CORNELIA DUMITRAȘCU SECHI
SILVIA BÂRSAN BÂRCĂ

ÎNDRUMĂTOR PENTRU RECEPTAREA TEXTELOR LITERARE

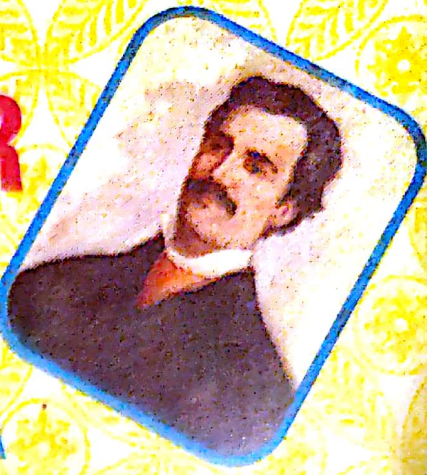

clasa a V-a

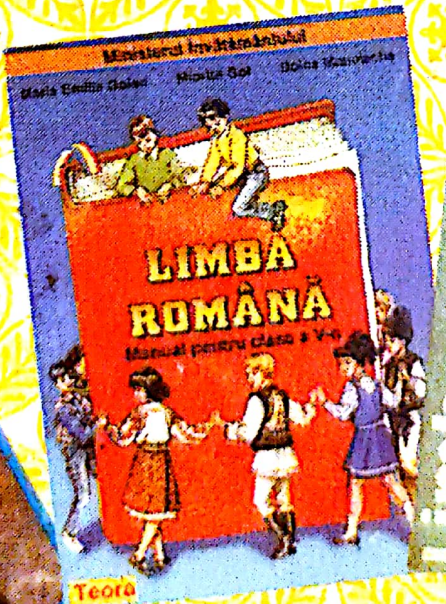

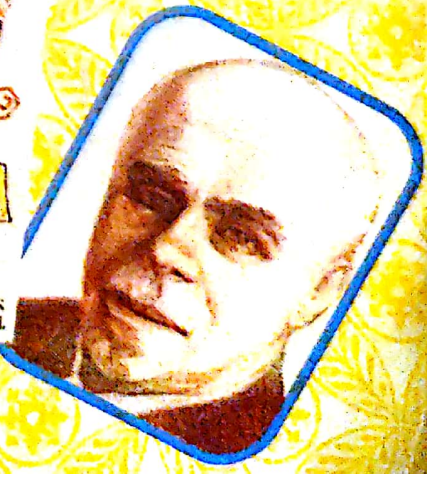

Scanned with OKEN Scanner

Îndrumător pentru receptarea textelor literare

pe baza manualelor alternative de clasa a V-a

Scanned with OKEN Scanner

Redactori:
Cornelia Dumitraşcu Sechi şi Silvia Bârsan Bârcă

Tehnoredactare computerizată : **Iulian Holic**

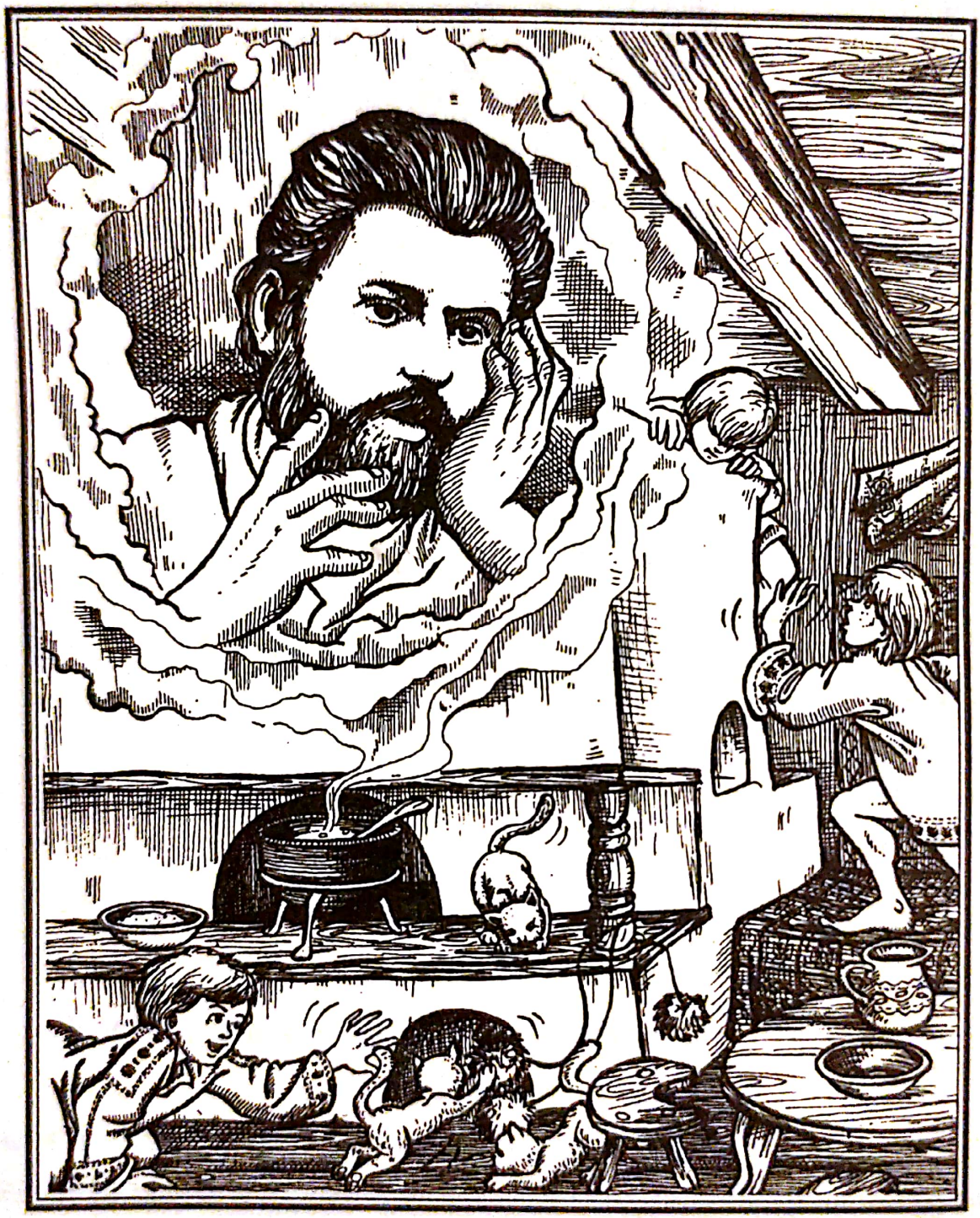

CASA EDITORIALĂ REGINA

IAŞI ✦ 2000

Scanned with OKEN Scanner

Îndrumător pentru receptarea textelor literare

pe baza manualelor alternative de clasa a V-a

Scanned with OKEN Scanner

Cuvânt înainte

Respectând programa şcolară şi ţinând seama de cele patru manuale alternative pentru clasa a V-a, lucrarea urmăreşte înţelegerea textelor literare, evitând carenţele ce decurg din practica memorării mecanice.

Problemele şi modalităţile propuse privind receptarea textului literar contribuie la educarea gândirii reproductive şi creative, a inteligenţei, imaginaţiei şi a sensibilităţii în vederea receptării operei beletristice.

Citatele din critica literară şi schiţa biografică introduc în universul operei autorului constituind o etapă pregătitoare pentru abordarea textului literar. Respectând principiul concentric şi cerinţele programei se precizează împrejurările în care apare opera, se interpretează semnificaţia titlului, se indică tema şi compoziţia. Întrebările şi exerciţiile pregătitoare sunt puncte de sprijin în procesul receptării deoarece îndreaptă atenţia asupra elementelor relevante ale textului literar angajând elevii permanent în înţelegerea unor particularităţi ale limbajului artistic, insistând asupra identificării procedeelor figurative.

Răspunsurile posibile sunt o concretizare a modului de rezolvare sistematică a exerciţiilor şi întrebărilor şi nu urmăresc etalarea informaţiilor ci selectează informaţii accesibile vârstei elevilor creând perspectiva adâncirii cunoştinţelor.

În cadrul selecţiilor propuse se realizează caracterizarea personajelor evidenţiindu-se modalităţile şi procedeele folosite (autocaracterizarea, caracterizarea de către autor, caracterizarea făcută de alt personaj, caracterizarea prin fapte şi atitudini). Sunt oferite modele de plan de idei, rezumat, trecerea din vorbirea directă în vorbirea indirectă.

Menţionăm că în elaborarea lucrării s-a pornit de la premisa că tot ce se obţine prin efort personal, prin căutări şi încercări, printr-un şir de raţionamente se păstrează temeinic şi se reproduce uşor.

Finalitatea eforturilor noastre este ca lucrarea să constituie un auxiliar al manualelor şcolare, obiectivul major urmărit fiind *să înveţe elevii cum să înveţe.*

Autoarele

Omagiu părinţilor noştri,
slujitori ai şcolii româneşti

Scanned with OKEN Scanner

Petre Ispirescu
(1830-1887)

„Fără a avea calităţile lui Creangă, Ispirescu este totuşi cel mai vrednic culegător de poveşti din Muntenia".

(Petre V. Haneş)

Autodidact, folclorist, scriitor şi tipograf, Petre Ispirescu s-a născut la Bucureşti într-o familie modestă. De la vârsta de paisprezece ani intră ucenic la o tipografie şi, după ani de muncă, ajunge director al propriei tipografii.

Şi-a consacrat o mare parte din viaţă culegerii şi scrierii de basme, snoave, pilde, ghicitori, apărute în mai multe volume.

A debutat în publicaţia *Ţăranul român* cu basme în anul 1862, apoi a colaborat la revista *Convorbiri literare,* devenind foarte popular prin culegerea *Legende sau basmele românilor.*

Basmul popular

Basmul popular este creaţia epică de mare întindere, care prezintă lupta dintre bine şi rău, încheiată totdeauna cu triumful binelui; la acţiune participă personaje şi elemente reale şi supranaturale.

Prâslea cel Voinic şi merele de aur

Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului

1. Explicaţi semnificaţia titlului acestei opere.
2. Cu ce cuvinte începe basmul? Ce rol are această formulă introductivă?
3. Ce aspect general de viaţă prezintă basmul?
4. Ce fapt determină desfăşurarea acţiunii?
5. Cum încearcă fiii cei mari ai împăratului să-i risipească mâhnirea şi care este rezultatul strădaniei lor?
6. Cum reacţionează Prâslea faţă de hotărârea tatălui său de a

Scanned with OKEN Scanner

tăia mărul? Care este atitudinea împăratului?

7. Ce izbuteşte Prâslea datorită modestiei, perseverenței şi curajului?

8. Ce plănuieşte el?

9. Ce hotărăsc fraţii lui Prâslea când se găsesc la hotarul celor două lumi?

10. Unde ajunge voinicul, ce simte şi ce vede în jurul său?

11. Pe cine întâlneşte intrând în palatul de aramă şi ce află?

12. Ce hotărâre ia Prâslea?

13. Urmăriți confruntarea dintre Prâslea şi zmei şi realizați creşterea gradului de dificultate a probelor pe care reuşeşte să le depăşească fiul de împărat.

14. Ce elemente fantastice apar în descrierea confruntării cu cel de al treilea zmeu?

15. Ce taină dezvăluie fetele lui Prâslea în legătură cu palatele zmeilor?

16. Cum decurge întoarcerea fetelor pe pământ?

17. Ce atitudine ia faţă de sentimentele fraţilor lui şi cum reacționează?

18. Urmăriți întâmplările fantastice prin care trece Prâslea în ultima încercare de pe tărâmul celălalt.

19. Ce află acesta despre cele petrecute după întoarcerea fraţilor acasă?

20. Ce face fata ca să nu se mărite cu altul şi cum îşi dă seama că Prâslea este în viaţă?

21. Cum iese adevărul la lumină?

22. Cum este restabilită dreptatea?

23. Cum se încheie basmul?

Răspunsurile posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului

Titlul alcătuit din substantivul propriu compus „Prâslea cel Voinic" evidenţiază destoinicia personajului şi substantivele „merele de aur" numesc elementele fantastice datorită cărora va intra într-o lume fabuloasă. El este cel de al treilea fiu al împăratului şi, în ciuda faptului că este cel mai mic, este cel mai isteţ şi cel mai voinic.

Scanned with OKEN Scanner

Basmul urmăreşte strădania împlinirii unei dorințe imposibile în lumea reală. De-a lungul acțiunii se prezintă lupta dintre bine şi rău, din care iese biruitor binele.

Formula introductivă „a fost odată ca niciodată; dacă n-ar fi, nu s-ar povesti; de când făcea plopuşorul pere şi răchita micşunele; de când se băteau urşii în coadă... " transpune într-o lume ireală, unde timpul şi spațiul sunt imaginare, nu pot fi precizate (sunt mitice).

Desfăşurarea acțiunii este determinată de faptul că un împărat avea în neasemuita lui grădină un măr cu mere de aur din care nu gustase niciodată, deoarece, când se coceau, venea noaptea cineva şi le fura.

Fiul cel mare al împăratului şi cel mijlociu, văzând că paznicii din toată împărăția şi cei mai aleşi ostaşi n-au putut prinde pe hoți, i-au cerut voie să păzească ei înşişi mărul, făgăduind să pună mâna pe tâlhar, dar strădania lor dă greş.

Prâslea îl roagă pe împărat să mai lase mărul un an şi să-i îngăduie să-şi încerce şi el norocul, dar acesta, neîncrezător în puterile fiului său şi convins că la mijloc sunt nişte vrăji, îl mustră şi-l umileşte.

Prâslea nu-l asigură pe împărat, ca frații lui, că îl va prinde pe furul merelor. Chibzuind îndelung şi pregătindu-se temeinic, a ales un loc de pândă, şi-a luat cărți de citit, a bătut două țepuşe în pământ şi s-a aşezat între ele ca să se lovească de acestea când îl va prinde somnul. Într-una din nopți a izbutit să-l rănească pe hoț şi să ducă împăratului merele dorite.

După marea izbândă, Prâslea plănuieşte să-l găsească pe răufăcător şi pleacă împreună cu frații săi în căutarea acestuia.

Cei trei urmăritori ajung la groapa unde se pierde dâra de sânge după care s-au luat. Frații cei mari coboară în prăpastie cu ajutorul unor funii, dar, fiind fricoşi, fac semn să fie scoşi repede. Când intră Prâslea, ei se sfătuiesc să aştepte pentru a vedea ce va face, apoi să-l piardă, pentru că era mai vrednic decât dânşii.

Prâslea, pe tărâmul celălalt, – spațiul ireal este cuprins de sfială, de mirare şi de frică văzând palatul de aramă – loc mitic, specific basmului – unde întâlneşte o fată frumoasă, care-i spune că este fiică de împărat şi că împreună cu cele două surori ale sale a fost răpită de zmei.

Scanned with OKEN Scanner

Deşi ştie că zmeii sunt puternici, voinicul se încumetă să-i înfrunte, hotărând să le elibereze pe fete.

Buzduganul, aruncat de primul zmeu cale de un conac, izbeşte în uşă, în masă şi se aşază în cui, vestind sosirea stăpânului. Prâslea îl prinde şi-l azvârle mai departe, dovedindu-şi puterea, îl atinge pe umăr speriindu-l şi înfuriindu-l că un pământean a avut îndrăzneala să-i calce palatul.

Aflând pricina venirii lui Prâslea acolo, îi spune că el şi fraţii săi sunt furii merelor de aur şi îl întreabă cum vrea să se bată: cu buzduganele, cu săbiile sau în luptă dreaptă, forme obişnuite de confruntare în basme. Zmeul îl bagă pe Prâslea în pământ până la glezne, dar acesta îl afundă pe zmeu până la genunchi şi-i retează capul. Fata îi mulţumeşte şi îl roagă să le scape şi pe surorile ei din robie. Ajungând la palatul de argint, fata cea mijlocie îi spune că zmeul este mai puternic decât fratele său: el aruncă buzduganul cale de două conace. Prâslea nu se sperie văzându-l venind turbat de mânie, se luptă cu el şi îl omoară.

A treia încercare este cea mai grea, deoarece zmeul cel mic din palatul de aur este mult mai puternic decât fraţii lui, dovadă că el aruncă buzduganul cale de trei conace.

Şi cu cel de al treilea zmeu Prâslea se bate în luptă dreaptă, dar până la „nămiezi“ izbânda nu este de partea niciunuia. Atunci ei se prefac în două focuri şi se luptă amarnic, în vreme ce un corb le dă ocol croncănind.

Zmeul cere corbului să ia seu de pe unghiile sale, să-l pună peste el ca să devină mai puternic şi-i promite că-l va răsplăti cu leşul lui Prâslea, însă corbul cel fermecat ascultă pe voinicul care-i făgăduieşte trei stârvuri de zmeu.

Lupta continuă până spre seară, când zmeul o roagă pe fata de împărat să-i aducă puţină apă ca să se răcorească, asigurând-o că se va cununa cu ea chiar a doua zi. Fata însă răspunde dorinţei lui Prâslea, care o încredinţează că o va duce pe tărâmul celălalt şi acolo îi va deveni soţie.

Cu mare greutate viteazul îl răpune şi pe al treilea zmeu, spre nemărginita bucurie a fetelor, care îl consideră din acel moment frate nepreţuit.

Prâslea află că palatele sunt fermecate şi dacă sunt lovite de un

Scanned with OKEN Scanner

bici în cele patru colțuri, se prefac în mere. Fiecare fată ia mărul în care s-a transformat palatul zmeului unde a locuit, apoi se îndreaptă spre groapa care face legătura cu pământul.

Văzând cum se loveşte funia de marginile gropii, paznicii scot pe rând pe fata cea mare cu mărul de aramă, hărăzită de Prâslea ca nevastă pentru fratele său cel mare, pe fata mijlocie cu mărul de argint menită ca soție celui de al doilea frate, apoi o aduc pe mezină, logodnica lui Prâslea, aceasta ținând la sine mărul de aur.

Voinicul simte că frații vor să-l piardă şi, ca să-i încerce, leagă o piatră la capătul funiei, iar deasupra îşi pune căciula. Crezând că este Prâslea, ei dau drumul frânghiei, piatra se izbeşte cu mare zgomot când ajunge jos şi ei cred că mezinul a murit.

Prâslea omoară un balaur care vroia să mănânce nişte pui de zgripsoroaică dintr-un cuib. Ca răsplată, ea acceptă să-l aducă pe pământ, dar îi cere să-i pregătească pentru drum o sută de oca de carne şi o sută de pâini, să se urce pe spinarea ei şi să-i dea câte o oca de carne şi câte o pâine de câte ori va întoarce capul spre dânsul. Terminând carnea, Prâslea taie o bucată din pulpa sa şi îi dă pasării uriaşe. După ce ajung pe pământ, zgripsoroaica îi pune carnea la loc, apoi se întoarce la puii ei, şi el pleacă la împărăția tatălui său.

Prâslea se îmbracă în haine țărăneşti, intră în oraşul unde îi trăiau părinții şi află că frații lui, întorcându-se la palat, s-au prefăcut mâhniți şi au spus că el s-a prăpădit. Apoi s-au cununat cu fetele de împărat, dar cea mică se împotriveşte cu străşnicie să-l ia de bărbat pe tânărul „prea frumos adus la palat". Ca să accepte căsătoria, fata cere o furcă al cărei caier şi fus să fie de aur şi să toarcă singură, ştiind că dorința ei este imposibil de îndeplinit.

Prâslea intră ucenic la starostele argintarilor care primise însărcinarea să facă odoarele pretinse de fată, făgăduieşte că în trei zile el le va meşteri, cere să-l lase singur într-o odaie unde să lucreze şi să-i aducă pentru fiecare noapte câte o trăistuță de alune şi câte un pahar de vin bun. Argintarul se bucură nespus văzând că ucenicul în care a avut încredere a ieşit a treia zi dimineață din cămară cu furca de aur, apoi duce lucrurile măiestrite împăratului şi este răsplătit cu doi saci de bani.

Fata pricepe că Prâslea este în viață şi cere ca argintarul să-i facă „o cloşcă cu puii cu totul şi cu totul de aur". Împăratul porunceşte

Scanned with OKEN Scanner

meşterului ca în trei săptămâni să-i împlinească dorința, altfel va plăti cu viața. Şi de data aceasta Prâslea îl scoate din încurcătură, deoarece în mărul de aur al zmeului unde a găsit furca descoperă şi cloşca vrăjită.

La rugămintea fetei este adus la palat ucenicul argintarului şi ea îşi dă seama că acesta este feciorul cel mai mic al împăratului. Tulburată peste măsură, spune craiului că acela este viteazul care le-a scăpat de zmei şi, deşi flăcăul se schimbase mult, împăratul îl recunoaşte.

După ce le povesteşte cum a ieşit de pe tărâmul celălalt, Prâslea le arată mărul de aur al zmeului.

La întrebarea împăratului cum să-i pedepsească pe răufăcători, voinicul răspunde că el îi iartă şi numai Dumnezeu să le hotărască soarta. Cei trei frați ies pe scara palatului, aruncă în sus câte o săgeată şi Atotputernicul îi pedepseşte, săgețile lor îi ucide, iar săgeata mezinului îi cade înainte.

Prâslea se căsătoreşte cu fata cea mică, toată lumea îl iubeşte, se bucură că s-a întors sănătos şi se mândreşte cu vitejiile lui.

După moartea tatălui, Prâslea devine împărat, cârmuind împărăția cu înțelepciune şi în pace.

Formula de încheiere, exprimată în proză rimată, „... mă veselii la nuntă, de unde luai / o bucată de batoc / Şi-un picior de iepure şchiop / Şi-ncălecai p-o şea şi v-o spusei dumnevoastră aşa“ sporeşte veselia şi are rolul de a aduce întreaga narațiune în planul realității.

Plan de idei

1. Împăratul este mâhnit că nu poate să guste mere de aur din pomul aflat în grădina sa.
2. Încercările repetate de a prinde pe hoții merelor de aur dau greş.
3. Prâslea se pregăteşte pentru a-şi încerca şi el norocul.
4. El reuşeşte să-l rănească pe hoț şi îi duce tatălui merele dorite.
5. Împreună cu frații săi pleacă în căutarea furului.
6. Prâslea ajunge pe tărâmul celălalt, se luptă cu cei trei zmei, eliberează fetele de împărat şi palatele zmeilor

Scanned with OKEN Scanner

sunt transformate în mere fermecate.
7. Fraţii, din răutate şi invidie, vor să-l piardă pe voinic.
8. Prâslea este adus pe pământ de zgripsoroaică, drept mulţumire că i-a scăpat puii de balaur.
9. Voinicul intră ucenic la un argintar şi face podoabele cerute de fata cea mică de împărat.
10. Dragostea fetei de împărat îl salvează.
11. Dreptatea divină pedepseşte pe fraţii cei mari, Prâslea se căsătoreşte cu fata cea mică şi moşteneşte scaunul împărătesc.

Rezumat

Un împărat este mâhnit că nu poate gusta mere de aur din pomul aflat în grădina sa, deoarece sunt furate înainte de a se coace.

Încercările repetate făcute de paznici, ostaşi, fiul cel mare şi cel mijlociu de a prinde pe hoţii merelor de aur dau greş.

Prâslea, feciorul cel mai mic al împăratului, cere îngăduinţa tatălui să-şi încerce şi el norocul. El reuşeşte să-l rănească, să-l gonească pe hoţ şi duce tatălui său merele dorite.

Împreună cu fraţii lui hotărăşte să plece în căutarea hoţului după dâra de sânge lăsată, dar el este singurul care ajunge pe tărâmul celălalt. Fraţii hotărăsc să-l piardă pentru că este mai vrednic decât dânşii. Cu ajutorul unei frânghii coboară pe tărâmul celălalt unde se află lăcaşul zmeilor. Învinge pe doi dintre zmei, apoi cu sprijinul miraculos al corbului şi al fetei celei mici îl răpune şi pe al treilea. Omoară balaurul care vroia să mănânce puii zgripsoroaicei şi transformă fiecare palat în câte un măr. Fraţii le scot pe cele trei fete din groapă şi lasă frânghia să cadă în gol. Crezându-l mort, merg la împărăţia tatălui şi spun, că mezinul s-a sfârşit, apoi se cunună cu fetele hărăzite. Prâslea este ajutat de zgripsoroaică să ajungă pe pământ.

Intră ucenic la un argintar şi face odoarele cerute de fata cea mică: furca vrăjită şi cloşca fermecată cu puii de aur. Văzându-le, fata îşi dă seama că Prâslea trăieşte şi, când este adus la palat, îl recunoaşte.

Scanned with OKEN Scanner

După ce dreptatea divină pedepseşte pe fraţii cei mari făcând să le cadă în creştet săgeţile aruncate în sus, Prâslea se căsătoreşte cu fata cea mai mică şi moşteneşte scaunul împărătesc.

Personajele din acest basm sunt: *împăratul, feciorii săi cei mari, Prâslea, zmeii, zgripsoroaica, corbul, argintarul.*

Sugestii pentru caracterizarea personajelor

Cei doi fraţi ai lui Prâslea nu sunt individualizaţi, ei simbolizează răul, încearcă să prindă pe furul merelor, dar fără folos şi dovedesc viclenie şi invidie.

Împăratul, puternic şi mare – bogăţia rezultă şi din faptul că avea grădină cum nu se mai văzuse până atunci – crede că grădina este sub vrajă, îl umileşte pe Prâslea numindu-l „nesocotit" şi „mucos". Este mulţumit şi bucuros pentru că a ajuns să guste din merele de aur. La început nu descoperă vicleşugul fiilor, manifestă duioşie şi dragoste când îl recunoaşte pe mezin şi are spirit de dreptate.

Fetele răpite de zmei sunt fiice de împărat, iubitoare de libertate şi legate de locul unde s-au născut. Sunt dominate de îngrijorare şi de frică pentru soarta lor. Ele sunt isteţe – pentru a amâna căsătoria cer tot felul de odoare.

Zmeii simbolizează răul, ei au răpit fetele, şi au furat merele de aur. Puterea lor mare, se deduce din felul cum aruncă buzduganul, cale de unul, două şi trei conace. Fiind conştienţi de forţa lor neobişnuită nu se tem să-l înfrunte pe Prâslea.

Corbul fermecat (personificat) vorbeşte, este o pasăre reală, în acest basm simbolizează binele – este personaj episodic – şi apare în scena luptei cu zmeul.

Zgripsoroaica – pasăre fermecată – uriaşă (personificată), este simbol al binelui – personaj episodic – apare numai în secvenţa aducerii lui Prâslea pe pământ. Îşi arată recunoştinţa faţă de acesta, are puteri neobişnuite, pune carnea tăiată din pulpa voinicului la loc ungând-o cu scuipatul ei miraculos.

Prâslea este personajul principal, complex, simbol al binelui. Determinantul „cel voinic" îl singularizează faţă de fraţii săi

Scanned with OKEN Scanner

subliniindu-i vitejia. Se defineşte prin: *cutezanță, modestie, perspicacitate, înțelepciune, generozitate, meticulozitate, spirit de dreptate, dragoste şi respect filial*, şi este *înzestrat şi cu puteri supranaturale.*

Fire cutezătoare, Prâslea roagă pe împărat să-l lase să păzească şi el mărul fermecat, deşi ştia că nenumărați ostaşi vestiți şi fiii cei mari ai craiului nu au fost în stare să prindă pe furii merelor. El *este modest şi perseverent*: nu se laudă ca frații lui, dar cere cu modestie, cu respect şi cu sfială îngăduința de a-şi încerca şi el norocul.

Coborând în groapă, nu vrea să fie scos imediat, cum procedaseră frații cei fricoşi, ci face semn să slobozească funia până când ajunge pe tărâmul celălalt. După ce află de la fiecare fată despre puterea zmeilor, nu se înspăimântă, ei aruncă buzduganele care le anunțau sosirea şi îi loveşte pe primul pe umere, pe al doilea în cap şi pe al treilea drept în piept, deoarece avea puteri fantastice.

Se luptă cu primii doi şi-i omoară, dovedindu-şi atât vitejia, cât şi forța. Pe al treilea îl răpune prin *curaj*, dar şi prin *isteține*. Primeşte ajutor de la corbul fermecat, făgăduindu-i trei stârvuri de zmei, ca să-şi poată sătura întregul sălaş.

Voinicia lui se împleteşte cu *generozitatea*. Văzând că balaurul încolăcit pe o creangă jinduieşte la puii zgripsoroaicei, trage paloşul şi-l omoară.

Datorită *perspicacității* reuşeşte să ajungă de pe tărâmul celălalt pe pământ. Când s-au terminat cele o sută de oca de carne şi zgripsoroaica a întors capul s-o hrănească, nu a stat la îndoială nici o clipă; şi-a tăiat o bucată de pulpă şi i-a dat-o pasării uriaşe. Această împrejurare scoate în evidență *stăpânirea de sine* a lui Prâslea: învinge durerea fizică, fiind călăuzit de dorința fierbinte de a se vedea iarăşi în lumea din care face parte.

Tot ca un om *perspicace* acționează şi după revenirea în locul unde era scaunul împărătesc. Aflând despre odoarele cerute de fata cea mică, intră ucenic la un argintar şi promite că va face acele lucruri de preț, convins că atunci când le va vedea fata îşi va da seama că el trăieşte şi astfel se va putea apropia de momentul adevărului.

Isteține îl ajută să înțeleagă uneltirea fraților invidioşi care îl pizmuiesc. Pricepând că ei i-au pus gând rău, el îi păcăleşte, leagă

Scanned with OKEN Scanner

de capătul funiei o piatră, deasupra acesteia îşi pune căciula şi mulţumeşte lui Dumnezeu că a scăpat cu zile.

Este *minuţios şi înţelept*, dovadă că pregăteşte cu grijă cele necesare pentru pândă: îşi ia cărţi de citit, arcul şi tolba cu săgeţi, bate în pământ două ţepuşe şi se aşază între ele, pentru ca atunci când îl va prinde somnul să se lovească şi să rămână treaz. Numai în felul acesta izbuteşte să prindă de veste când zmeul se apropie de copac, să-l săgeteze şi să ducă împăratului merele de aur.

Cu înţelepciune, dar şi cu modestie procedează când împăratul îl întreabă cum să-i pedepsească pe fraţii cei cruzi şi invidioşi: spune cu *generozitate* că îi iartă, nu-şi asumă dreptul de a-i judeca, ci lasă ca Dumnezeu să le hotărască soarta.

El urmăreşte cu perseverenţă pe zmei, se luptă cu ei, scapă pe fete din robie, se străduieşte să ajungă pe pământ şi, în cele din urmă, să scoată adevărul la lumină.

Prâslea are şi însuşiri fantastice: puterea de a arunca buzduganul cale de mai multe conace decât zmeii, curajul şi forţa neobişnuită din timpul luptei cu zmeii pe care-i bagă în pământ şi le taie capul, capacitatea de a se metamorfoza în pară de foc, cunoaşte graiul corbului şi al fiinţelor de pe tărâmul celălalt – al zmeilor, al zgripsoroaicei.

Tenacitatea este trăsătura importantă sub influenţa căreia calităţile cu care este înzestrat fac din Prâslea un personaj ideal, care întruchipează *cinstea, adevărul, spiritul de dreptate şi curajul*.

***Prâslea cel Voinic şi merele de aur* este un basm pentru că:**

- ***urmăreşte lupta dintre bine* (întruchipat de Prâslea, corb şi zgripsoroaică) *şi rău* (simbolizat de zmei, fraţii lui Prâslea şi balaur), care se termină cu *victoria binelui*: Prâslea depăşeşte toate piedicile apărute în cale, se întoarce la împărăţie, se căsătoreşte cu fata cea mică şi devine împărat;**
- ***la acţiune participă personaje reale* (împăratul, fiul cel mare şi cel mijlociu, fiicele de crai şi argintarul) *şi personaje supranaturale* (zmeii, corbul personificat, zgripsoroaica); Prâslea este înzestrat atât cu puteri reale cât şi cu puteri fantastice;**
- ***se petrec întâmplări neobişnuite şi sunt prezente elemente miraculoase*: tărâmul celălalt, corbul năzdrăvan, lupta cu zmeii, mărul de aramă, mărul de argint şi cel de aur în care sunt transformate cele trei palate, lupta cu balaurul, aducerea lui Prâslea pe pământ de către**

Scanned with OKEN Scanner

zgripsoroaică, furca, fusul, caierul, cloşca şi puii de aur.

• sunt folosite *formule specifice basmului:*

* *formula introductivă* are rolul de a transpune dintr-o lume reală într-o lume ireală, în care timpul şi spaţiul sunt mitice şi unde orice devine posibil („A fost odată ca niciodată...")

* *formulele mediane* sporesc atenţia cititorului sau ascultătorului („şi se luptară, zi de vară până seară") – realizate prin repetiţie şi proză rimată, subliniază durata confruntării crâncene dintre Prâslea şi duşman, „şi merse, merse până ce ieşiră la pustietate" surprind deplasarea fraţilor porniţi în căutarea hoţului.

* *formula finală sau de încheiere*, realizată în proză rimată, sporeşte atmosfera de veselie şi readuce din planul ficţiunii în planul real: „o bucată de batoc / Şi-un picior de iepure şchiop / Şi-ncălecai p-o şa / Şi v-o spusei d-stre aşa".

• *cifra trei* apare ca: *număr de personaje* (trei feciori de împărat, trei fete de împărat, trei zmei); *unitate de timp* (împăratul dă starostelui argintarilor răgaz de trei săptămâni ca să facă odoarele cerute de fată, Prâslea reuşeşte să le termine în trei zile); *număr de încercări:* (la interval de un an, fiecare dintre cei trei fii încearcă să prindă pe furul merelor; Prâslea aruncă trei săgeţi până când nimereşte pe zmeul venit să fure merele, luptă cu fiecare din cei trei zmei şi-i răpune, cu toate că gradul de dificultate a confruntării este din ce în ce mai mare); *număr de elemente fabuloase*: (trei palate se transformă în trei mere fermecate – unul de aramă, altul de argint şi celălalt de aur – buzduganul miraculos anunţă prin trei semnale venirea stăpânului – loveşte în uşă, în masă, apoi se aşează în cui); *elemente de metamorfoză*: (palatele se transformă în cele trei mere vrăjite, Prâslea şi zmeul cel mic se prefac în două focuri şi se luptă amarnic).

Aleodor împărat

Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului

1. Explicaţi titlul acestei opere literare.
2. Cu ce cuvinte începe basmul? Ce rol are formula introductivă?
3. Ce aspect de viaţă prezintă acest basm?
4. Numiţi personajele care participă la acţiune, menţionând care au însuşiri reale şi care au însuşiri supranaturale.
5. Precizaţi personajele care reprezintă forţele binelui şi pe cele

Scanned with OKEN Scanner

care întruchipează răul.

6. Care este cea mai mare dorință a împăratului?

7. Ce sfat îi dă împăratul lui Aleodor?

8. Care sunt consecințele încălcării sfatului părintesc?

9. Ce dovedeşte comportarea lui Aleodor față de ştiucă, tăun şi corb?

10. În orice basm, personajul principal are de înfruntat anumite probe, al căror grad de dificultate creşte. La ce încercare îl supune împăratul Verdeş pe Aleodor şi cum o depăşeşte?

11. Care este soarta lui Jumătate-de-om-călare-pe jumătate-de iepure-şchiop?

12. Cu ce cuvinte se încheie basmul şi ce rol are această formulă finală?

Răspunsuri posibile la întrebările şi exercițiile pentru cunoaşterea textului

Titlul este numele personajului principal pozitiv.

În acest basm, creatorul anonim (necunoscut) înfățişează urmările neascultării sfaturilor părinteşti, îmbinând elemente reale şi fantastice.

Formula introductivă „A fost odată ca niciodată" transpune într-o lume fabuloasă, unde timpul şi spațiul nu pot fi precizate (sunt mitice): întâmplările povestite se petrec *odată* în împărăția tatălui lui Aleodor, pe moşia lui Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-şchiop şi în împărăția lui Verdeş împărat.

La acțiune iau parte *personaje cu însuşiri reale* (Aleodor, împăratul – tatăl lui Aleodor, Verdeş împărat, fiica lui) şi *personaje supranaturale* (Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-şchiop, ştiuca, tăunele şi corbul – personificate, adică înzestrate cu însuşiri omeneşti, care devin ajutoarele lui Aleodor).

Binele este întruchipat de Aleodor, de tatăl voinicului, de Verdeş împărat, de fiica sa, de ştiucă, tăun şi corb şi *răul* este reprezentat de Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-şchiop.

Un împărat îşi dorea din tot sufletul să aibă un copil şi acest vis i se împlineşte la căruntețe, când dobândeşte un fiu căruia îi pune numele Aleodor. La botez adună Răsăritul, Apusul, Miazăzi şi

Scanned with OKEN Scanner

Miazănoapte şi se veseleşte trei zile şi trei nopți cu oaspeții săi.

Împăratul este bucuros că băiatul se face tot mai isteț şi mai iscusit pe măsură ce creşte.

Simțindu-şi sfârşitul aproape, îi spune fiului său că se va bucura chiar şi dincolo de mormânt de isprăvile lui. În ultimul ceas îl sfătuieşte să nu vâneze în muntele aflat pe moşia lui Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-şchiop, fiindcă poate plăti cu viața această neascultare.

După moartea împăratului, Aleodor urcă în scaunul împărătesc şi cârmuieşte cu atâta înțelepciune, încât oamenii sunt foarte mândri de el. Cuvintele spuse de tatăl său pe patul de moarte sunt sfinte pentru el şi de aceea se străduieşte să le respecte. Dar într-o zi, fiind dus pe gânduri, ajunge pe pământul interzis şi se întristează amarnic, nu atât pentru primejdia în care se află, ci pentru că a călcat sfatul părintesc din nebăgare de seamă. Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-şchiop, stăpânul acelor pământuri îi apare în față şi-i cere să-i aducă pe fata lui Verdeş împărat, dacă vrea să-l lase în viață şi să nu-l socotească un tâlhar. Fiind cinstit, Aleodor îşi recunoaşte vina şi, ca om de cuvânt, făgăduieşte să ducă la capăt însărcinarea plină de primejdii.

În drumul său, Aleodor întâlneşte o ştiucă, un corb şi un tăun, făpturi obişnuite, înzestrate de creatorul anonim cu puteri supranaturale. Acestea îl roagă să le cruțe şi îi făgăduiesc ajutorul lor la caz de nevoie.

Ajungând la Verdeş împărat şi împărtăşindu-i scopul venirii sale, craiul îi promite fata dacă se va ascunde trei zile la rând şi ea nu îl va găsi, şi dacă va fi descoperit, i se va tăia capul.

Ştiuca, tăunele şi corbul îşi arată recunoştința, ajutându-l pe Aleodor să treacă prin cele trei încercări, prefăcându-l în cosăcel, corb, o lindină – sprijinul lor dovedeşte că binele este răsplătit.

Când soseşte la moşia lui Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-şchiop, fata este cuprinsă de mare silă şi îl respinge cu scârbă, iar acesta, văzând că nu poate s-o înduplece cu nici un chip să-şi plece ochii cu dragoste asupra lui, moare.

Finalul basmului prezintă victoria deplină a lui Aleodor, *simbol al binelui asupra răului* întruchipat de Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-şchiop. Fiul de împărat îşi întinde stăpânirea

Scanned with OKEN Scanner

asupra pământurilor pocitaniei, se însoară cu fata lui Verdeş împărat şi trăiesc fericiţi până la bătrâneţe, înconjuraţi cu dragoste de norodul mulţumit de împăratul şi împărăteasa lui.

Formula finală „Iară eu încălecai p-o şea şi v-o spusei dumnevoastră aşa", readuce în planul realităţii.

Plan de idei

1. Împăratul, în ceasul morţii, îşi sfătuieşte fiul să nu vâneze pe moşia lui Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-şchop.
2. Pentru că Aleodor nesocoteşte sfatul părintelui său, ajunge în ţinutul interzis.
3. Ca să-l lase în viaţă, Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-şchiop pretinde voinicului să-i aducă pe fata lui Verdeş împărat.
4. Aleodor cruţă viaţa unei ştiuci, a unui corb şi a unui tăune.
5. La curtea lui Verdeş împărat Aleodor trebuie să depăşească trei încercări.
6. Ajutat de fiinţele cărora le-a cruţat viaţa, iese biruitor.
7. Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-şchiop moare pentru că fata îl repinge cu hotărâre şi cu scârbă.
8. Aleodor o ia de soţie pe fata lui Verdeş împărat şi îşi întinde stăpânirea şi asupra pământurilor pocitaniei.
9. El domneşte cu înţelepciune şi în pace şi este iubit de popor.

Rezumat

Dorinţa unui împărat de a avea urmaş se împlineşte la bătrâneţe, când i se naşte un băiat pe care îl numeşte Aleodor.

În ceasul morţii, împăratul îl sfătuieşte să nu calce pe moşia lui Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-şchiop. Cu toate că este numai un copilandru, Aleodor cârmuieşte împărăţia cu mare pricepere. O parte din timpul care-i prisoseşte îl petrece la vânătoare. Într-o zi, din neatenţie, calcă povaţa tatălui şi Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-şchiop îi cere să-i aducă pe

Scanned with OKEN Scanner

fata lui Verdeş împărat, dacă vrea să-l lase în viaţă.

Aleodor cruţă viaţa unei ştiuci, a unui tăune şi a unui corb care îi făgăduiesc ajutorul lor la nevoie, apoi îşi continuă drumul.

Verdeş împărat îi spune că îi va da fiica dacă se va ascunde trei zile de-a rândul şi ea nu-l va găsi.

Voinicul, cu sprijinul celor trei fiinţe năzdrăvane, reuşeşte să depăşească încercările la care a fost supus. Fata se îndrăgosteşte de Aleodor şi este mâhnită când află că o duce lui Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-şchiop. Se scârbeşte la vederea pocitaniei, pe care o respinge cu vorbe tăioase. Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-şchiop crapă de ciudă, iar Aleodor se însoară cu fata şi domneşte peste împărăţia părintească şi peste pământurile pocitaniei.

***Personajele* basmului Aleodor împărat sunt din lumea reală şi din lumea fabuloasă, au puteri supranaturale, simbolizează binele şi răul şi au însuşiri reale şi fantastice:** *Împăratul, Aleodor, Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-şchiop, ştiuca, corbul, tăunele, Verdeş împărat, fata lui Verdeş împărat.*

Schiţă de caracterizare a personajelor

Aleodor este *personajul principal* al basmului;

– numele lui constituie titlul operei;

– simbolizează binele;

– este *fiu de împărat*;

– prin caracterizarea directă şi indirectă, personajul este urmărit în evoluţie de când se naşte şi până când învinge definitiv răul;

– când vine pe lume, Aleodor este un copil fermecător, „un drag de copilaş, de să-l vezi şi să nu-l mai uiţi“;

– cu trecerea timpului, se distinge prin *isteţime* şi *iscusinţă*: „băiatul de ce creştea, d-aia se făcea mai isteţ şi mai iscusit“;

– după moartea tatălui său devine *un cârmuitor priceput* – deşi copilandrul conduce ţara ca un matur, încât supuşii sunt foarte mulţumiţi şi mândri de el;

– *ţine la cuvântul lăsat de tatăl său* pe patul morţii, de aceea se mâhneşte când din nebăgare de seamă calcă povaţa;

Scanned with OKEN Scanner

– este un *fiu respectuos şi ascultător*;
– *fire cinstită*;
(Caracterizarea indirectă se realizează prin limbaj, atitudini, fapte şi prin intermediul altor personaje);
– din cuvintele adresate lui Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-şchiop reiese că Aleodor este *un om cinstit, demn, paşnic şi cu fire deschisă*: caută să-şi convingă potrivnicul că i-a călcat moşia din nebăgare de seamă, fără gânduri rele, nu acceptă batjocura de a fi socotit laş sau tâlhar şi cere pocitaniei să se lupte voinicește potrivit datinei;
– felul în care vorbeşte evidențiază *bunăcuviința şi respectul*;
– *cunoscător al felului oamenilor*, ştie că nu trebuie să aibă de-a face cu omul dracului;
– lasă în viață ființele întâlnite, manifestându-şi *omenia*;
– *se metamorfozează*;
– este individualizat prin aprecierile ştiucii.
Caracterizarea făcută de fată față de tatăl său îl singularizează: ea constată cât este de *deosebit ca înfățişare şi comportament*.
Împăratul îi apreciază *istețimea şi destoinicia* cu care trece cele trei încercări.
Aleodor triumfă pentru că pune în slujba binelui însuşirile lui alese: *sinceritatea, istețimea, demnitatea, vitejia, curajul şi omenia*
Comportarea față de ştiucă, tăune şi corb scoate în evidență faptul că este un om *bun la suflet*; înduioşat de cuvintele acestor ființe nevinovate, le ajută şi le cruță viața.
Felul în care îi vorbeşte împăratului evidențiază *bunăcuviința* şi *respectul* lui Aleodor.
Este un om care *ține la cuvântul dat*: după ce depăşeşte cele trei probe, ajutat de ființele cărora le cruțase viața, se întoarce la Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-şchiop şi îi aduce pe fata de împărat.
Frumusețea şi *destoinicia* îl singularizează, făcând din Aleodor idealul popular de frumusețe fizică şi morală.
Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-şchiop. pocitania pământului, este om *slut şi scârbos*, este *omul dracului şi tâlhar*, apelative care întăresc ideea că este *simbol al răului*.

Scanned with OKEN Scanner

Elementele specifice basmului

– acțiunea urmărește lupta dintre bine și rău, care se termină cu victoria binelui: Aleodor depășește toate probele la care este supus, aduce pe fiica lui Verdeș împărat lui Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-șchiop, iar după moartea acestuia, voinicul își întinde împărăția asupra pământurilor pocitaniei și se însoară cu frumoasa fată;

– la acțiune iau parte *personaje reale: Aleodor, împăratul* – tatăl lui Aleodor, *Verdeș împărat, fiica sa* și *personaje supranaturale: Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-șchiop, știuca, corbul și tăunele* (personificate), care sunt ajutoarele lui Aleodor;

– *personajele sunt diametral opuse*: Aleodor întruchipează binele, Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-șchiop simbolizează răul;

– *elementul fantastic* – ocheanul – amplifică sfera fabulosului;

– *timpul și locul sunt mitice* (nedeterminate): întâmplările narate se petrec *odată* în împărăția tatălui lui Aleodor, pe moșia lui Jumătate-de-om-călare-pe-jumătate-de-iepure-șchiop și pe pământurile lui Verdeș împărat;

– *sunt folosite formule specifice basmului*:

– introductive: „A fost odată ca niciodată";

– de încheiere: „Iară eu încălecai p-o șea și v-o spusei dumnevoastră așa";

– *cifra trei* apare ca:

– *număr de personaje-ajutoare*: știuca, corbul și tăunele;

– *metamorfoze ale lui Aleodor*: cosac, corb, lindină, atunci când se ascunde ca să nu-l găsească fata;

– *unitate de timp*: trei zile și trei nopți ține veselia la botezul lui Aleodor; el stă trei zile și trei nopți în fața porții lui Verdeș împărat.

Motive în basmul Aleodor împărat

– *motivul împăratului fără urmași;*

– *motivul păsării măiestre – corbul și zgripsoroaica;*

– *motivul spațiului interzis.*

Scanned with OKEN Scanner

Legenda

Legenda este o specie literară epică (narațiune), populară sau cultă, în proză ori în versuri, de mai mică întindere decât basmul, în care se dă o explicație imaginară unor fapte reale şi unor fenomene, evenimente istorice sau aspecte din viața zeilor şi a sfinților.

În legendă:
– *se îmbină realul cu fantasticul;*
– *timpul este nedeterminat (trecut îndepărtat);*
– *spațiul nu poate fi precizat;*
– *eroul este însoțit de ajutoare.*

În perioadele mai vechi ale omenirii, legenda a suplinit istoria şi în alte epoci a completat-o.

În creația epică populară există mai ales legende în proză *(Legendele păsărilor la români)* şi mai puține în versuri.

Dragoş Vodă

Întrebări şi exerciții pentru cunoaşterea textului

1. Ce prezintă autorul anonim în această narațiune?
2. Când şi unde s-a petrecut acest eveniment şi cum este explicat?
3. Cine este eroul întâmplărilor narate?
4. Ce i se întâmplă lui Dragoş într-o zi când pleacă la vânătoare?
5. Care este soarta cățeluşei?
6. Cum se termină urmărirea zimbrului?

Răspunsuri posibile la întrebările şi exercițiile pentru cunoaşterea textului

Înlegenda „Dragoş-Vodă", autorul anonim înfățişează împrejurările în care s-a întemeiat statul Moldova şi a primit această denumire. Evenimentul istoric este prezentat prin îmbinarea unor fapte reale şi imaginare, a avut loc în trecutul îndepărtat şi într-un

Scanned with OKEN Scanner

spațiu care nu este bine precizat.

Eroul întâmplărilor narate este Dragoş, un român deştept şi voinic din Maramureş, vânător vestit, care străbate codrii urmărind fiarele.

Într-o zi, când pleacă la vânătoare, răsare din nişte codri un bour fioros pe care Dragoş îl urmăreşte împreună cu haita de câini – ajutoarele sale – o zi şi o noapte. Datorită oboselii, câinii mor şi rămâne numai o cățea care aleargă neîncetat. Ajungând la o apă mare, bourul se repede în valuri să treacă înot, cățeluşa se aruncă după el, dar puterile o părăsesc şi se îneacă.

Îndurerat de pierderea animalului credincios şi iubit, Dragoş azvârle cu înverşunare „ghioaga cea ghintuită cu cuie de fier" asupra zimbrului izbindu-l în creştet şi înroşind apa râului. Apoi voinicul îi taie capul zimbrului şi îl ia ca semn de izbândă.

Dragoş devine stăpânul țării unde a avut loc această vestită vânătoare, îi dă numele de Moldova, ca şi râului în care s-a înecat vrednica sa cățeluşă pe care o chema Molda. De aceea stema Moldovei este capul de bour.

Plan de idei

1. Mergând la vânătoare, Dragoş vodă dă de urma unui bour.
2. Urmărind bourul, câinii obosesc şi mor.
3. Numai o cățea rezistă şi se aruncă în apa râului după fiara urmărită.
4. Cățeaua îşi găseşte sfârşitul în apele râului.
5. Dragoş ucide bourul cu ghioaga sa țintuită cu nenumărate cuie de fier.
6. Învingătorul întemeiază țara, pe care o numeşte Moldova, în amintirea cățelei sale Molda, şi alege ca stemă capul de bour.

Rezumat

Dragoş vodă, un voinic din Maramureş, pasionat vânător, dă prin codri de urma unui bour. Urmăreşte vânatul cu haita de câini care mor din cauza oboselii. O cățea rezistă, se azvârle după zimbru în valurile râului, dar se îneacă.

Scanned with OKEN Scanner

Viteazul ucide bourul cu ghioaga sa ţintuită, apoi îi ia capul ca trofeu.

Dragoş a întemeiat ţara Moldovei, nume dat în amintirea cătelei sale Molda, iar capul de bour a devenit simbol al stemei ţării.

Dreptatea lui Ţepeş

Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului

1. Ce înfăţişează acest text literar?
2. Când şi unde se petrece întâmplarea?
3. Ce fel de întâmplare se povesteşte?
4. Ce i se întâmplă negustorului?
5. Cum acţionează negustorul?
6. Ce atitudine ia aducătorul?
7. Cum încearcă el să dovedească adevărul?
8. Cum face Vlad Ţepeş dreptate?
9. Remarcaţi modalităţile de expunere folosite.

Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului

Creatorul anonim înfăţişează în această operă dreptatea legendară a lui Vlad Ţepeş.

Timpul şi locul întâmplărilor nu sunt precizate: acţiunea se petrece în vremea lui Vlad Ţepeş (dar nu se ştie când anume) şi referirile privind spaţiul sunt vagi („pe la noi").

Întâmplarea povestită s-a putut petrece în realitate, personajele aparţin planului real şi sunt simboluri *(Vlad Ţepeş semnifică spiritul de dreptate absolută, negustorul reprezintă pe omul lacom şi mincinos, iar omul cu frica lui Dumnezeu simbolizează cinstea).*

Condiţia lor de personaje simbolice este întărită de faptul că nu au nume care să-i individualizeze: ei sunt „un negustor care se află într-o călătorie pe la noi" şi „un creştin, om cu frica lui Dumnezeu", cum se găseau mulţi români pe vremea lui Ţepeş.

Negustorul pierde o pungă cu o mie de lei şi făgăduieşte o sută de lei celui care i-o va aduce. Un om cinstit o găseşte şi i-o dă.

Păgubaşul se comportă ca un om necinstit. În vreme ce numără

Scanned with OKEN Scanner

banii, se gândeşte cum ar putea să nu dea răsplata făgăduită. Spune aducătorului că în pungă se află numai nouă sute de lei, că a înțeles că şi-a oprit răsplata şi nu se supără deoarece acesta era dreptul lui.

Aducătorul este descumpănit şi revoltat auzind că este bănuit de necinste.

Omul cel cu frica lui Dumnezeu se duce drept la domnitorul Vlad Țepeş, îi spune întâmplarea, plângându-se că nu îi este necaz pentru suta de lei pe care nu a primit-o, ci fiindcă a fost bănuit de negustor că nu este om de omenie.

Vlad Țepeş face dreptate omului cinstit, iar pe negustor îl pedepseşte, făcându-l să regrete toată viața că a fost lacom şi mincinos. După ce îl ascultă şi pe negustor, îi ia punga, considerând că nu este a lui, din moment ce nu conține o mie de lei, o dă creştinului să o păstreze până când o va cere un om care a pierdut nouă sute de lei şi pe negustor îl îndeamnă să aştepte până ce i se va găsi punga cu cei o mie de lei.

Creatorul anonim înfățişează prin narațiune faptele, timpul şi locul, iar prin dialog contribuie la caracterizarea personajelor, subliniind *sinceritatea aducătorului pungii, perfidia neguțătorului, perspicacitatea şi fermitatea dovedite de domnitor prin judecata făcută.*

Deşi lipsesc elementele fantastice, *Dreptatea lui Vodă* este o legendă istorică prin care se fixează trăsătura de caracter fundamentală a domnitorului, spiritul justițiar (spiritul de dreptate).

Această legendă are un pronunțat *caracter moralizator* (etic).

Personajele **din legendă, sunt tipuri morale opuse, ca şi în basm.**

Aducătorul pungii:

– *nu are nume*
– *este cinstit*
– *este credincios*
– *iubeşte adevărul*
– *ține la reputația lui de om corect*

Vlad Țepeş:

– *inteligent*
– *cinstit*

Scanned with OKEN Scanner

– *apropiat față de oamenii simpli și cinstiți*
– *întruchipează spiritul de dreptate*

Negustorul:
– *lacom*
– *viclean*
– *mincinos*
– *nu-și respectă cuvântul dat*
– *zgârcit*
– *nedrept*

Plan de idei

1. În timpul domniei lui Vlad Țepeș, un negustor a pierdut o pungă cu o mie de lei.
2. El făgăduiește o răsplată de o sută de lei celui ce-i va găsi punga.
3. Un om cinstit găsește punga și i-o înapoiază.
4. Negustorul vrea să-l înșele pe omul cinstit.
5. El pretinde că a găsit în pungă numai nouă sute de lei.
6. Omul cinstit, care a spus adevărul, se duce la Vodă să-i facă dreptate.
7. Vlad Țepeș face dreptate.

Rezumat

Pe timpul domniei lui Vlad Țepeș, un negustor făgăduiește o răsplată de o sută de lei celui ce îi va găsi punga pierdută.Un om cinstit, cu credința în Dumnezeu, găsește punga și i-o înapoiază.

Negustorul se gândește să-l înșele spunându-i că în pungă, în loc de o mie de lei, a găsit numai nouă sute de lei și nu se supără că acesta și-a luat deja răsplata făgăduită. Omul cinstit îi răspunde că nici n-a dezlegat punga să se uite câți bani sunt într-însa.

Omul cinstit se duce la Vodă să-i facă dreptate. Vodă poruncește să fie adus negustorul ca să-i asculte și spusele sale. După ce îi aude mărturisirea, înțelegându-i viclenia, ia punga și o dă omului cinstit să o păstreze până când va fi cerută de păgubaș. Pe negustor îl sfătuiește să aștepte până se va ivi cineva care să-i aducă punga sa cu o mie de lei.

Scanned with OKEN Scanner

Soarele şi luna

Referiri asupra conținutului legendei

În legende, ca şi în basme, poporul înfăţişează, prin intermediul elementelor fabuloase, realităţi pe care nu şi le-a putut explica într-un anumit stadiu al evoluţiei sale.

Apariţia pe cer a Soarelui şi a Lunii la intervale diferite a dat naştere unei legende mitologice unde personificarea constituie principalul element fabulos.

În imaginaţia poporului, cei doi aştri sunt doi fraţi tineri şi frumoşi, care se îndrăgostesc pătimaş unul de altul. Mama lor este o fiinţă sensibilă, care-şi iubeşte nespus copiii, dovadă cuvintele gingaşe cu care îi alintă. Totodată, ea este neîndurătoare când constată că fratele şi sora se află în primejdia de a păcătui, încălcând anumite legi morale ale poporului nostru, păstrate de veacuri.

Puterea blestemului părintesc privind prefacerea lor în aştri, element fabulos în legendă, împiedică păcatul făcând imposibilă vreodată întâlnirea soarelui şi a lunii pe cer.

Plan de idei

1. Soarele şi Luna sunt fraţi.
2. Soarele coboară pe pământ pentru a-şi găsi o nevastă.
3. Căutările lui sunt zadarnice.
4. Mama îi blestemă pe cei doi fraţi ca să împiedice incestul.
5. Blestemul se îndeplineşte.
6. Cei doi aştri se văd, dar nu se pot întâlni niciodată.

Rezumat

Autorul anonim explică de ce soarele şi luna nu se întâlnesc niciodată.

Se spune că soarele şi luna ar fi fost fraţi.

La vremea însurătorii, Soarele a coborât pe pământ pentru a-şi găsi o nevastă. Căutările lui au fost zadarnice şi întors pe cer, se îndrăgosteşte de sora sa, Luna.

Scanned with OKEN Scanner

Mama lor, pentru a împiedica incestul, i-a blestemat să nu fie împreună.

De atunci, deşi cei doi aştri se văd, nu se pot întâlni niciodată.

Povestea ciocârliei
(legendă populară)
fragment

Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului

1. Ce observaţi în legătură cu începutul legendei?
2. Ce explică legenda?
3. Cum este viaţa împăratului şi a împărătesei?
4. Cum prezintă autorul anonim frumuseţea băiatului?
5. Ce schimbări intervin în viaţa de la curte?
6. Cum le orânduieşte destinul drumul vieţii?
7. Cum îşi continuă existenţa Soarele şi Lia-ciocârlia?
8. Argumentaţi că acest text literar este o legendă.
9. Care sunt elementele reale şi cele fantastice?

Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului

Cuvintele „Cică era odată...“ amintesc de formula introductivă a basmului care transpune într-o lume fabuloasă şi într-un timp mitic unde totul este posibil.

Legenda explică originea soarelui şi a ciocârliei.

Un împărat şi o împărătească trăiesc în belşug şi sunt foarte fericiţi pentru că au doi copii frumoşi „fără seamăn“.

Creatorul anonim prezintă frumuseţea băiatului prin îmbinarea elementelor reale şi fabuloase. Faţa şi părul lui strălucesc întocmai ca aurul, de aceea nu poate fi privit.

Părinţii mor şi cei doi copii orfani sunt foarte îndureraţi şi singuri.

Sfântul Petre, care pe vremea aceea umbla pe pământ, poposeşte la palat şi, văzând acolo atâta suferinţă ca şi la casele celor săraci, se înduioşează de soarta orfanilor şi le ascultă

Scanned with OKEN Scanner

rugămintea: pe Soare îl duce în palatul de sticlă al cerului, iar pe fată, la dorința ei, o preface într-o pasăre mică, cu pene cenuşii, cu ciocul ca un ghimpe de salcâm şi îi dă numele de Ciocârlia, îndeplinind astfel voia lui Dumnezeu, ca fratele şi sora să nu stea împreună toată viața.

Soarele, chinuit de dorul de părinții morți şi de Lia, se uită cu tristețe pe pământ prin sticla albastră a cerului. Atunci fața lui de aur luminează lumea şi oamenii se bucură nespus. Când îl zăreşte, Lia zboară spre el ciripind şi îl roagă pe Dumnezeu să o lase să deschidă porțile cerului ca să-şi vadă frățiorul, dar trilurile ei rămân fără răspuns. Cu inima arsă de dor şi sfâşiată de durere, coboară ca o săgeată pe pământ, prinde puteri, apoi din nou se înalță în tării şi iar cade, dar porțile cerului tot nu se deschid să-şi întâlnească fratele.

Această operă este o legendă pentru că explică, prin îmbinarea elementelor reale şi fabuloase, originea Soarelui, a ciocârliei şi a zborului ei.

Elementele reale sunt: existența împăratului şi a împărătesei care se bucurau de bogăție şi de frumusețea copiilor, moartea lor, situația de copii orfani a Liei, a Soarelui şi existența unei păsări care se numeşte ciocârlie.

Elementele fantastice sunt frumusețea ireală a băiatului, prezența sfântului Petre, personaj biblic, coborât pe pământ ca să aline suferințele oamenilor, metamorfozarea băiatului în soare şi a fetei în ciocârlie, închiderea soarelui în palatul de sticlă al cerului, rugămintea ciocârliei adresată lui Dumnezeu ca să-i deschidă porțile cerului pentru a-şi găsi frățiorul.

Legenda Ciocârliei *impresionează prin dramatismul referitor la soarta schimbătoare: bucuria împăratului şi a împărătesei de a trăi în belşug alături de copii este de scurtă durată, iar destinul orfanilor este foarte trist.*

Dând frâu liber imaginației, creatorul anonim găseşte o rezolvare creând astfel o legendă miraculoasă, în care puterea de sugestie este dată de îmbinarea celor trei moduri de expunere: ***narațiunea, descrierea şi dialogul.***

Scanned with OKEN Scanner

Idei principale

1. Un împărat şi o împărătească sunt fericiți pentru că trăiesc în belşug şi au doi fii frumoşi.
2. În curând ei mor şi copiii rămân orfani.
3. Cei doi copii roagă pe sfântul Petre – coborât pe pământ – să le aline suferința.
4. Băiatul este transformat în soare, fata este prefăcută în pasăre şi-i dă numele Ciocârlia.
5. Cei doi îşi continuă existența: soarele pe cer, ciocârlia cu trilul şi cu zborul ei încearcă să se apropie de soare.

Legenda ciocârliei

de M. Sadoveanu

Întrebări şi exerciții pentru cunoaşterea textului

1. Stabiliți asemănări şi deosebiri între *Legenda ciocârliei* şi legenda populară *Povestea ciocârliei.*
2. Prin ce imagini se realizează descrierea cântecului ciocârliei?
3. Ce semnificații dă scriitorul cântecului păsării?
4. Ce interpretare se poate da zborului neîncetat al ciocârliei către Soare?
5. Ce observați privind modalitățile de expunere?

Răspunsuri posibile privind întrebările şi exercițiile pentru cunoaşterea textului

Povestea ciocârliei este o creație populară, iar *Legenda ciocârliei* este o creație cultă, care aparține scriitorului M. Sadoveanu. În legenda populară elementul fantastic este precumpănitor. Creatorul anonim explică din perspectivă fabuloasă originea ciocârliei, frumusețea trilurilor ei şi zborul său cutezător.

În legenda lui M. Sadoveanu fantasticul apare tangențial: un

Scanned with OKEN Scanner

ţăran îi spune scriitorului că demult ciocârlia a fost fată de împărat, „de aceea cântă aşa de mândru".

Şi în legenda populară, şi în scrierea lui M. Sadoveanu se scoate în evidenţă frumuseţea cântecului ciocârliei, dar scriitorul insistă asupra vrăjii de care este fermecat oricine îl ascultă.

Scriitorul recurge la tonul simplu şi sincer al confesiunii („Stătui mut în loc"). Învăluit de miracolul cântecului, el încearcă să distingă bogăţia modulaţiilor care i-au vrăjit şi pe lăutarii ce le-au pus pe note dând lumii nemuritorul cântec românesc *Ciocârlia*. Epitetele „mai dulce (se mlădia)", („un tremur) dulce de sunete", „(ciupindu-i de strună) subţire" şi comparaţia „ca o rouă de sunete fine" scot în evidenţă frumuseţea dumnezeiască a cântecului păsării.

Sadoveanu consideră cântecul ciocârliei un imn de slavă închinat trudei ţăranului: „... muncitorii stăteau aplecaţi asupra pământului", şi „Ciocârlia cântă munca lor cinstită şi grea..."

Zborul neîncetat al ciocârliei către Soare poate fi considerat ca un simbol al aspiraţiei permanente spre un ideal absolut, deşi acesta pare imposibil.

În legenda populară se îmbină armonios cele trei modalităţi de expunere: *naraţiunea* prezintă succesiunea întâmplărilor, *descrierea* ajută la caracterizarea personajelor şi *dialogul* surprinde dramatismul trăirilor celor doi orfani, după moartea părinţilor şi dorinţa lor de a li se alina suferinţa. Totodată dialogul dă viaţă întâmplărilor şi contribuie la demitizarea Sfântului Petre, care apare ca un om simplu şi bun prin felul cum se poartă şi vorbeşte.

În legenda lui M. Sadoveanu dialogul se reduce la o singură frază prin care un ţăran se referă la originea ciocârliei. Descrierea ocupă un loc important în prezentarea naturii, în înfăţişarea cântecului şi a zborului păsării. Prin naraţiune scriitorul istoriseşte împrejurările când a ascultat cântecul ciocârliei şi s-a întâlnit cu ţăranul care i-a vorbit despre originea păsării.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Snoava

Snoava este o narațiune în proză, specie a literaturii populare, de proporții reduse, cu caracter anecdotic, în care elementul epic se împletește cu cel satiric.

În folclorul nostru, ca și în folclorul altor popoare, snoavele ocupă un loc important. Fondul lor îl constituie povestirea scurtă a unui fapt hazliu, în cuprinsul căruia sunt biciuite defecte omenești.

Boierul și Păcală

Întrebări și exerciții pentru cunoașterea textului

1. Explicați titlul acestei snoave.
2. Asupra cărui personaj se oprește atenția creatorului anonim în primele rânduri ale narațiunii și în ce împrejurări este surprins?
3. Ce află Păcală din discuția cu boierul?
4. Cum acționează Păcală?
5. Ce se întâmplă după plecarea lui?
6. Cum se rezolvă situația hazlie?
7. Ce rol are drumețul în cadrul narațiunii având în vedere tâlcul vorbelor lui?
9. Ce remarcați în legătură cu folosirea modurilor de expunere?

Răspunsuri posibile la întrebările și exercițiile pentru cunoașterea textului

Titlul este alcătuit din două substantive: dintr-un substantiv comun „boierul", care denumește pe păcălit și din substantivul propriu „Păcală", numele păcălitorului, cele două personaje fiind tipuri umane opuse.

Primul personaj al snoavei asupra căruia se concentrează atenția creatorului anonim este Păcală. Stând la marginea unei păduri, se gândește ce șotie să mai pună la cale și, când vede o trăsură, se scoală repede, ridică în sus un trunchi mare și dă binețe boierului care poruncește vizitiului să oprească.

Din discuția cu boierul află că acesta se duce să-l găsească pe Păcală, ca să-l păcălească și pe el.

Auzind vorbele boierului, Păcală acționează cu promptitudine și isteține. Dându-și seama că boierul este naiv și încrezut, îl păcălește pe loc, punându-l totodată într-o situație ridicolă.

Păcală spune că el este cel căutat, dar că nu-l poate păcăli imediat, deoarece a uitat acasă păcălitorul. Îi pune pe boier, pe cucoana lui și pe vizitiu să țină drept trunchiul pe care îl ridicase dânsul, cât timp el va da o fugă până acasă pentru a aduce păcălitorul și cere boierului să-i dea trăsura ca să se întoarcă repede.

Boierul, cucoana și vizitiul țin cât pot de bine trunchiul, privesc după Păcală, dar timpul trece, se face noapte și acesta nu se întoarce nici până a doua zi la prânz.

Trecând pe acolo un drumeț și aflând pricina pentru care cei trei se află la marginea pădurii și țin trunchiul, îi deschide boierului ochii: „– D-apoi, cucoane, nu-i destulă păcăleală asta, că s-a dus cu trăsura și cu cai cu tot?"

Drumețul îndeplinește rolul înțeleptului, cuvintele sale constituind morala snoavei. Vorbele lui sunt expresia profunzimii gândirii întregului popor, care a cunoscut de-a lungul existenței sale că istețul câștigă, iar cel naiv și credul este păgubit și păcălit.

Ritmul vioi al narațiunii este realizat prin aglomerări verbale (număr mare de verbe – în primul alineat sunt 15 verbe), prin alternanța timpurilor verbale, prin adresarea directă și prin conciziune.

Alături de narațiune, ocupă un loc foarte important dialogul, care contribuie la dinamizarea acțiunii și la caracterizarea personajelor, imprimând autenticitate povestirii.

Idei principale

1. Păcală, aflat la marginea unei păduri, se gândește ce să mai facă.
2. La vederea trăsurii, ridică în sus un trunchi mare de copac.
3. Îi spune boierului aflat în trăsură că vrea să ducă trunchiul acasă.
4. Acesta îi mărturisește că ar dori să fie păcălit de Păcală.
5. Eroul îi spune cine este și-i cere boierului să țină trunchiul și îl roagă să-i dea trăsura ca să meargă acasă după păcălitor.
6. Un trecător îi atrage atenția boierului că a fost păcălit.

Scanned with OKEN Scanner

Rezumat

Această snoavă prezintă una din întâmplările hazlii cu Păcală. Aflat la marginea unei păduri, se gândeşte ce să mai facă.

Văzând o trăsură care venea spre el, ia un trunchi mare de copac şi-l ridică în sus. Întrebat de boierul din trăsură ce face, răspunde că a pus lemnul să se odihnească pentru a-l duce acasă.

Boierul îi mărturiseşte că îl caută pe Păcală pentru că doreşte să fie păcălit. Eroul îşi dezvăluie identitatea, îi roagă pe boier, pe cucoană şi pe vizitiu să ţină din toate puterile trunchiul. Îl mai roagă pe boier să-i împrumute trăsura pentru a merge acasă şi pentru a se înapoia cât mai repede cu păcălitorul.

După o lungă aşteptare, un om care trecea pe acolo îi spune boierului că a fost păcălit atunci când i-a luat trăsura şi caii.

Sursele umorului

Un element caracteristic snoavei este *umorul.*

Sursele comicului sunt *limbajul personajelor şi anumite situaţii relatate.* Când boierul îl întreabă pe Păcală ce face la marginea pădurii, el răspunde cu seninătate: „... ia, am pus şi eu lemnul ista să se hodinească olecuţă, că apoi îl duc acasă", şi interlocutorul său nu sesizează ironia din vorbele lui.

Pline de haz sunt şi cuvintele prin care Păcală îi povăţuieşte pe boier, pe cucoană şi pe vizitiu ce să facă până la întoarcerea lui grabnică: „... ţineţi lemnul ista bine, să nu se clatine, nici într-o parte, că eu vin îndată".

Prin expresia populară: „... pe ici ţi-i drumul!" se ia în râs naivitatea şi prostia boierului păcălit.

Întrebarea drumeţului sintetizează ridicolul situaţiei boierului, care nu-şi dă seama nici măcar după o noapte şi o jumătate de zi de aşteptare că a fost păcălit.

Situaţii comice prin care trec boierul, cocoana şi vizitiul sunt şi graba coborârii din trăsură ca să poată pleca Păcală, seriozitatea cu care ţin lemnul să nu se clatine deloc, răbdarea cu care îl aşteaptă şi nedumerirea că el întârzie atât de mult.

Scanned with OKEN Scanner

Personajele din această snoavă sunt:
– *Păcală*
– *boierul*
– *drumeţul*

Păcală este caracterizat pe baza numelui – substantiv propriu – devenit în literatura noastră populară un *simbol al omului isteţ şi hâtru.*

Este definit prin intermediul limbajului şi al faptelor ca un om *perspicace, prudent, activ, cu simţul umorului.*

El îl păcăleşte pe boier, încredinţându-se treptat de naivitatea şi prostia acestuia. Văzând trăsura, se scoală repede; la întrebarea boierului, răspunde că ţine lemnul să se odihnească şi, numai după ce se convinge că a fost crezut, îl păcăleşte în toată legea, luându-i trăsura şi lăsându-l să-l aştepte la nesfârşit.

Imaginea lui Păcală se reîntregeşte prin caracterizarea de către alt personaj, respectiv de un drumeţ. Întrebarea sa este, de fapt, o laudă făcută din toată inima. Parcă ar spune: „Ce isteţ este Păcală! Straşnică păcăleală v-a tras şi cât de neghiobi sunteţi, că nici acum nu vă daţi seama!"

Boierul este *naiv, încrezut şi prost*; din felul cum motivează faţă de Păcală scopul călătoriei se poate deduce că pe dânsul nu l-a păcălit nimeni până atunci şi că se îndoieşte de capacitatea lui Păcală în această privinţă. Prostia rezultă din faptul că el crede în existenţa *păcălitorului* uitat de Păcală acasă, dă trăsura unui necunoscut, bazându-se numai pe făgăduiala acestuia că se va întoarce foarte curând şi nu-şi dă seama că a fost păcălit decât atunci când îi atrage atenţia un drumeţ.

Cele două personaje, *Păcală şi boierul* reprezintă *două categorii: oameni simpli, dotaţi cu inteligenţă, cu spirit de iniţiativă şi hâtri şi oameni puternici, bogaţi şi îngâmfaţi,* convinşi că nimeni nu se poate măsura cu ei.

Păcală avocat

Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului

1. Explicaţi titlul snoavei.
2. Ce aspect de viaţă înfăţişează acest text literar?

Scanned with OKEN Scanner

3. Ce fapt determină acțiunea?
4. Ce se întâmplă după douăzeci de ani?
5. Cum reacționează drumețul?
6. Cum se rezolvă această neînțelegere?
7. Cum reacționează judecătorul?
8. Ce hotărâre a luat acesta?

Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului

Titlul este alcătuit din substantivul propriu „Păcală", numele unui personaj întâlnit frecvent în creația populară şi din substantivul comun „avocat" (cu funcție sintactică de atribut substantival apozițional), care sugerează spiritul de dreptate al protagonistului.

În această snoavă, creatorul anonim condamnă lăcomia şi face elogiul cinstei şi al spiritului de dreptate.

Un om foarte nevoiaş a plecat în lume să-şi caute norocul. Poposind la un han, a cerut hangiului de mâncare, spunându-i că va plăti când se va întoarce. Acesta l-a ospătat cu cinci ouă fierte şi cu o bucată de pâine.

După douăzeci de ani, drumețul s-a întors acasă şi s-a oprit la han să-şi plătească datoria. Hangiul i-a cerut două mii de lei, considerând că, dacă nu-i dădea cele cinci ouă, ar fi scos cinci găini care, la rândul lor, ar fi avut alți pui şi în decurs de douăzeci de ani ar fi câştigat exact două mii de lei pe puii ce ar fi ieşit din ouă.

Indignat că i se face o nedreptate, călătorul spune că nu-i plăteşte nimic, iar hangiul îl dă în judecată.

Această neînțelegere se rezolvă prin istețimea lui Păcală. Văzându-l necăjit şi aflând care este pricina mâhnirii omului sărac, Păcală se oferă să-i fie avocat.

Numai când primeşte a doua citație Păcală se duce la judecată şi când procurorul îl întreabă nemulțumit de ce nu a venit la primul proces, îi răspunde că fierbea nişte grâu pentru semănat şi nu a putut să-l lase pe foc pentru a nu se arde.

Contrariat, judecătorul îl întreabă dacă el fierbe grâul înainte de a-l semăna şi dacă acesta răsare. Păcală îi răspunde cu ironie că răsare tot aşa cum din cele cinci ouă fierte de hangiu au ieşit pui care au devenit găini, acestea au făcut ouă şi folosul de pe urma lor ar fi fost de două mii de lei.

Scanned with OKEN Scanner

Înțelegând tâlcul vorbelor lui Păcală, judecătorul dă câştig de cauză omului sărac.

Snoava se încheie cu o concluzie exprimată printr-un proverb: „A umblat cât a umblat, dar acum i s-a-nfundat", care constituie intervenția autorului.

Această snoavă se caracterizează prin:

– *oralitate*
– *concizie*
– *expresivitatea limbajului*
– *spontaneitate*
– *caracter moralizator – care poate fi formulat printr-un proverb.*

Proverbul

Proverbul este o creație populară în care se reflectă, în mod concis, figurat şi sugestiv, experiența de viață a poporului.

„Bun psiholog, perspicace în observarea semenilor şi a moravurilor, Pann persiflează fără răutate prostia, ipocrizia, viciile".

(Florin Boldescu)

Anton Pann
(1797-1857)

S-a născut în localitatea Sliven din Bulgaria, s-a stabilit la Bucureşti, unde a devenit psalt, apoi profesor de muzică bisericească.

A fost un bun cunoscător al literaturii orientale, dar a pătruns şi în bogăția şi frumusețea folclorului românesc, numărându-se printre primii culegători de creații populare şi orale din țara noastră.

Volumele *Poezii deosebite sau cântece de lume* (1831) şi *Spitalul Amorului* (1850-1852) cuprind poezii originale, alături de versurile altor scriitori.

În altele, el îmbină armonios folclorul cu originalitatea talentului său: *Fabule şi istorioare* (1841), *O şezătoare la țară sau Povestea lui moş Albu* (1851-1852), *Povestea vorbii* (1847 şi 1852-1853), *Năzdrăvăniile lui Nastratin Hogea.*

Scanned with OKEN Scanner

Povestea vorbii cuprinde proverbe grupate pe teme şi în prelungirea lor se află scurte povestiri sau fabule ilustrative pentru adevărurile din proverbe.

Despre minciuni şi flecării

Este o snoavă cultă, în versuri, alcătuită după modelul popular. Este formată din două părți: prima cuprinde şase proverbe despre minciună, care au unitate de conținut perfectă şi, în final, exprimă o concluzie formulată printr-un proverb („Mincinos pe mincinos nu poate înşela")

Partea a doua este un dialog dintre doi mincinoşi imaginat de Anton Pann.

Întrebări şi exerciții pentru cunoaşterea textului

1. Ce îl întreabă un mincinos pe prietenul său?
2. Ce răspuns primeşte?
3. Cum reacționează celălalt mincinos?
4. Cum se încheie această snoavă?

Răspunsuri posibile la întrebările şi exercițiile pentru cunoaşterea textului

Un mincinos îl întreabă pe prietenul său dacă vede un turn înalt, luminos şi îndepărtat. Acesta îi răspunde că îl vede şi îl întreabă la rându-i dacă dânsul distinge un şoricel umblând pe vârful turnului.

Prietenul îi răspunde că abia zăreşte turnul, iar pe şoricel nu-l vede deloc, dar îl aude cum umblă tropotind de parcă ar bubui o tobă şi ar avea un clopot de gât.

Celălalt mincinos îi încuviințează spusele şi se simte încurcat şi înciudat că acesta l-a înfundat, fiind mai mincinos decât el.

Această operă este o snoavă pentru că e o narațiune populară de mică întindere, în care se critică defecte omeneşti: naivitatea, prostia, îngâmfarea prin intermediul ironiei şi al umorului.

Elementul fantastic lipseşte. Asemenea basmelor, snoavele au o vechime îndepărtată, ele au însă şi proprietatea de a se

Scanned with OKEN Scanner

adapta actualității și specificului național, obiceiurilor locale, multe din ele având chiar origine recentă.

Culegeri și prelucrări de snoave în literatura noastră au realizat Petre Ispirescu, Th. Speranția, Petre Dulfu, Ion Pop Reteganul.

Parabola

Parabola este o narațiune alegorică de scurtă întindere, cu semnificație morală și religioasă, care prezintă un adevăr general prin intermediul unui fapt concret, privind existența și îndeletnicirile oamenilor – agricultura, creșterea vitelor, negoțul și pescuitul.

Parabola biblică transmite învățăturile Mântuitorului într-un mod accesibil prin exemple din viața zilnică.

Orice parabolă se bazează pe o comparație prin care se exprimă un adevăr supranatural a cărui semnificație trebuie descoperită prin reflecții.

Parabola se aseamănă cu fabula pentru că amândouă înfățișează realități prin intermediul alegoriei și au caracter moralizator.

Despre oaia pierdută

(Noul Testament, Sfânta Evanghelie după Luca, 15)

Semnificații ale textului

Fariseii și cărturarii reproșau Mântuitorului înțelegerea și comportarea sa față de păcătoșii cu care stă la masă și cărora le vorbește.

Hristos explică sensul atitudinii sale printr-o pildă din viața de zi cu zi.

Îi întreabă care dintre ei ar face ca și păstorul din parabolă: dacă ar avea o sută de oi și s-ar rătăci una, nu ar pleca s-o caute cu stăruință și nu ar aduce-o acasă pe umeri, chemând prietenii să se bucure împreună?

Scanned with OKEN Scanner

Dezvăluirea semnificației religioase: bucuria pentru întoarcerea la credință a unui suflet (om) rătăcit va fi nețărmurită şi incomparabilă cu mulțumirea că există 99 de credincioşi care cunosc bine calea adevărului creştin şi n-au nevoie de ajutor. Parabola se bazează pe comparația dintre oaia pierdută şi creştinul rătăcit de la drumul adevărului, subliniind stăruința cu care acesta trebuie adus la credință.

Întreaga parabolă poate fi considerată o meditație religioasă asupra strădaniei de a-i readuce pe semenii noştri la cuvântul sfânt.

Pilda pomului bun şi a celui rău

Interpretarea textului

Parabola cuprinde îndemnuri privind grija cu care trebuie să cercetăm pe cei din jur, ca să nu fim înşelați de aparență, deoarece se află profeți mincinoşi şi vicleni care par blânzi, dar în realitate sunt cruzi şi lacomi ca lupii.

Compoziția: Parabola este alcătuită din şase versete (15-20), fiecare dintre ele fiind o cugetare – un adevăr general uman.

Adevărul abstract se concretizează prin antiteza dintre pomul bun şi pomul rău, simboluri ale omului bun şi omului rău.

Oamenii trebuie judecați şi prețuiți după faptele lor, nu după vorbe. Aşa cum din scaieți nu se culeg struguri şi din ciulini nu se adună smochine, în vorbele oamenilor răi nu se poate afla nimic folositor. Adevărul verificat de viață arată că pomul bun face poame bune, iar pomul rău dă poame rele; şi tot aşa omul bun face fapte pe măsură, iar cel rău fapte dăunătoare. Răul dintre oameni trebuie înlăturat, la fel cum pomul care nu dă roade bune este tăiat şi aruncat în foc.

Ultimul verset este o concluzie care reia îndemnul inițial de a ne feri de profeți mincinoşi, de a nu judeca oamenii după înfățişare, ci după faptele lor.

Scanned with OKEN Scanner

Parabola despre împărăția cerurilor

Face parte din *capitolul 13, versetele 24-30 din Sfânta Evanghelie după Matei*, unde sunt şapte pilde despre împărăția cerurilor.

Întrebări şi exerciții pentru înțelegerea textului

1. Ce aspect din viața de zi cu zi se înfățişează?
2. Rezumați întâmplarea prezentată.
3. Ce a hotărât stăpânul?
4. Care este tâlcul acestei parabole?
5. Ce alegorie conține parabola?

Răspunsuri posibile la întrebările şi exercițiile pentru cunoaşterea textului

Aspectul concret din viața de zi cu zi înfățişează o întâmplare referitoare la agricultură.

Un om a semănat sămânță bună în țarina sa. Pe când lucrătorii dorm, vine un vrăjmaş care seamănă neghină.

Văzând slugile neghina în lanul de grâu, l-au întrebat pe stăpân cum de a răsărit neghina în locul acela unde au pus sămânță bună.

Stăpânul le-a vorbit despre vrăjmaşul care i-a stricat țarina.

Stăpânul a hotărât să nu plivească neghina decât la seceriş, când va porunci să fie legată în snopi şi arsă, iar grâul să fie secerat şi dus în hambarele sale.

Morala parabolei exprimă ideea că este posibilă conviețuirea dintre cei buni şi cei răi, pentru ca drumurile vieții să-i separe pe unii de alții.

Alegoriile din parabolă sunt:

– neghina semnifică răul din lume

– grâul simbolizează rodnicia, belşugul, binele

– vrăjmaşul reprezintă pe omul care încearcă să înfiltreze răul în viață, iar stăpânul țarinei întruchipează pe înțeleptul care alege momentul potrivit pentru înlăturarea şi nimicirea răului.

Parabola are o semnificație biblică de mare importanță în credința creştină. Sensul biblic al acestei parabole se află în *capitolul al XIII-lea din Explicarea pildei cu neghina făcută de Mântuitor la rugămintea ucenicilor.*

Scanned with OKEN Scanner

Explicarea pildei cu neghina

36. Atunci Iisus a dat drumul mulțimilor şi a intrat în casă. Ucenicii Lui s-au apropiat de El şi I-au zis: „Lămureşte-ne pilda cu neghina din țarină".

37. Şi El, răspunzând, le-a zis: „Cel care seamănă sămânță bună sunt fiii împărăției; neghina sunt fiii Celui Rău.

38. Țarina este lumea: sămânța bună sau fiii împărăției; neghina sunt fiii Celui Rău.

39. Vrăjmaşul care a semănat-o este Diavolul; secerişul este sfârşitul veacului; secerătorii sunt îngerii.

40. Deci, cum se smulge neghina şi se arde în foc, aşa va fi la sfârşitul veacului.

41. Fiul Omului va trimite pe îngerii Săi şi ei vor culege din împărăția Lui toate pricinile de păcătuire şi pe cei care practică fărădelegea.

42. Şi-i vor arunca în cuptorul de foc; acolo va fi plânsul şi scrâşnirea dinților.

43 Atunci cei drepți vor străluci ca soarele în împărăția Tatălui lor. Cine are urechi de auzit să audă.

Pilda samariteanului

Se încadrează în *capitolul 10 – versetele 25-37*

Pilda samariteanului

25. Şi iată, un învățător al legii s-a sculat să ispitească pe Iisus şi I-a zis: „Învățătorule, ce să fac ca să moştenesc viața veşnică?"

26. Iisus i-a zis: „Ce este scris în lege? Cum citeşti?"

27. Şi răspunzând, el a zis: „Să iubeşti pe DOMNUL Dumnezeul tău, cu toată inima, cu tot sufletul tău, cu toată puterea ta şi cu toată cugetarea ta; şi pe aproapele tău ca pe tine însuți".

Interpretarea textului

Această pildă a fost rostită de Iisus când un învățător al legii I-a întrebat ce să facă pentru a moşteni împărăția cerurilor.

Parabola aplică la viața de zi cu zi cuvântul *Legii privitor la iubirea de Dumnezeu* cu toată inima, cu tot sufletul şi cu toată cugetarea şi la dragostea pentru aproapele, echivalentă cu dragostea de sine, în sensul că ajutându-l pe cel aflat în nevoie, ajuți pe Dumnezeu care te va primi în împărăția Sa.

Scanned with OKEN Scanner

28. „Bine au răspuns", i-a zis Iisus; „fă aşa şi vei trăi".

29. Dar el, care voia să se îndreptăţească, a zis lui Iisus: „Şi cine este aproapele meu?"

30. Şi dând răspuns, Iisus a zis: „Un om se cobora din Ierusalim la Ierihon. A căzut între nişte tâlhari, care l-au dezbrăcat, l-au rănit, au plecat şi l-au lăsat aproape mort.

31. Din întâmplare, se cobora pe acelaşi drum un preot şi, când a văzut pe omul acesta, a trecut înainte de cealaltă parte.

32. Un levit trecea şi el prin locul acela şi, când l-a văzut, a trecut înainte pe alături.

33. Dar un samaritean, care era în călătorie, a venit la el şi, când l-a văzut, i s-a făcut milă de el.

34. S-a apropiat şi i-a legat rănile, turnând peste ele untdelemn şi vin; apoi l-a pus pe animalul lui, l-a dus la o casă de poposire şi a îngrijit de el.

35. A doua zi când a pornit la drum, a scos doi dinari, i-a dat gazdei şi i-a zis: „Ai grijă de el şi orice vei mai cheltui, îţi voi da înapoi la întoarcere".

36. „Care din aceşti trei ţi se pare că a fost aproapele celui ce căzuse între tâlhari?"

37. „Cel care şi-a făcut milă de el", a zis învăţătorul. „du-te şi fă şi tu la fel", i-a zis Iisus.

Naraţiunea urmăreşte căderea unui om în mâinile tâlharilor în drumul de la Ierusalim către Ierihon şi nepăsarea unui preot şi a unui levit care îl ocolesc trecând înainte.

Spre deosebire de aceştia, un samaritean i-a oblojit rănile, l-a dus cu asinul său la „o casă de poposire", l-a îngrijit, l-a lăsat în seama gazdei, a plătit doi dinari, făgăduind că la întoarcere va achita cheltuielile care se vor mai ivi.

Vinul şi untdelemnul sunt două simboluri sacre – vinul turnat peste rănile călătorului semnifică sângele lui Iisus pe care-l primeşte fiecare creştin la sfânta împărtăşanie, deci este băutura nemuririi, iar untdelemnul reprezintă binecuvântarea dumnezeiască (cu untdelemnul sfinţit sunt miruiţi creştinii).

Dialogul dintre Iisus şi un învăţător al Legii are rolul de *concluzie* şi constituie sensul parabolei prin *îndemnul la milă, bunătate şi dragoste faţă de semenii noştri.*

Scanned with OKEN Scanner

Impresia faptului petrecut aievea este dată de simplitatea şi firescul naraţiunii şi de îmbinarea vorbirii directe cu vorbirea indirectă.

Parabola îmbogăţeşte codul etic al fiecărui creştin, prin cultivarea bunătăţii care, dincolo de semnificaţia umană a grijii faţă de aproapele, înseamnă iubire faţă de Dumnezeu.

Floarea lacrimilor

de Emil Gârleanu

Rezumat

Regele Iudeii, Irod, porunceşte să fie ucişi toţi pruncii din Betleem, nădăjduind să-l piardă pe Iisus.

Iosif şi Maria fug de prăpăd înfruntând arşiţa soarelui. Ei se opresc pentru ca Maria să alăpteze pruncul. Privindu-l, mama se întreabă cu ce a greşit copilul, de ce îl prigonesc, şi începe să plângă. Maria îşi şterge lacrimile cu scufiţa fiului şi o pune pe tulpina uscată a unui spin.

La plecare, ea vede că tulpina spinului s-a prefăcut într-un lujer verde, iar scufiţa într-o floare albă ca neaua, având forma unui potir.

Această floare este crinul, care adună în cupa lui roua dimineţii.

Prin ce se distinge limbajul naraţiunii

Naraţiunea se distinge prin frumuseţea limbajului şi prin plasticitate. Propoziţiile scurte surprind dramatismul trăirilor Mariei şi ale lui Iosif.

Un loc important în această legendă îl ocupă monologul interior al Maicii Domnului, înfăţişat prin trei interogaţii retorice, ce exprimă creşterea gradată a nedumeririi sale în legătură cu soarta copilului şi motivul prigoanei şi justifică plânsul ei sfâşietor: „Ce le făcuse copilul oare? Cu ce le greşise? De ce-o prigoneau?“

Natura, personificată parcă, îi obligă să se îndepărteze de primejdie: „fugeau de urgie“, „spaima îi gonea“, „arşiţa le topea puterile“, „nădejdea îi chema“, „soarele... prăjea nisipul“.

Scanned with OKEN Scanner

Epitetele adjectivale şi comparaţiile surprind suavitatea pruncului şi sugerează esenţa sa divină: „îi era obrazul fraged", „gura rumenă ca mărgeanul"; „de sub scufiţa albă, părul galben ca aurul, îi ieşea aruncând o cunună de raze de jur-împrejurul capului".

Farmecul crinului este evidenţiat prin două comparaţii, epitete şi o metaforă cu care se încheie legenda: „... strălucea o floare albă ca zăpada, deschisă ca un potir de cristal", „... crinul culege în floarea lui cele dintâi lacrimi de rouă ale dimineţii".

Naraţiunea Floarea lacrimilor este o legendă mitologică pentru că prezintă modul miraculos în care a luat naştere crinul.

***Încadrarea sa în rândul parabolelor* ar putea fi justificată de *prezenţa personajelor biblice* şi prin următoarele interpretări privind modul fabulos al apariţiei crinului: dragostea de mamă şi suferinţa Fecioarei înfrumuseţează firea şi viaţa oamenilor; floarea crinului este o rază de lumină sfântă pentru fiecare om la începutul verii.**

Mihai Eminescu
(1850-1889)

„Ca o stea fixă, opera eminesciană luminează acum întregul cer al naţiei dându-i glorioasele ei raze, arătând participarea ei la algoritmurile geniilor universale".

(Zoe Dumitrecu-Buşulenga)

Poetul nepereche, Mihai Eminescu, s-a născut în Botoşani la 15 ianuarie 1850, fiind al şaptelea copil, din cei unsprezece pe care i-au avut părinţii săi, Gheorghe Eminovici şi Raluca, născută Iuraşcu. Şi-a petrecut copilăria pe moşia părintească de la Ipoteşti. Aici a cunoscut farmecul pădurilor şi al izvoarelor, vraja folclorului, sufletul curat şi duios al românului, comoara amintirilor anilor luminoşi de la Ipoteşti purtând-o cu sine întreaga viaţă.

La vârsta de nouă ani (1859) este elev în clasa a treia la Cernăuţi şi clasa a patra o termină al cincilea din optzeci şi doi de elevi. În 1860 se înscrie la Gimnaziul din Cernăuţi frecventând doi ani, iar după o întrerupere de alţi doi ani revine şi îşi continuă studiile. Stă în gazdă la Aron Pumnul, profesor de limba română, mare

Scanned with OKEN Scanner

patriot, autor al antologiei *Lepturariu românesc,* citită şi apreciată de Eminescu.

Între anii 1869-1872 este student la Facultatea de filozofie din Viena, unde se împrieteneşte cu scriitorul Ioan Slavici.

Din decembrie 1872 şi până în 1874 este student audient la Universitatea din Berlin şi urmează cursuri de filozofie, istorie, economie politică.

În luna septembrie 1874 vine la Iaşi, unde este numit director al Bibliotecii Centrale, post pe care-l părăseşte, apoi devine revizor şcolar; în această perioadă se încheagă prietenia trainică dintre poet şi Ion Creangă, institutor la Iaşi.

Între anii 1877-1883 a lucrat în redacţia ziarului *Timpul* din Bucureşti alături de I.L. Caragiale şi Ioan Slavici. După ani de muncă încordată, de dezamăgire şi de zbucium, la 28 iunie 1883, poetul intră în noaptea minţii, din care nu va mai ieşi decât puţin timp, în ciuda îngrijirilor primite în ţară şi la Viena.

Se stinge în sanatoriul doctorului Şuţu din Bucureşti la 15 iunie 1889 şi este înmormântat la cimitirul Bellu.

În ianuarie 1866 publică prima poezie *La mormântul lui Aron Pumnul.* În acelaşi an publică *De-aş avea...*în revista *Familia.* Directorul revistei, Iosif Vulcan îi schimbă numele în Eminescu din Eminovici.

În anul 1870 trimite la revista *Convorbiri literare* din Iaşi poeziile *Venere şi Madonă, Epigonii* şi *Mortua est.*

Într-o perioadă de nici două decenii, Eminescu a creat o operă monumentală în proză şi versuri, abordând genurile liric, epic şi dramatic.

Poezii, primul volum de versuri eminesciene este tipărit la sfârşitul anului 1883 (pe copertă apare 1884) din iniţiativa lui Titu Maiorescu.

„Copilul se găseşte sub ocrotirea blândă şi atentă a pădurii care îi spune, în dragoste şi joacă, toate tainele şi frumuseţile ei, dând acestei copilării bucuria şi armonia vârstei de aur".

(Zoe Dumitrescu-Buşulenga)

Fiind băiet păduri cutreieram

Împrejurările în care apare poezia

Poezia este datată 1878, dar este publicată postum (după moartea poetului).

Scanned with OKEN Scanner

Semnificația titlului

Titlul este o mărturisire simplă şi sinceră – făcută prin verbul „cutreieram" la persoana I singular şi se referă la legătura strânsă dintre poet şi pădure stabilită în anii copilăriei.

Aspectul general al realității prezentate

În această operă lirică se exprimă admirația şi dragostea față de natură, nostalgia pentru farmecul copilăriei apuse, imaginea mirifică a naturii şi se conturează chipul suav al iubitei.

Compoziția poeziei

Poezia este alcătuită din trei părți: în prima parte se rememorează clipele de fericire trăite în mijlocul naturii, a doua parte descrie farmecul pădurii şi în partea a treia se realizează un succint portret al ființei iubite.

Întrebări şi exerciții pentru cunoaşterea textului

Fiind băiet păduri cutreieram
Şi mă culcam ades lângă izvor,
Iar brațul drept sub cap eu mi-l puneam
S-aud cum apa sună-ncetişor;
Un freamăt lin trecea din ram în ram
Şi un miros venea adormitor.
Astfel acles eu nopți întregi am mas,
Blând îngânat de-al valurilor glas.

1. Ce elemente de natură l-au vrăjit pe poet în minunata vârstă a copilăriei?

Răsare luna, – mi bate drept în față:
Un rai din basme văd printre pleoape,
Pe câmp un văl de argintie ceață,
Sclipiri pe cer, văpaie preste ape,
Un bucium cântă tainic cu dulceață,
Sunând din ce în ce tot mai aproape...
Pe frunze-uscate sau prin naltul ierbii
Părea c-aud venind în cete cerbii.

2. Ce imagine se înfățişează în tabloul al doilea?

Scanned with OKEN Scanner

Alături teiul vechi mi se deschise:
Din el ieşi o tânără crăiasă,
Pluteau în lacrimi ochii-i plini de vise,
Cu fruntea ei într-o maramă deasă,
Cu ochii mari, cu gura-abia închisă,
Ca-n somn încet-încet pe frunze pasă
Călcând pe vârful micului picior.
Veni alături, mă privi cu dor.

3. Prin ce elemente se deosebeşte partea a treia de celelalte două?

Şi ah, era atâta de frumoasă,
Cum numa-n vis o dată-n viaţa ta
Un înger blând cu faţa radioasă,
Venind din cer se poate arăta;
Iar părul-i blond şi moale ca mătasa
Grumazul alb şi umerii-i vădea.
Prin hainele de tort subţire, fin,
Se vede trupul ei cel alb deplin.

4. Ce observaţii se pot face în legătură cu lexicul poeziei?

Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului

Primele opt versuri formează tabloul cadru: pădurea, leagăn de vis şi de poezie. Partea întâi emoţionează prin confesiunea duioasă şi nostalgică despre lucrurile simple trăite de poetul copil, copleşit de mirajul pădurii. Contopirea sufletului pur cu natura apare ca un emoţionant ritual care se surprinde cu ajutorul imaginilor auditive, motorii şi olfactive, realizate la nivel morfologic prin verbe („s-aud", „sună", „cutreieram", „mă culcam", „puneam", „treceau", „veneau"), adverbe („încetişor", „blând") şi adjective „(freamăt) lin", „(un miros) adormitor". Tabloul cadru este realizat prin substantivele: „pădure", „izvoară", „apă", „ram ".

Farmecul şi seninătatea codrului l-au vrăjit într-atât, încât copilul se contopeşte cu viaţa naturii, înţelege murmurul izvorului, glasul pădurii şi este fermecat de mireasma şi misterul ei.

În partea a doua se descrie natura feerică învăluită de razele lunii. Starea de reverie face ca imaginaţia copilului să transfigureze într-atât realitatea, astfel încât pădurea nu este numai elementul

Scanned with OKEN Scanner

protector, ci şi un loc paradisiac.

Miracolul selenar (al lunii) este surprins prin metafora „văpaie" (comparaţie căreia îi lipseşte un termen) şi construcţiile metaforice („un rai din basme", „un văl de argintie ceaţă". Strălucirea, jocul de umbre şi lumini încântă vederea, murmurul dulce şi tainic de bucium farmecă auzul, iar sentimentul apropierii cerbilor în cete sporeşte misterul. Se armonizează perfect imaginile vizuale, auditive şi motorii. Farmecul lunii se îmbină cu acel al muzicii şi mişcării, creând un adevărat miraj al lumii cereşti şi pământeşti.

În partea a treia elementul fabulos este de esenţă mitică (de basm): visătorului poet i se pare că trunchiul vechiului tei se deschide şi din el iese o tânără crăiasă care se apropie cu pas uşor. Crăiasa, „o zână ca divinitate a locului" (Zoe Dumitrescu-Buşulenga) constituie idealul eminescian de frumuseţe feminină. Farmecul este dat de „ochii mari", „plini de vise", de graţia cu care păşeşte „Ca-n somn încet-încet pe frunze / ... / Călcând pe vârful micului picior /"şi de profunzimea sentimentelor dezvăluite de privirea plină de dor.

Exclamaţia retorică din ultima strofă, epitetele simple şi duble şi comparaţia iubitei cu un înger subliniază frumuseţea nepământeană a acestei minuni blânde „cu păru-i blond şi moale de mătasă". Deşi pare a fi coborât din cer, îngerul este umanizat: are fruntea învăluită într-o maramă deasă şi poartă haine „de tort subţire, fin" prin care transpar liniile graţioase ale trupului alb.

Un rol important în comunicarea sentimentelor îl au timpurile verbale. Verbele la modul indicativ, timpul perfectul simplu („se deschise", „ieşi", „privi") surprind intensitatea uimirii la vederea apariţiei de vis, verbele la modul indicativ timpurile prezent şi imperfect creează impresia de trăire certă şi permanentă.

Natura, visul şi dragostea sunt teme cântate în poezia tuturor timpurilor. Impresia de vechime şi permanenţă a acestei teme se realizează la nivel lexical prin măiestria cu care M. Eminescu utilizează arhaisme („pasă", „am mas"), cuvintele populare („ades", „băiet", „maramă", „vădea") şi cuvintele de largă circulaţie.

Bogăţia şi profunzimea sentimentelor se exprimă şi prin elementele de prozodie. Poezia este alcătuită din patru octave (octava – strofă din opt versuri), versul lung cu măsura de 10-11 silabe şi rima încrucişată.

Scanned with OKEN Scanner

Frumusețea poeziei rezultă din arta cu care M. Eminescu abordează mitul pădurii şi al iubirii, îmbinând permanent planul visului cu realitatea.

Poetul a purtat, veşnic în suflet imaginea acestui tărâm de basm în împărăția căruia a pătruns în anii frumoşi ai copilăriei. Nostalgia evocării aduce o rază de lumină în zbuciumata sa existență şi constituie pentru oricine, un mijloc de întoarcere la vârsta inocenței.

„Pădurea constituie adesea o lume, cuprinzând ea însăşi toate elementele cosmosului, oglindit în apele din adâncuri, din mijlocul ei, a locurilor acelea rotunde atât de strâns corelate cu luna, dar şi cu soarele şi stelele, din care sorb lumină şi eternitate şi putere."

(Zoe Dumitrecu- Buşulenga)

O, rămâi

O, rămâi, rămâi la mine,
Te iubesc atât de mult!
Ale tale doruri toate
Numai eu ştiu să le-ascult;

În al umbrei întuneric
Te asemăn unui prinț,
Ce se uit-adânc în ape
Cu ochi negri şi cuminți;

Şi prin vuietul de valuri,
Prin mişcarea'naltei ierbi,
Eu te fac s-auzi în taină
Mersul cârdului de cerbi;

Eu te văd răpit de farmec
Cum îngâni cu glas domol,
În a apei strălucire
Întinzând piciorul gol

Întrebări şi exerciții pentru înțelegerea textului

1. Care este seminficația titlului?
2. Din câte părți este alcătuită poezia şi ce exprimă fiecare parte?
3. Cum este scoasă în evidență puternica legătură sufletească dintre poet şi pădure?
4. Ce rol are personificarea?
5. Prin ce elemente se înfățişează atmosfera de vrajă în care pădurea îl cheamă pe copil?
6. Cu ce reflecții se încheie prima parte a poeziei?

Scanned with OKEN Scanner

Şi privind în luna plină
La văpaia de pe lacuri
Anii tăi se par ca clipe.
Clipe dulci se par ca veacuri."

Astfel zise lin pădurea,
Bolți asupră-mi clătinând;
Şuieram l-a ei chemare,
Ş-am ieşit în câmp râzând.

Astăzi chiar de m-aş întoarce
A-nțelege n-o mai pot...
Unde eşti, copilărie,
Cu pădurea ta cu tot?

7. Ce exprimă partea a doua?

8. Ce sugerează înțelesul substantivelor „bolți" şi „câmp"?

9. Ultima strofă exprimă imposibilitatea întoarcerii, în timp, la lumea copilăriei şi în spațiu, la lumea pădurii. Ce elemente de limbaj artistic contribuie la evidențierea acestei idei?

Răspunsuri posibile la întrebările şi exercițiile pentru cunoaşterea textului

Titlul, alcătuit din interjecția „O" şi verbul „rămâi", la modul imperativ, exprimă o caldă şi intensă rugăminte.

Poezia este compusă din două părți: prima, constituită din cinci strofe, dă glas chemării duioase şi puternice adresate de pădure copilului şi a doua parte, formată din două strofe, conține reflecțiile poetului asupra îndemnului de a se întoarce la mirajul copilăriei.

Prima parte este încadrată între semnele citării, deoarece reproduce cuvintele spuse de pădure.

Ca şi în folclor, pădurea apare în viziunea eminesciană ca o ființă dragă, capabilă să-i înțeleagă complexitatea sentimentelor şi în preajma căreia poetul, copil, poate cunoaşte bucuria şi liniştea. Repetiția, realizată prin reluarea titlului („O, rămâi" – interjecție şi verb la modul imperativ), alternarea formelor pronumelui personal la persoana I „eu" („eu ştiu"), „la mine" şi de persoana a II-a „te" („te iubesc") la care se adaugă adjectivul pronominal posesiv provenit din pronume la persoana a II-a „ale tale (doruri"), reflectă legătura dintre copil şi pădure, ca expresie a comuniunii dintre om şi natură.

Scanned with OKEN Scanner

Faptul că legătura dintre copil şi pădure este adâncă şi unică e subliniat prin superlativul absolut al adverbului „atât de mult", prin adverbul „numai" şi prin verbul „te iubesc".

Puterea magică a pădurii, capabilă să plăsmuiască o imagine de basm a realităţii şi să-l ajute pe copil să trăiască aievea sentimentul contopirii cu această lume de poveste se relevă prin personificare (procedeu artistic folosit în partea întâi a poeziei). Pădurea are capacitatea de a-l vedea pe băiat ca pe un prinţ învăluit în mister şi înţelepciune, cufundat în contemplarea naturii ale cărei frumuseţi sunt prezentate prin enumeraţie: apă „în ape", „vuietul de valuri"), iarbă („mişcarea'naltei ierbi"), cerbi, fiinţe care întruchipează taina şi splendoarea pădurii. La nivel morfologic, adverbul „adânc", locuţiunea adverbială „în taină", adjectivele „negri şi cuminţi" contribuie la realizarea atmosferei de mister şi profunzime.

Imaginea lumii vrăjite unde pădurea îl cheamă pe copil, se schiţează prin determinantele „de farmec", „(cu glas) domol", „(a apei) strălucire" şi verbul „întinzând".

Prima parte a poeziei se încheie cu reflecţii asupra trecerii timpului: vremea copilăriei poetului este raportată „la veacuri", care semnifică timpul universal. Prin vraja vârstei de aur şi prin misterul naturii, poetul stăpâneşte cerul (universul cosmic), pământul (universul terestru) şi timpul, deoarece copilul nu-şi dă seama de curgerea vremii.

În partea a doua – printr-o maximă concentrare – se exprimă nostalgia faţă de copilărie şi de pădure – spaţiu mitic identificat cu vârsta nevinovăţiei.

Înţelesul substantivului „bolţi" sugerează planul înaltului, al verticalităţii, aspiraţie posibilă numai datorită contopirii sufleteşti cu pădurea. Substantivul „în câmp" semnifică existenţa monotonă care urmează copilăriei. Verbul „clătinând" dă glas chemării pădurii către un tărâm de basm, iar verbele „şuieram", „am ieşit", „râzând" surprind nepăsarea şi inconştienţa cu care copilul se desprinde de lumea plină de farmec.

În încheierea poeziei se exprimă ideea imposibilităţii întoarcerii în timp, la universul copilăriei, şi în spaţiu, la lumea pădurii, prin adverbele „astăzi", „chiar" şi „unde", prin verbul „m-aş întoarce" – la modul condiţional –optativ, „nu pot" la indicativ forma negativă şi prin interogaţia retorică „Unde eşti copilărie, / Cu pădurea ta cu tot?"

Scanned with OKEN Scanner

Pădurea şi copilul, între care se stabileşte o legătură adâncă şi unică, ilustrează drama imposibilităţii întoarcerii în timp, eternităţii naturii opunându-i-se vremelnicia omului.

Planul pentru răspunsurile posibile

1. Semnificaţia titlului
2. Compoziţia poeziei
3. Legătura sufletească dintre poet şi pădure
4. Atmosfera de vrajă
5. Reflecţiile cu care se încheie partea întâi
6. Nostalgia poetului faţă de copilărie şi faţă de pădure
7. Imposibilitatea întoarcerii în trecut.

La mijloc de codru... *prelucrează un motiv popular insistând asupra muzicalităţii versurilor cărora le asigură un caracter variat şi sprinten ca într-o adevărată capodoperă de orchestraţie – codrul fiind, ca şi în poezia populară, cadrul ideal al iubirii poetului.“*

(Fănică Gheorghe)

La mijloc de codru...

Împrejurările în care apare poezia

Se află în manuscrisul 2261, pag. 305, unde este transcrisă şi poezia „Ce te legeni...“ şi a fost publicată în volumul „Poezii“, ediţia Maiorescu, tipărită la sfârşitul lunii decembrie 1883, editura Socec.

Semnificaţia titlului

Titlul denumeşte cadrul mirific de natură care l-a inspirat pe poet, iar punctele de suspensie solicită interesul, generând în mod firesc întrebarea: Ce se află şi cum este la mijloc de codru?

Aspectul general al realităţii prezentate în poezie

Această poezie reflectă, sincer şi firesc, dragostea de natură şi iubirea ideală deoarece pădurea constituie în lirica eminesciană un cadru intim de trăire a sentimentelor.

Scanned with OKEN Scanner

La mijloc de codru

La mijloc de codru des
Toate păsările ies,
Din hugeag de aluniş
La voiosul luminiş,
Luminiş de lângă baltă,
Care-n trestia înaltă
Legănându-se din unde,
În adâncu-i se pătrunde
Şi de lună şi de soare
Şi de păsări călătoare,
Şi de lună şi de stele
Şi de zbor de rândunele
Şi de chipul dragei mele.

Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului

1. Din câte versuri este alcătuită poezia şi în câte părţi pot fi grupate?
2. Ce se exprimă în prima secvenţă?
3. La ce se referă a doua secvenţă?
4. Cum se realizează impresia de vastitate?
5. Cum contribuie elementele de prozodie la realizarea muzicalităţii?

Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului

Poezia este alcătuită din treisprezece versuri care ar putea fi împărţite în două secvenţe: prima cuprinde cinci versuri, iar cealaltă opt versuri.

Prima secvenţă schiţează imaginea codrului în poiana căruia vin toate păsările „din hugeag de aluniş".

Cadrul de natură este conturat prin sensul substantivelor precedate de prepoziţii, determinate tot de substantive cu prepoziţii: „de codru", „de aluniş", „de lângă baltă" prin care se sugerează situarea în spaţiu. În acest loc „Toate păsările ies". Adjectivul pronominal nehotărât „toate" evidenţiază trăirea intensă a vieţii, substantivul „păsările" la numărul plural formă articulată sugerează mulţimea, dar şi faptul că referirea se face la anumite păsări, care farmecă prin înfăţişarea şi cântecul lor. Prin forma articulată se creează impresia de cadru familiar. Epitetul „voiosul (luminiş)" accentuează luminozitatea peisajului în concordanţă cu sentimentul tonic al setei de viaţă şi prin înţelesul substantivului „luminiş" care are

Scanned with OKEN Scanner

acelaşi rol.

În a doua secvenţă elementul cadru îl constituie balta, dar orizontul înfăţişat este infinit, alcătuit din elemente care reprezintă planul naturii terestre, planul uman şi cel cosmic.

Nu numai codrul este un centru miraculos al vieţii, ci şi balta, care devine în imaginaţia poetului o oglindă fermecată, unde se reflectă lumea astrală, telurică şi chipul iubitei.

Acest tablou fantastic, unde se întrepătrund trei planuri, este înfăţişat prin enumeraţie: „păsări călătoare", „zbor de rândunele", „chipul dragei mele", „luna", „soare", „stele".

Elementele de versificaţie contribuie la muzicalitatea poeziei: măsura versurilor este de şapte silabe, rima este împerechiată şi ritmul este trohaic.

Poezia *La mijloc de codru* poate fi considerată o miniatură, ca opera unui orfevreur (bijutier pentru aur), care emoţionează prin valoarea ei estetică şi prin sentimentul tonic al setei de viaţă.

„Eminescu s-a adâncit – scafandru unic şi uimitor – în mitul şi lirica populară şi a restituit poporului – măiestru şlefuite diamantele sufletului generaţiei acestui neam – dulceaţa din poemele „Ce te legeni...", „Codrule, codruţule", din „Călin Nebunul" ... şi „La mijloc de codru" vine de demult şi din străfundul nebănuit".

(M. Sadoveanu)

Ce te legeni...

Împrejurările apariţiei poeziei şi sursele de inspiraţie

Poezia a apărut în volumul *Poezii*, ediţia Titu Maiorescu (1883). Aceasta cuprinde creaţii publicate anterior şi 26 de poezii inedite, în care se include şi *Ce te legeni...*

Punctul de plecare îl constituie trei doine (de jale, de dragoste, de dor) culese de M. Eminescu însuşi şi contopite într-o creaţie originală.

Aspectul general al realităţii (tema)

În această operă se valorifică folclorul – poetul exprimă tristeţea codrului, determinată de ireversibilitatea timpului (timpul nu se mai

Scanned with OKEN Scanner

întoarce), permanența mișcării făcând ca omul să se apropie de moarte și chiar codrul să îmbătrânească.

Semnificația titlului

Titlul este exprimat printr-o interogație, se termină cu puncte de suspensie, care exprimă implicarea afectivă a poetului față de zbuciumul codrului și invită la meditație asupra acestei legi neiertătoare.

Întrebări și exerciții pentru cunoașterea textului

1. Din câte părți este alcătuită poezia?

2. Cum începe poezia?

– „Ce te legeni, codrule,
Fără ploaie, fără vânt,
Cu crengile la pământ?“
– „De ce nu m-aș legăna,
Dacă trece vremea mea!
Ziua scade, noaptea crește
Și frunzișul mi-l rărește.
Bate vântul frunza-n dungă –
Cântăreții mi-i alungă;
Bate vântul dintr-o parte –
Iarna-i ici, vara-i departe.
Și de ce să nu mă plec,
Dacă păsările trec!
Peste vârf de rămurele
Trec în stoluri rândunele,
Ducând gândurile mele
Și norocul meu cu ele.
Și se duc pe rând, pe rând,
Zarea lumii-ntunecând,
Și se duc ca clipele,
Scuturând aripile,
Și mă lasă pustiit,
Vestejit și amorțit
Și cu doru-mi singurel,
De mă-ngân numai cu el!“

3. Care este răspunsul codrului?

4. Ce cuprinde al doilea răspuns al codrului?

5. Cum se exprimă la nivel lexical și stilistic ideea ireversibilității timpului și tristețea codrului?

6. Cum contribuie elementele de prozodie la realizarea tonalității grave a poeziei?

Scanned with OKEN Scanner

Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului

Poezia este alcătuită din două părţi şi este concepută sub forma unui dialog între poet şi codru. Prima parte cuprinde întrebarea adresată de poet codrului şi răspunsul acestuia. În partea a doua se continuă răspunsul codrului, insistând asupra singurătăţii cauzate de plecarea păsărilor.

Procedeul fundamental folosit este personificarea (codrul vorbeşte, gândeşte, suferă întocmai unui om).

Primul vers este reluarea titlului, repetarea interogaţiei adresate codrului subliniază comuniunea dintre poet şi natură şi insistă asupra dorinţei lui de a afla cauza zbuciumului – aparent nemotivat – al codrului. Ideea aceasta se exprimă prin verbul „te legeni" şi prin repetiţia prepoziţiei „fără". Dragostea poetului pentru codru şi legătura strânsă cu acesta este subliniată prin adresarea directă realizată prin substantivul „codrule" la cazul vocativ şi prin verbul la persoana a II-a „te legeni".

Răspunsul codrului începe printr-o interogaţie urmată de argumentarea cauzelor zbuciumului său neîncetat. Codrul este trist din pricina toamnei, care micşorează ziua, face să crească noaptea, îl lipseşte de podoaba frunzişului, îi alungă păsările cântătoare şi vesteşte venirea grabnică a iernii.

Ireversibilitatea timpului şi motivul singurătăţii adâncesc tristeţea codrului, exprimată prin construcţia metaforică „vremea mea" –simbolul primăverii, anotimpul reînvierii, al bucuriei şi speranţei şi semn al verii, timpul trăirii plenare de către întreaga fire.

Antitezele „ziua"-„noaptea", „iarna"-„vara", „ici"-„departe", „scade"-„creşte" adâncesc sentimentul de tristeţe.

În partea a doua a poeziei, în răspunsul codrului, răspuns precedat tot de o interogaţie („Şi de ce să nu mă plec") se insistă asupra motivului singurătăţii şi al dorului. Codrul urmăreşte, cu nostalgie, zborul păsărilor „peste vârf de rămurele", mai ales al rândunelelor – vestitori ai primăverii.

La nivel morfologic, sentimentele de regret şi chiar de durere sunt subliniate prin verbele „se duc", „întunecând", „lasă" şi prin substantivele „gândurile" şi „dorul".

Stilistic, ideea ireversibilităţii timpului şi mâhnirea codrului,

Scanned with OKEN Scanner

pricinuită de necurmata desfăşurare ciclică a anotimpurilor se exprimă prin repetiţia „pe rând", „pe rând", plecarea păsărilor fiind întocmai unei clepsidre care măsoară necontenit vremea. Prin comparaţia „ca clipele" se surprinde sentimentul acut al despărţirii, stare sufletească adâncită de epitetul triplu „pustiit, vestejit şi amorţit".

Durerea codrului, prezentată printr-o gradaţie ascendentă, atinge punctul culminant în ultimile două versuri („Şi cu dorul singurel / De mă-ngân numai cu el").

Codrul desfrunzit, părăsit de cântăreţi, lipsit de farmecul nopţilor şi al zilelor trăite, rămâne să-şi aline singurătatea numai cu dorul, ca expresie a speranţei izvorâte din înţelepciunea că viaţa lui se va continua la fel de frenetic şi plenar după ce va învinge singurătatea şi vitregia iernii.

Tonalitatea gravă a poeziei este accentuată şi de elementele de prozodie: ritmul trohaic („Cé-te/ - lé-geni -, / có - dru / lé, / cu piciorul metric format din două silabe – accentul cade pe prima strofă, rima împerecheată (rimează versul 1 cu al doilea şi versul al treilea cu al patrulea, măsura versului este de şapte silabe (măsura – numărul silabelor dintr-un vers) şi monorimă (aceeaşi rimă la mai multe versuri).

Eminescu pleacă de la folclor, păstrează nealterat tiparul poeziei populare, dar realizează o elegie filozofică prin introducerea ideei permanenţei mişcării care apropie pe om de moarte şi îl îmbătrâneşte chiar şi pe codru.

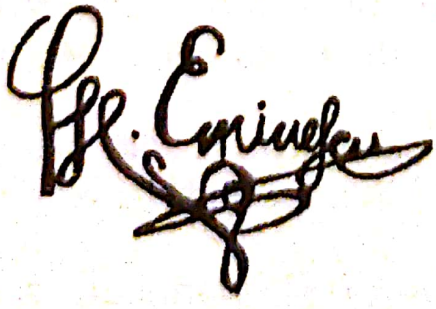

Scanned with OKEN Scanner

Ion Creangă
(1839-1889)

„Creangă şi-a înveşmântat faptele copilăriei în aureolă de basm, făcând să vorbească în sufletul lui frământat graiul mut al spiritului anonim, din care a răsărit, ca o fermecată floare de vis."

(Pompiliu Constantinescu)

Ion Creangă s-a născut la 10 iunie 1839, în satul Humuleşti din judeţul Neamţ, fiind fiul lui Ştefan a Petrei şi al Smarandei, fiica lui David Creangă din satul Pipirig. Între anii 1846 şi 1855 urmează şcoala primară la Humuleşti, la Broşteni, şcoala domnească de la Târgu-Neamţ şi şcoala de la Fălticeni. Între 1855 şi 1858 frecventează cursurile Seminarului de la Socola din Iaşi, apoi studiază la Şcoala normală din Iaşi, după absolvire fiind numit institutor în acelaşi oraş.

În anul 1875 îl cunoaşte pe Eminescu, poetul îl introduce la *Junimea* (societate literară de prestigiu care şi-a desfăşurat activitatea la Iaşi, apoi la Bucureşti) şi îl ajută să debuteze în revista *Convorbiri literare* (la 1 octombrie 1875 cu *Soacra cu trei nurori*), unde îşi va publica şi celelalte povestiri şi poveşti.

Se stinge din viaţă la 31 decembrie 1889 şi este înmormântat la Iaşi, în cimitirul Eternitatea. Între 1890 şi 1892 apar *Scrierile lui Ion Creangă* în două volume (cu o prefaţă de A.D. Xenopol).

Bojdeuca din Iaşi – devenită muzeu – este mărturia trecerii lui Creangă prin această veche aşezare de cultură românească, unde el însuşi a scris pagini nemuritoare şi s-a pătruns de strălucirea geniului eminescian.

Creaţia literară a lui Ion Creangă se compune din *Poveşti*, *Povestiri* şi *Amintiri din copilărie*. Cele mai cunoscute poveşti ale scriitorului sunt: *Povestea lui Harap-Alb*, *Povestea porcului*, *Povestea lui Stan Păţitul*, *Fata babei şi fata moşneagului*, *Punguţa cu doi bani*, *Capra cu trei iezi*. Dintre povestiri amintim: *Cinci pâini*, *Acul şi barosul*, *Povestea unui om leneş*. Un loc aparte în cadrul povestirilor îl ocupă *Moş Ion Roată şi Unirea*, *Moş Ion Roată şi Vodă Cuza*.

Scanned with OKEN Scanner

Amintirea
(de la „a aminti")

Este specia literară epică în proză, cu caracter memorialistic, în care autorul descrie fapte din propria viață, impresii, întâmplări trăite; în relatarea amintirilor expunerea se face cu subiectivitate.

Amintiri din copilărie

Împrejurările în care apare opera

Primele trei părți din **Amintiri din copilărie** apar în revista *Convorbiri literare* (1881-1882), iar partea a IV-a este publicată postum de către prietenii scriitorului.

Semnificația titlului

Titlul, alcătuit din substantivul comun *Amintiri* la numărul plural, nearticulat şi determinantul „din copilărie" – substantiv comun, numărul singular, nearticulat, cazul acuzativ, precedat de prepoziție – subliniază caracterul de evocare al scrierii şi sugerează faptul că prozatorul a selectat doar o parte din întâmplările copilăriei sale care au caracter de generalitate, deoarece, înfățişând propria copilărie, Creangă a prezentat „copilăria copilului universal".

Aspectul general al realității prezentate în operă (tema)

Amintiri din copilărie, operă de maturitate a marelui povestitor humuleştean, reflectă primele sale experiențe sufleteşti, evocă icoane scumpe legate de vârsta inocenței, zugrăveşte anii de şcoală, imortalizează oameni şi locuri.

Scanned with OKEN Scanner

(Calul Bălan)
(fragment)

Elemente de compoziție

Evocarea întâmplărilor nu urmăreşte o cronologie riguroasă, fiecare episod poate fi citit separat, această particularitate oferă şi libertatea publicării lor independente cu titluri vizând aspectul general de viață înfățişat.

Ce înfățişează fragmentul

Fragmentul se încadrează în partea I. Schițează imaginea satului, a oamenilor şi prezintă întâmplări din primii ani de şcoală ai scriitorului.

Întrebări şi exerciții pentru cunoaşterea textului

1. Cum se conturează imaginea satului natal la începutul primei părți?
2. Cu ce sentiment vorbeşte prozatorul despre sat şi despre oameni?
3. Ce personaje se disting în fragmentul analizat şi prin ce mijloace s-a realizat individualizarea acestora?
4. Ce daruri face părintele Ioan şcolii?
5. Ce urmări are regula impusă de preot?
6. Ce fapt tulbură viața satului?
7. Cum a reacționat oamenii satului față de viclenia vornicului?
8. Cum s-a comportat bădița Vasile?
9. Cum se încheie fragmentul?

Răspunsuri posibile la întrebările şi exercițiile pentru cunoaşterea textului

La începutul primei părți a operei *Amintiri din copilărie* Ion Creangă evocă satul natal cu un sentiment de nostalgie, menționând situarea lui geografică „din târg drept peste apa Neamțului", alcătuirea lui „împărțit în trei părți, care se țin tot de una: Vatra Satului, Delenii şi Bejenii" şi impresia generală pe care o face această aşezare de munte „sat mare şi vesel".

Scanned with OKEN Scanner

Prozatorul vorbeşte cu mândrie despre sat, subliniindu-i vechimea, temeinicia, evidenţiind totodată şi setea de viaţă a oamenilor „... sat vechi răzăşesc întemeiat în toată puterea cuvântului: cu gospodari, tot unul şi unul, cu flăcăi voinici şi fete mândre, care ştiau a învârti şi hora, dar şi suveica, de vuia satul de vatale în toate părţile."

În fragmentul analizat se disting anumite *personaje: părintele Ioan, bădiţa Vasile a Ilioaie – dascăl bisericesc şi Smărăndiţa – fiica preotului.*

Individualizarea lor se face direct, prin sublinierea unor trăsături fizice şi morale fundamentale şi, indirect, pe baza faptelor acestora.

Propoziţia exclamativă, epitetele duble „... (om) vrednic şi cu bunătate" reliefează hărnicia şi deschiderea sufletească a *preotului,* iar faptele sunt o concretizare a grijii acestuia pentru înfăţişarea satului şi pentru viaţa spirituală a oamenilor. El se preocupă să fie împrejmuit cimitirul cu gard gospodăresc şi să se sădească o mulţime de pomi – respectul pentru acest loc fiind expresia cultului la români faţă de morţi. Preotul munceşte cu râvnă pentru luminarea copiilor cu ajutorul învăţăturii. Prin strădania lui s-a durat o chilie la poarta cimitirului pentru şcoală, apoi i-a sfătuit pe gospodari să-i dea pe copii la învăţătură.

Prin caracterizarea directă, scriitorul consemnează rolul lui *bădiţa Vasile* în comunitatea satului, îi surprinde frumuseţea fizică şi morală cu ajutorul epitetului triplu şi al comparaţiei: „... (un holtei) zdravăn, frumos şi voinic", „cuminte, harnic şi ruşinos ca o fată mare".

Caracterizarea indirectă, prin intermediul faptelor, conturează apropierea faţă de oamenii satului, de elevii săi şi contribuţia lui la bunul mers al celei dintâi şcoli din Humuleşti.

Smărăndiţa, întruchipare a copilului zglobiu „ este o zgâtie (de copilă)", inteligentă („ageră la minte"), tenace („silitoare"), pusă pe şotii („îi întrece mai pe toţi băieţii şi din carte, dar şi din nebunii").

Părintele Ioan dăruieşte şcolii un scaun lung căruia îi pune numele „Calul Bălan" şi „un drăguţ de bicişor de curele" făcut de moş Fotea, cojocarul satului. Îi recomandă dascălului să-i asculte pe elevi în toată sâmbăta, să însemne greşelile şi pentru fiecare greşeală „să-i ardă şcolarului câte un sfânt Nicolae".

Scanned with OKEN Scanner

Smărăndița, fiind o fire veselă, a bufnit în râs, iar părintele a poftit-o la Calul Bălan unde, în ciuda stăruințelor lui moș Fotea și ale bădiței Vasile, a primit mângâierea sfântului Nicolae. Copiii s-au înfricoșat când au văzut-o că plânge „de sărea cămeșa de pe dânsa", dar preotul s-a priceput să-i atragă la școală cu vorba blândă, dar și „cu pitaci și colaci" de la biserică.

Într-o zi vornicul i-a scos pe oameni la reparatul drumului, spunându-le că Vodă va trece pe acolo spre mănăstiri. Bădița Vasile, care era om harnic și mândru de bunul nume al satului, i-a mobilizat pe școlari la treabă, dar vestea venirii domnitorului a fost numai un pretext ca să-l prindă pe dascăl legat („cetluit") la oaste.

Când au văzut întâmplarea, ceilalți flăcăi s-au răspândit iute, copiii s-au dus plângând la casele lor, iar oamenii l-au afurisit pe vornicul cel viclean pentru că „a ars inima unei mame" despărțind-o de fiul ei.

Bădița Vasile și-a mângâiat mama cu vorbe blânde, i-a spus că Piatra Neamț nu-i chiar așa de departe și i-a vorbit, ca s-o încurajeze, despre sfinții Gheorghe, Dimitrie și alți mucenici care au fost și ei oșteni.

Finalul fragmentului exprimă durerea școlarilor că l-au pierdut pe bădița Vasile și, cu toată strădania, părintele Ioan nu a găsit alt dascăl pe potriva lui.

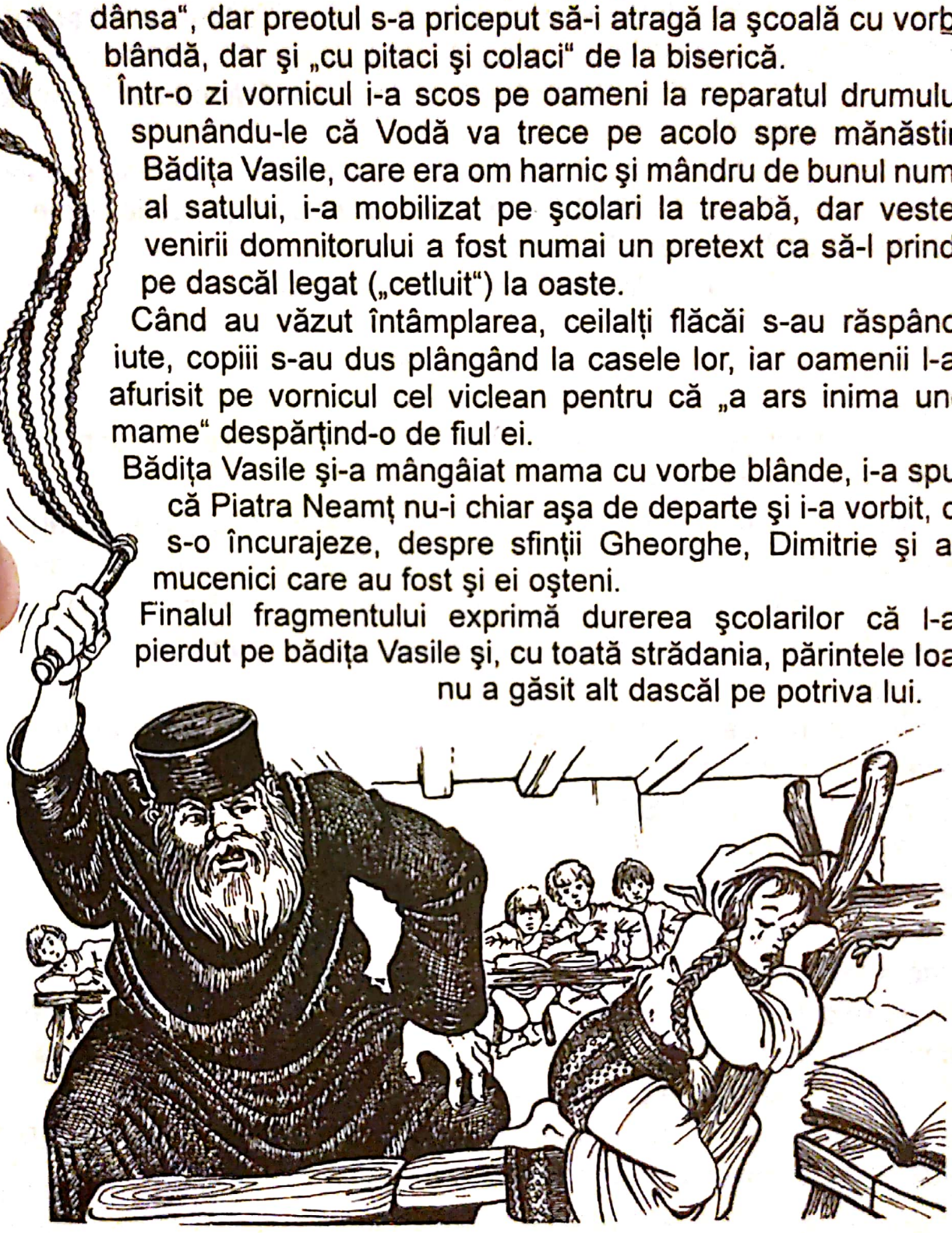

Scanned with OKEN Scanner

Plan de idei

1. Descrierea satului Humuleşti – aşezarea şi oamenii
2. Părintele Ioan înfiinţează şcoala pentru copiii satului
3. Prima şcolăriţă este Smărăndiţa popii
4. Preotul le face copiilor dar de şcoală nouă un scaun („Calul Bălan") şi un bici („Sfântul Nicolae")
5. Şcolarii află rostul darurilor şi Smărăndiţa este prima pedepsită
6. Elevii se înfricoşează, dar preotul îi atrage la şcoală
7. Bădiţa Vasile este prins cu arcanul şi dus la oaste
8. Oamenii îl blestemă pe vornic
9. Bădiţa Vasile îşi încurajează mama.

Rezumat

Ion Creangă descrie satul Humuleşti – aşezarea şi oamenii, evidenţiindu-le calităţile.

Prin strădania părintelui Ioan se înfiinţează o chilie la poarta bisericii pentru şcoală. Acesta îi sfătuieşte pe gospodari să-şi dea copiii la învăţătură. El dăruieşte şcolii un scaun căruia îi pune numele „Calul Bălan" şi un bici de curele pe care îl numeşte „Sfântul Nicolae".

Îi recomandă dascălului, bădiţa Vasile, să-i asculte pe elevi în fiecare sâmbătă, să însemne greşelile şi pentru fiecare greşeală să-i pedepsească cu „Sfântul Nicolae".

Smărăndiţa popii, pentru că a râs când nu se cuvenea, a fost prima pedepsită.

Copiii s-au înfricoşat, dar preotul i-a atras la şcoală cu vorbe bune şi cu daruri.

Vornicul, ca să-l prindă pe bădiţa Vasile la oaste, i-a scos pe oameni la reparatul drumului, amăgindu-i că va trece pe acolo vodă.

Bădiţa Vasile este prins cu arcanul.

Ceilalţi flăcăi s-au răspândit, copiii s-au dus la casele lor regretându-şi dascălul şi oamenii l-au afurisit pe vornic.

Scanned with OKEN Scanner

Amintiri din copilărie
(fragment)

Conținutul părții a doua a operei

Partea a II-a a operei **Amintiri din copilărie** începe cu rememorarea lirică a primelor locuri de care este legată copilăria povestitorului, prin evocarea atmosferei din casa părintească şi prin înfățişarea cu duioşie a unor întâmplări pline de haz.

Întâmplările pline de haz prezentate în partea a II-a a operei

Cele şase episoade, adevărate povestiri cu independență completă, sunt: uratul, smântânitul oalelor, întâmplarea cu moş Chiorpec, la cireşe, pupăza din tei şi la scăldat. Independența şi legătura episoadelor este marcată de cuvintele cu care încep: „Odată pe la sfântul Vasile", „D-apoi cu smântânitul oalelor", „D'apoi cu moş Chiorpec", „Odată, vara, pe aproape de Moşi", „Mă trezeşte mama într-o dimineață", „Într-o zi pe aproape de Sfânt-Ilie".

Fiecare din cele şase întâmplări se încheie cu aceeaşi concluzie „iac-aşa: „Şi iaca aşa ne-a fost umblarea cu plugul în anul acesta"; „şi iaca aşa cu cireşele", „Iaca, aşa se poate înşela omul de multe ori..."

La cireşe

Aspecte ale realității prezentate în fragment

Fragmentul prezintă încercarea lui Nică de a-şi potoli pofta de cireşe, furişându-se în grădina lui moş Vasile, descoperirea şi urmărirea lui de către mătuşa Mărioara şi pedepsirea lui Nică de către tatăl său pentru paguba făcută.

Dubla ipostază a naratorului

Naratorul apare în dublă ipostază: observator şi comentator al realităților prezentate şi ca personaj-narator, copilul Nică, participant direct la acțiune, căruia i se datorează această întâmplare plină de haz.

Scanned with OKEN Scanner

Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului

1. Ce surprinde la începutul fragmentului?
2. Cum caută Nică să-şi ducă planul la îndeplinire?
3. Ce înfăţişează secvenţa următoare?
4. În momentele în care are de povestit episoade pline de mişcare sau să sugereze stări sufleteşti foarte puternice, Creangă foloseşte construcţia eliptică (propoziţii eliptice de predicat), procedeu împrumutat din limba vorbită – şi aglomerările verbale (număr mare de verbe). Argumentaţi aceste particularităţi în scena urmăririi lui Nică.
5. Ce se întâmplă spre seară?
6. Care sunt urmările întâmplării?
7. Cum se încheie fragmentul?

Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului

Fragmentul începe prin situarea în timp şi spaţiu a întâmplării şi prin motivarea ei: aceasta se petrece vara, aproape de Moşi, ziua în amiaza mare, în grădina lui moş Vasile.

Nică, pofticios ca toţi copiii, inventiv şi prefăcut, chibzuieşte cum să-şi potolească pofta de cireşe, fiindcă numai în grădina lui moş Vasile şi la alţi câţiva oameni din sat creştea câte un cireş văratic.

Nică se duce la mătuşa Mărioara, se preface că a venit să-l ia pe vărul său Ion la scăldat, iar când află că este dus cu nişte sumani la piuă, se bucură grozav în sinea lui, dar spune că-i pare tare rău că nu l-a găsit acasă. În secvenţa următoare înfăţişează – cu umor – priceperea cu care Nică se furişează în grădină, unde se urcă în cireş şi începe „a cărăbăni la cireşe în sân, crude, coapte, cum se nimereau". Când nici nu se aştepta, se trezeşte cu mătuşa la rădăcina copacului având o jordie în mână, mânioasă şi hotărâtă să-i dea pedeapsa cuvenită făptaşului.

Ion Creangă foloseşte procedeul construcţiilor eliptice şi al aglomerărilor verbale în secvenţa urmăririi lui Nică prin cânepă, surprinzând inegalabil ritmul fugii. Prezentarea scenei începe cu verbele care exprimă mişcarea: „mă dau", „o cotigeam", „fugind", „nu (mă) slăbea din fugă" şi când ajunge la relatarea punctului culminant

Scanned with OKEN Scanner

al urmăririi, trece la construcții eliptice: „Şi nebuna de mătuşa Mărioara, după mine, şi eu fuga iepureşte prin cânepă şi eu pe urma ei...“, „Şi eu fuga, şi ea fuga, şi eu fuga, şi ea fuga, până ce dăm cânepa toată palancă la pământ“.

Expresivitatea secvenței urmărite este sporită prin seriile adverbiale „iute“ şi „iepureşte“ – folosit de două ori – şi Nică şi mătuşa Mărioara fug iepureşte. Mătuşa se împiedică, Nică sare gardul, se duce acasă şi este foarte cuminte în ziua aceea.

Spre seară vin vornicul satului cu moş Vasile care îşi înştiințează fratele de isprava nepotului, îl cheamă să socotească paguba şi îi pretinde să o plătească.

Tatăl îi trage o chelfăneală zdravănă lui Nică, supărat că a fost într-o situație neplăcută şi mânios că mereu trebuie să plătească stricăciuni de pe urma lui.

După această întâmplare, Nică se simte ruşinat la gândul că va trebui să dea ochii cu neamurile şi „chiar cu băieții şi fetele din sat mai ales duminică la biserică“, la horă sau la scăldat.

Fragmentul se încheie cu reflecțiile lui Nică asupra celor întâmplate şi cu nădejdea că şi această poznă va fi uitată, la fel ca altele petrecute până atunci şi cu prefăcută mirare că i se întâmplă mereu câte o pacoste, în ciuda faptului că se fereşte cu tot dinadinsul să nu dea de bucluc.

Scanned with OKEN Scanner

Plan de idei

1. Nică merge la unchiul său.
2. El se preface că doreşte să meargă la scăldat cu Ion
3. Mătuşa Mărioara îi spune că Ion nu este acasă
4. Nică se suie în cireşul gazdei
5. El este prins de mătuşa, care-l ameninţă cu bătaia
6. Nică sare din copac şi mătuşa Mărioara fuge să-l prindă
7. Băiatul scapă fugind
8. Tatăl său plăteşte paguba şi îl pedepseşte pe Nică.

Rezumat

Într-o zi de vară, Nică pleacă la moş Vasile cu gândul să fure cireşe. El se preface că se interesează de Ion, ca să meargă împreună la scăldat. Mătuşa Mărioara îi spune că Ion este plecat de acasă.

Nică se preface că îşi ia rămas bun şi, în loc să meargă la scăldat, se suie în cireş. În timp ce fura cireşe, mătuşa îl prinde asupra faptului, îl ameninţă şi îl urmăreşte. Nică sare din copac în cânepă, iar mătuşa Mărioara îl fugăreşte, cânepa este distrusă, mătuşa se împiedică, iar Nică reuşeşte să scape sărind gardul.

El ajunge acasă şi se străduieşte să fie foarte cuminte.

Spre seară, moş Vasile, vornicul şi paznicul vin acasă la Nică, îi spun tatălui ce stricăciuni a pricinuit băiatul, tatăl plăteşte paguba şi îl pedepseşte pe Nică.

Schiţe de caracterizare a personajelor din acest fragment

Nică – *personaj principal*

– *pofticios ca orice copil* – *tânjeşte după cireşe*

– *inventiv* – se preface că a venit să-l ceară pe vărul său Ion la scăldat şi simulează părerea de rău că nu l-a găsit acasă.

– *şiret* (– se furişează în grădină unde se urcă în cireş: „Şi scurt şi cuprinzător, sărut mâna mătuşii, luându-mi ziua bună, ca un băiat de

Scanned with OKEN Scanner

treabă, ies din casă cu chip că mă duc la scăldat, mă şupuresc pe unde pot şi, când colo, mă trezesc în cireşul femeii.“)

– sprinten şi rapid în felul de a reacționa

(– foloseşte momentul prielnic pentru a scăpa de amenințarea şi de urmărirea mătuşii Mărioara; sare gardul la repezeală când mătuşa se împiedică în cânepă şi cade: „Eu, atunci, iute mă răsucesc într-un picior, fac vro două sărituri mai potrivite, mă azvârl peste gard de parcă nici nu l-am atins, şi-mi pierd urma.“);

– înzestrat cu spirit de dreptate;

(– recunoaşte că fiecare trebuie să răspundă de fapte lui, să plătească pentru paguba pricinuită; „stricăciunea se făcuse şi vinovatul trebuia să plătească. Vorba ceea: Nu plăteşte bogatul, ci vinovatul.“);

– este cinstit

(– se gândeşte că l-a pedepsit Dumnezeu pentru că a furat cireşe: „... s-a împlinit vorba mamei iute şi degrabă: că Dumnezeu n-ajută celui care umblă cu furtişag.“);

– interesat de părerea celor din jur despre faptele lui

(– *se simte ruşinat* la gândul că va trebui să întâlnească pe mătuşa Mărioara, pe moş Vasile şi pe vărul său Ion şi să se vadă cu băieții şi fetele satului: „Mai pasă, de dă ochii cu mătuşa Mărioara, cu moş Vasile, cu vărul Ion, şi chiar cu băieții şi fetele din sat; mai ales duminica la biserică, la horă şi la scăldat...“)

– are simțul umorului

(– Nică face haz de necaz gândindu-se că şi această poznă va fi dată uitării şi se întreabă cu prefăcută uimire, cum de intră în astfel de încurcături în ciuda faptului că-şi dă toată silința să le ocolească: „S-a trece ea şi asta; obraz de scoarță, şi las-o moartă-n păpuşoi, ca multe altele ce mi s-au întâmplat în viață, nu aşa într-un an, doi şi deodată, ci

Scanned with OKEN Scanner

în mai mulți ani și pe rând, ca la moară. Și doar mă feream eu, într-o părere, să nu mai dau peste vro pacoste, dar parcă naiba mă împingea, de le făceam atunci cu chiuita.");

Caracterizat de alte personaje (caracterizare indirectă)

– *zbânțuit*

– *șmecher*

– *hoț*

– *mincinos*

(– așa pare în opinia mătușii Mărioara: „– Dar bine, ghiavole, aici ți-i scăldatul ...? Scoboară-te jos, tâlharule... Stai, măi porcane, că te căptușește ea, Mărioara, acuși!");

(– tatăl îl vede ca pe un „spânzurat – cu sensul de *neastâmpărat* – de pe urma căruia trebuie să plătească tot felul de stricăciuni.)

Mătușa Mărioara

– *cinstită și prevăzătoare*

– crede în buna intenție cu care a venit Nică și în părerea lui de rău, dar caută să se convingă dacă acesta a plecat într-adevăr la scăldat: „... iaca, mătușa Mărioara, c-o jordie în mână la tulpina cireșului", „Dacă vede ea și vede că nu mă dau, zvrr de vro două-trei ori cu bulgări în mine", „Apoi începe a se aburca pe cireș în sus... nu mă slăbea din fugă nici în ruptul capului. Cât pe ce să pună mâna pe mine! Și eu fuga, și ea fuga, și eu fuga, și ea fuga până ce dăm cânepa toată palancă la pământ";

– *mânioasă, brutală, nestăpânită* în urmărirea și pedepsirea lui Nică

– fuge iepurește după Nică, îl urmărește până la gard, strică toată cânepa, se împiedică și cade: „Și nebuna de mătușa Mărioara după mine...", „... și hârșita de mătușă nu mă slăbea..." Se adresează nepotului cu vorbe de ocară (invective): „ghiavole", „tâlharule", „porcane".

Scanned with OKEN Scanner

Moş Vasile

– bun gospodar

– are grădină cu semănături unde creşte o mândreţe de cânepă; se duce cu sumane la piuă „... numai la dânsul şi încă la vro două locuri din sat era câte-un cireş văratec", „ ... erau vro zece-douăsprezece prăjini de cânepă şi deasă cum îi peria...";

– cărpănos

– pretinde fratelui despăgubire pentru stricăciunea făcută de Nică: „dar mai în deseară, iaca, şi moş Vasile cu vornicul şi cu paznicul... îi spun pricina şi-l cheamă să fie de faţă când s-a ispăşi cânepa şi cireşile".;

Caracterizarea făcută de alt personaj:

– *zgârcenia comună a celor doi soţi* este subliniată de Nică prin cuvinte populare de mare expresivitate: „... şi moş Vasile era un cărpănos ş-un pui de zgârie-brânză, ca şi mătuşa Mărioara. Vorba ceea: au tunat şi i-au adunat".

Ştefan a Petrii – tatăl scriitorului

– autoritar

– drept

– cu simţul umorului

– îi vorbeşte cu asprime lui Nică, îi dă o bătaie zdravănă spunându-i că nu mai are încredere în el, plăteşte paguba şi este ruşinat de noua ispravă a copilului: „– Na! satură-te de cireşe! De-amu să ştii că ţi-ai mâncat lifteria de la mine, spânzuratule! Oare multe stricăciuni am să mai plătesc eu pe urma ta?".

Scanned with OKEN Scanner

Amintiri din copilărie
(fragment)
Cu uratul

Încadrarea fragmentului în operă

Fragmentul se încadrează în partea a II-a a operei după evocarea care aduce în prim-plan icoane ale copilăriei: casa, părinții, atmosfera de familie, zburdălnicia vârstei nevinovate şi este urmat de episodul referitor la smântânitul oalelor.

Ce înfățişează fragmentul

Înfățişează încercarea lui Nică şi a tovarăşilor de a merge cu uratul şi peripețiile legate de această întâmplare plină de haz.

Întrebări şi exerciții pentru cunoaşterea textului

1. Ce se prezintă în partea introductivă a textului?
2. Ce atitudine are tatăl față de dorința lui Nică?
3. Ce fac băieții când se văd lipsiți de cele necesare uratului?
4. Consemnați peripețiile mersului cu pluguşorul.
5. Cum sunt întâmpinați de nevasta lui Vasile-Aniței când aude urătura improvizată?
6. Cum se încheie aventura mersului cu plugul?

Răspunsuri posibile la întrebările şi exercițiile privind cunoaşterea textului

Scurte secvențe narative din partea introductivă a fragmentului fixează întâmplarea în timp şi o motivează: „Odată, la un Sfântul Vasile, ne prindem noi vro câțiva băieți din sat să ne ducem cu plugul."

Tatăl este neînțelegător față de bucuria pe care orice copil o aşteaptă cu nerăbdare în seara de Sfântul Vasile. Îl amenință cu bătaia când băiatul insistă să-i facă „batăr un harapnic."

Nică fuge de acasă numai cu o băşică de porc şi împreună cu ceilalți băieți face rost de diverse obiecte de prin gospodărie: o cârceie, o tânjală şi un vătrai cu belciug, care să țină loc de harapnic,

Scanned with OKEN Scanner

de clopot, de buhai şi, pe după toacă, pornesc pe la casele oamenilor.

Urătorii încep cu gospodăria popii Oşlobanu care îi alungă cu vorbe de ocară, îi ameninţă şi aruncă după ei cu o scurtătură de lemn.

Înspăimântaţi şi nedumeriţi, după ce fug aproape jumătate de sat înapoi, băieţii se opresc nehotărâţi, Zaharia se întreabă ce este de făcut, apoi îi îndeamnă să intre într-o ogradă. Necăjit că „unul nu sună coasa, că-i e frig, celuia că-i îngheaţă mâinile pe cârceie, că Mogorogea se pune de pricină", Nică încearcă să iasă din încurcătură spunându-i lui Chiriac să ure, iar el şi Zaharia să prufnească din gură ca buhaii şi ceilalţi să strige „hăi, hăi!"

Auzind urătura improvizată, nevasta lui Vasile-Aniţei o socoteşte o batjocură, îi blestemă şi se ia după dânşii cu o cociorvă aprinsă.

Speriaţi, rebegiţi de frig şi lihniţi de foame, băieţii ajung până în mijlocul satului, se opresc în apropierea bisericii, hotărăsc să plece acasă şi se leagă cu jurământ să meargă tot împreună cu uratul şi în anul următor.

Fragmentul se impune prin arta cu care povestitorul schiţează psihologii diferite:

Tatăl, raţional, indiferent la bucuria copilului, preotul – om zgârcit şi brutal, Aniţa – femeie care ţine la respectarea datinei şi urătorii – copii cu sufletul deschis la bucuriile pe care le aduc sărbătorile; ei cunosc sentimentul prieteniei, se leagă cu naivitate ca şi în anul următor să meargă cu uratul împreună.

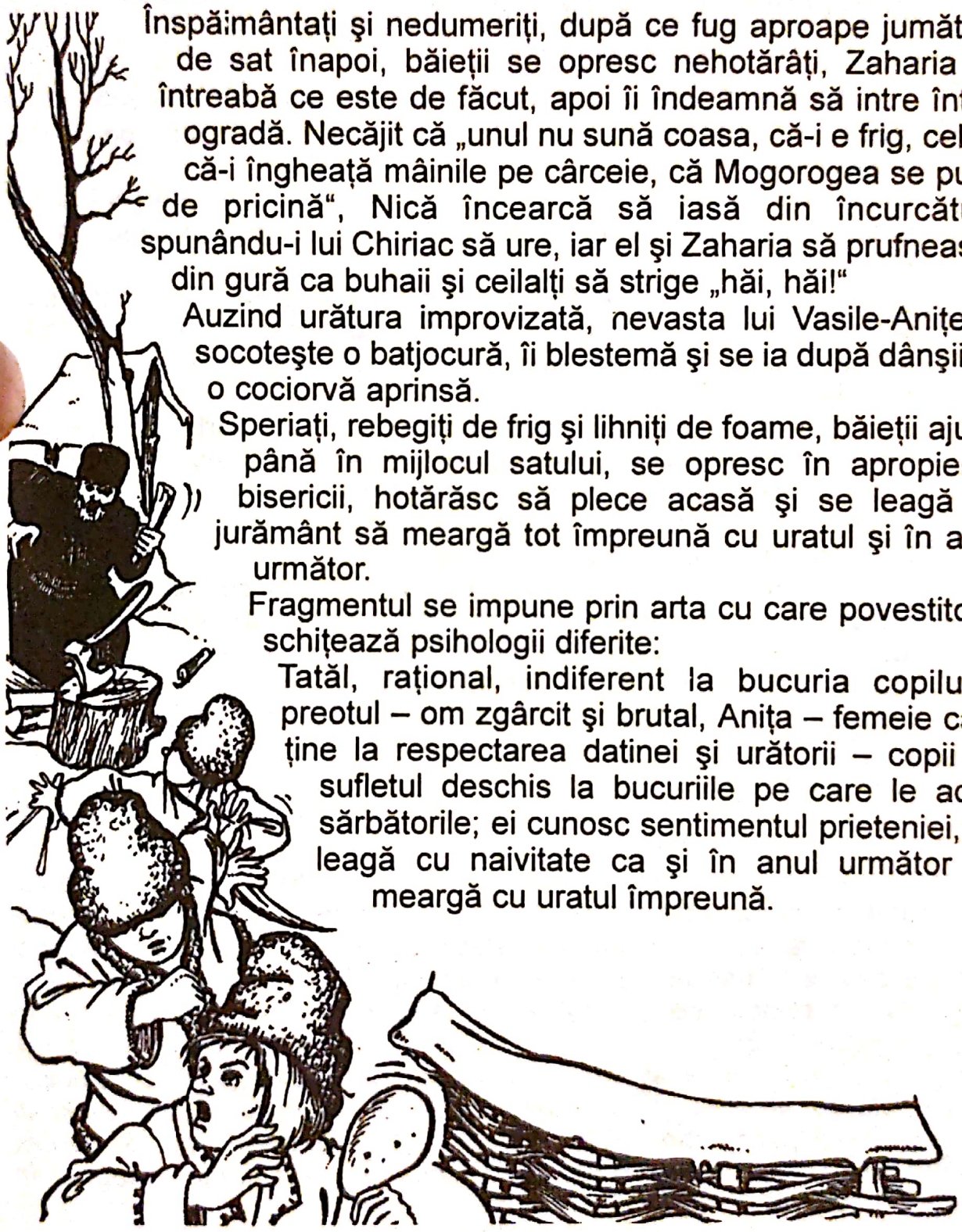

Scanned with OKEN Scanner

Nicolae Bălcescu
(1819-1852)

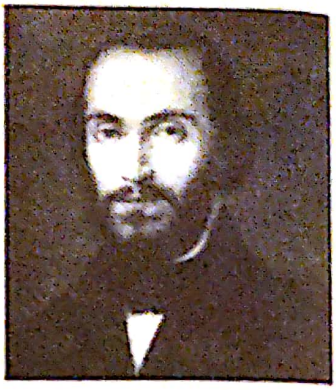

„O monografie nu numai a unui om, ci şi a unei epoci este ***Românii supt Mihai-Voievod Viteazul****, o poemă istorică, aşa cum o numeşte scriitorul".*
(G. Călinescu)

Nicolae Bălcescu a fost fiul pitarului Barbu Bălcescu, originar din satul Bălceşti, judeţul Argeş, pe valea Teleajenului.

S-a născut la Bucureşti la 29 iunie 1819. Deşi văduvă şi cu resurse materiale modeste, Zinca Bălcescu a asigurat fiului său o educaţie deosebită.

N. Bălcescu a învăţat limba greacă în casa părintească sub supravegherea unui slujitor al bisericii, apoi a fost dat la şcoala de la Sfântul Sava, unde l-a avut profesor şi pe poetul Ion Heliade Rădulescu.

În mărturisile lui, scriitorul Ion Ghica vorbeşte despre cunoştinţele de limba franceză şi despre informaţia istorică riguroasă prin care Bălcescu se distinge în faţa colegilor săi şi a elevilor din clasele superioare. După absolvirea şcolii, la vârsta de 19 ani, intră în armată cu gradul de iuncăr (cadet).

În anul 1840, Bălcescu a luat parte la un complot organizat împotriva domniei (de revoluţionarul D. Filipescu). Acţiunea revoluţionară fiind descoperită, Bălcescu a fost arestat şi trimis la închisoare (la Gorgani şi la mănăstirea Mărgineni): *„eu mi-am început viaţa aruncat în închisoare pentru revoluţie şi închisoarea mă obligă ca şi nobleţea"*, a spus el. A fost în fruntea revoluţiei de la 1848 din Ţara Românească, dovedind o conştiinţă modernă, mai ales prin insistenţa de a se introduce în *Proclamaţia de la Islaz, articolul 13,* referitor la împroprietărirea ţăranilor.

După prăbuşirea revoluţiei, Bălcescu trece în Transilvania, unde încearcă, fără succes, să obţină o înţelegere între revoluţionarii români şi cei maghiari. Se stabileşte în Franţa, continuându-şi eforturile în sprijinul idealurilor naţionale. Sărac, mistuit de boală şi chinuit de dorul de ţară, Bălcescu se stinge la Palermo (în Sicilia) în noiembrie 1852.

Spiritul luminat al lui Bălcescu s-a concretizat în studiile: *Puterea armatei şi arta militară de la întemeierea Principatului Valahiei până acum, Cuvânt preliminariu despre izvoarele istoriei românilor* şi *Despre starea socială a muncitorilor plugari în Principatele Române.*

Scanned with OKEN Scanner

Mihai şi călăul
(fragment)

Complexitatea personalităţii lui N. Bălcescu

Istoric, ideolog şi conducător politic al revoluţiei de la 1848 din Ţara Românească, Nicolae Bălcescu a fost şi un talentat prozator.

Opera *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul* este sinteza concepţiei social-politice şi istorice a lui N. Bălcescu, care demonstrează legătura strânsă dintre activitatea politică şi creaţia sa artistică.

Compoziţia operei

Prozatorul foloseşte istoria pentru a trezi în sufletul contemporanilor dragostea de patrie, mândria naţională, dorinţa de libertate şi unitate.

Opera trebuia să cuprindă şase părţi: *Libertatea naţională*, *Călugărenii*, *Servagiu*, *Unitatea naţională*, *Mirăslău* şi *Gorăslău*. Scrierea se opreşte la *capitolul 33* din *Cartea a V-a*.

Semnificaţia titlului

Titlul reflectă concepţia lui N. Bălcescu asupra poporului, pe care-l consideră făuritorul istoriei naţionale.

Concepţia scriitorului despre istorie

Scrierea *Românii supt Mihai-Voievod Viteazul* nu este concepută ca o biografie a marelui voievod, ci ca o evocare a luptei poporului pentru libertate şi unitate naţională.

Fragmentul aparţine *Cărţii I, Libertatea naţională, capitolele al III-lea şi al IV-lea*.

Aspectul general de viaţă prezentat (tema)

N. Bălcescu realizează în această parte a operei un impresionant portret fizic şi moral al lui Mihai Viteazul în vremea când a fost ban al Craiovei. Fragmentul se compune din două părţi: prima este un portret fizic şi moral, iar a doua parte înfăţişează o întâmplare.

Scanned with OKEN Scanner

Scanned with OKEN Scanner

Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului

1. Ce observaţii se pot face în legătură cu timpul şi locul în care se desfăşoară acţiunea?
2. Ce reprezintă elementele descriptive din această parte şi prin ce figuri de stil sunt exprimate?
3. Ce trăsături ale portretului moral se scot în evidenţă şi prin ce figuri de stil sunt exprimate?
4. Ce a devenit Mihai în inima poporului datorită virtuţilor sale?
5. Cum reacţionează Alexandru Vodă când aude despre faima banului Craiovei?
6. Cum procedează Mihai pentru a fi în siguranţă?
7. Care este starea de spirit a mulţimii?
8. Ce realizează prozatorul prin îmbinarea naraţiunii cu descrierea?
9. În ce constă reacţia nefirească a călăului, factor care stă la baza întâmplării socotite de mulţime ca un semn al voinţei lui Dumnezeu?
10. Care sunt urmările acestei întâmplări neobişnuite?

Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile privind cunoaşterea textului

Începutul naraţiunii cuprinde referiri vagi la momentul acţiunii care se petrece „în acel timp", iar locul este precizat „peste Olt, în Craiova".

Elementele descriptive care urmează informaţiilor temporale şi spaţiale (despre timp şi spaţiu) sunt o schiţă de portret realizată prin epitete simple, duble, triple, şi prin enumeraţia „Mihai este (un bărbat) ales şi vestit şi lăudat", „(virtuţile lui) sunt alese şi felurite".

Prin enumeraţii se scot în evidenţă şi alte trăsături ale portretului moral al viitorului domnitor: credinţă în Dumnezeu, iubire de moşia strămoşească, toleranţă („îngăduială pentru cei asemenea"), omenia faţă de cei umili, spiritul de dreptate, sinceritate, statornicie şi

dărnicie. Abia după ce enumeră alesele însuşiri, prozatorul precizează că acestea înfrumusețează caracterul lui Mihai, banul Craiovei, fiul lui Pătraşcu vodă, supranumit „cel Bun".

Prin descendența dintr-un voievod legendar, prin blândețea şi prin virtuțile sale deosebite, concretizate în fapte mărețe, Mihai câştigă dragostea şi încrederea poporului, care vede în el pe răzbunătorul aşteptat de veacuri.

Când aude despre faima banului Craiovei, Alexandru-Vodă pune la cale să-l piardă şi, în acest scop, porunceşte unor ucigaşi să-l aducă la Bucureşti sau să-l omoare în taină.

Descoperind cursa ce i se întinde, banul fuge la Constantinopol, dar pe drum este prins şi dus la Bucureşti, unde domnul „cătrănit de mânie", îl învinovățeşte de trădare şi îl condamnă la moarte grăbind executarea sentinței.

Starea de spirit a mulțimii, care îl urmăreşte pe osândit, este surprinsă prin triplul epitet: „tristă, jalnică şi tăcută", expresie a durerii că nădejdea de libertate se va spulbera odată cu moartea banului.

Îmbinând armonios narațiunea cu descrierea, N. Bălcescu realizează portrete succinte al banului, al gâdelui şi prezintă atitudini neobişnuite pentru un călău.

Gesturile – se apropie cu satârul în mână, surprinse lapidar (pe scurt) prin epitete: „(cu inima) crudă", „(cu ochii) sângeroşi" subliniază condiția meseriei sale de om pe care nu-l impresionează nimic, deoarece el execută un ordin fără a se implica efectiv (sufleteşte).

Văzând înfățişarea statuară a lui Mihai („trupul măreț") şi privirea („sălbatecă şi îngrozitoare"), călăul este cuprins de mare spaimă, aruncă satârul şi fuge spunând că nu poate ucide asemenea om.

Întâmplarea neobişnuită „înfioară mulțimea ca o mişcare electrică". Poporul o socoteşte ca pe un semn al voinței lui Dumnezeu şi cere iertare pentru ban, domnul fiind silit să-i îndeplinească voința.

Scanned with OKEN Scanner

Ardealul

(Românii supt Mihai-Voievod Viteazul)

Cartea a patra

Unitatea națională

(aprilie 1599 – iulie 1600)

Întrebări şi exerciții pentru cunoaşterea textului

1. De câte ori apare în text substantivul *Europa* şi cu ce scop este folosit?
2. Ce forme de relief sunt descrise? La ce figuri de stil apelează prozatorul pentru prezentarea plastică a tablourilor?
3. Explicați sensul construcțiilor: „mărețe pedestaluri înverzite", „vecinică diademă de ninsoare", „câmpii arse şi văruite", „ca un întins curcubeu", „te afunzi într-o mare de grâu şi porumb" şi „ursul se plimbă în voie, ca un domn stăpânitor".
4. Reținеți elementele de faună şi de floră care sporesc frumusețea şi bogăția Ardealului. Prin ce procedee artistice sunt înfățişate?
5. Selectați cuvintele care sugerează fascinația diversității cromatice.
6. Ce înțelegeți prin sublinierea „aurul, pe care îl vezi strălucind până şi în noroiul drumurilor?"
7. Comentați propoziția finală: „Astfel este țara Ardealului".

Încadrarea în operă; semnificația textului

Fragmentul studiat face parte din *Cartea a IV-a, Unitatea națională* şi este o descriere în proză.

Semnificația titlului

Titlul fragmentului indică provincia românească descrisă.

Aspectul general al realității (tema)

Scriitorul înfățişează cu un puternic sentiment de mândrie națională, aşezarea geografică, formele de relief, vegetația, bogățiile solului şi subsolului Transilvaniei.

Scanned with OKEN Scanner

Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului

Prezentarea începe prin sublinierea unicităţii Ardealului între celelalte provincii româneşti, dar şi între toate ţările lumii: „Pe culmea cea mai înaltă a munţilor Carpaţi, se întinde o ţară mândră şi binecuvântată între toate ţările semănate de Dumnezeu pre pământ".

Bălcescu nu vorbeşte de pe poziţia unui entuziast, nu este un simplu contemplativ al frumuseţilor naturii, ci meditează permanent asupra elementelor înfăţişate, stabilind conexiuni neaşteptate între realităţi diferite: natură şi arhitectură, natură şi univers uman, peisaj românesc şi peisaj european. Această corelaţie este urmărită în întregul fragment printr-un şir de comparaţii, enumeraţii şi epitete revelatoare pentru ideea că ţinutul românesc, bogat şi frumos, are o diversitate de forme de relief – munte, deal, câmpie –, bogăţii ale solului şi comori ale subsolului întâlnite deopotrivă şi în ţările Apusului şi ale Răsăritului: „Astfel, miazănoapte şi miazăzi trăiesc într-acest ţinut alături una de alta şi armonizând împreună."

Măreţia şi unicitatea locurilor descrise se subliniază prin asemănarea cu „un măreţ şi întins palat, cap d'operă de arhitectură, unde sunt adunate şi aşezate cu măiestrie toate frumuseţile naturale ce împodobesc celelalte ţinuturi ale Europei".

Cadrul natural vast şi divers este văzut ca un imens amfiteatru constituit din înălţimile munţilor, dealuri şi câmpii.

Frumuseţea arcului carpatin, hotarul înalt al Ardealului, se relevă prin comparaţia cu zidul unei cetăţi: „Un brâu de munţi ocoleşte, precum zidul o cetate, toată această ţară". Din lanţul muntos se distinge silueta a două piramide atât de înalte, încât piscurile lor sunt acoperite în permanenţă de zăpadă: „Mai presus de acel brâu muntos, se înalţă două piramide mari de munţi, cu creştetele încununate de o vecinică diademă de ninsoare, care, ca doi uriaşi, stau la ambele capete ale ţării, cătând unul în faţa altuia". Comparaţia „ca doi uriaşi" şi precizarea că un masiv muntos se află într-o latură şi celălalt de partea opusă contribuie la realizarea impresiei de grandoare şi de armonie a naturii Ardealului.

Asemănarea dealurilor cu nişte „pedestaluri înverzite" subliniază farmecul peisajului, iar construcţia metaforică „urnele lor

Scanned with OKEN Scanner

de zăpadă" sugerează rodnicia acestui pământ: „se disfac, întinzându-se până în centrul ei, ca nişte valuri proptitoare, mai multe şiruri de dealuri nalte şi frumoase, măreţe pedestaluri înverzite, care varsă urnele lor de zăpadă peste văi şi peste lunci."

Atenţia prozatorului este reţinută de câmpiile calcaroase ale Ardealului descrise prin epitetul dublu „arse şi văruite", privelişte de natură care aminteşte de Cetatea eternă a Italiei: „Şi nu departe de aceste locuri ... dai, ca la porţile Romei, peste câmpii arse şi văruite". Ardealul a fost binecuvântat şi cu pământuri atât de rodnice, încât cine le străbate se afundă „... într-o mare de grâu şi porumb, din care nu se mai vede calul şi călăreţul." Bogăţia holdelor este evidenţiată prin verbul „te afunzi" şi prin comparaţia „într-o mare de grâu şi porumb".

Prin enumerarea unor substantive şi a determinantelor acestora se realizează o sinteză a peisajului, insistându-se asupra pitorescului şi măreţiei: „Stânci prăpăstioase, munţi uriaşi, a căror vârfuri mângâie norii, păduri întunecoase, lunci înverzite, livezi mirositoare, văi răcoroase, gârle a căror limpede apă curge printre acele ameninţătoare stânci de piatră, care plac vederii şi o spăimântează totdeodată".

De la imaginea generală se trece la înfăţişarea elementelor de faună şi de floră caracteristice fiecărui loc. Pădurile montane constituie cadrul natural specific pentru ursul care se plimbă în voie, ca un domn stăpânitor, iar în câmpiile văroase bivolul dormitează alene. Enumeraţia subliniază varietatea şi frumuseţea pădurilor: „Aici stejarii, brazii şi fagii trufaşi înalţă capul lor spre cer; alături te afunzi într-o mare de grâu şi porumb, din care nu se mai vede calul şi călăreţul".

Aceste însuşiri sunt puse în lumină de epitetul „trufaşi" şi de personificarea „înalţă capul lor".

Deşi scriitorul nu foloseşte o paletă coloristică bogată, sugerează diversitatea cromatică prin cuvinte cu mare forţă expresivă: epitetele „felurite", „cel mai încântător" şi comparaţia „ca un întins curcubeu".

Frumuseţea naturii este descrisă prin imagini vizuale, olfactive şi auditive, realizate cu ajutorul epitetelor ornante: „prăpăstioase", „uriaşi", „întunecoase", „înverzite", „mirositoare", „înflorite", râurile „a căror unde port aurul" sporesc farmecul şi bogăţia Ardealului.

Scanned with OKEN Scanner

După această descriere de ansamblu sunt enumerate bogățiile subsolului: „În pântecele acestor munți zac comorile minerale cele mai bogate şi mai felurite din Europa: sarea, ferul, argintul, arama, plumbul, mercurul, zincul, antimoniul, arsenicul, cobaltul, tuteaua, teluriul".

Precizarea că aurul se vede strălucind până şi în noroiul drumurilor scoate în evidență ideea că Țara Ardealului este provincia binecuvântată, în care se găseşte din belşug acest metal prețios. De mare efect în realizarea imaginii vizuale este epitetul exprimat prin verb la modul gerunziu: aurul „strălucind".

Viziunea unitară asupra Țării Ardealului rezultă din simetria descrierii care începe şi se termină cu sublinierea privind locul său unic în Europa. Propoziția finală: „Astfel este țara Ardealului" este o concluzie cu valoare de superlativ absolut; din ea se deduce mândria națională a prozatorului.

O dovadă a contribuției lui Bălcescu la dezvoltarea limbii literare româneşti este aprecierea făcută de Mihai Eminescu într-un articol din ziarul *Timpul* (24.IX.1877): *„Limba lui Bălcescu este culmea la care a ajuns românimea îndeobşte până astăzi, este o limbă precum au scris-o Alecsandri, Costache Negruzzi, Donici... ".*

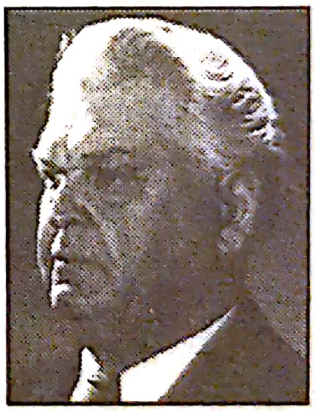

Mihail Sadoveanu
(1880-1961)

„M-am născut în Paşcani şi copilăria mi-i plină de povestiri şi icoane de-ale trecutului acestei aşezări. Cu ceea ce am auzit de la bătrânii din partea locului m-am putut întoarce în anii duşi până acolo unde amintirile se întunecă şi întâmplările rămase iau întorsătura de legendă".

Mihail Sadoveanu s-a născut la 5 noiembrie 1880 în târgul Paşcani. Tatăl său, avocatul Alexandru Sadoveanu, descindea dintr-o familie de olteni originari din Gorj, stabilită la Iaşi după răscoala lui Tudor Vladimirescu. Mama, Profira Ursachi, provenea din țărani răzăşi.

După aprecierea criticului literar Mihai Ralea, prin filiera oltenească, Mihail Sadoveanu a moştenit: *„spiritul pandur"*, iar

Scanned with OKEN Scanner

sentimentul solidarității cu poporul l-a moştenit de la mama sa.

Şcoala primară o face în Vatra Paşcanilor, unde are ca învățător pe Mihai Busuioc, evocat în volumul *La noi în Viişoara* sub numele de Domnu Trandafir. A studiat la gimnaziul „Alecu Donici" din Fălticeni, apoi la Liceul Național din Iaşi. A colaborat la revista *Semănătorul* din Bucureşti, la *Viața Românească* din Iaşi şi a îndeplinit funcția de director al Teatrului Național ieşean.

Debutul literar din anul 1904 cu volumele *Şoimii*, *Dureri înăbuşite*, *Povestiri* şi *Crâşma lui Moş Precu* este salutat elogios de Nicolae Iorga, care numeşte anul 1904 *anul Sadoveanu*.

A dominat literatura română peste o jumătate de veac, intrând prin opera sa în rândul clasicilor încă din timpul vieții. Proza sadoveniană a fost tradusă în zeci de limbi.

La 19 octombrie 1961, inima marelui scriitor a încetat să mai bată. Este înmormântat la cimitirul Bellu din Bucureşti.

Domnu Trandafir
(fragment)

Fixarea personalității scriitorului

M. Sadoveanu se impune în literatura română prin complexitatea operei, prin cunoaşterea perfectă a limbii vechi şi a celei contemporane, prin viziunea unitară asupra rolului jucat de popor, începând cu vremurile îndepărtate învăluite în negura anilor, până în contemporaneitate. Scriitorul a înfățişat viața neamului nostru, a evocat istoria, a descris frumusețile naturii, a prezentat lumea monotonă a târgurilor de provincie şi a creat proză cu caracter memorialistic.

Încadrarea în volum

Opera a apărut în 1905, în ciclul *Scrisori trimise de un prieten pribeag*; cu titlul *Domnu Trandafir*, a fost publicată în 1906 în revista *Albina*, apoi inclusă în volumul *Povestiri de sărbători* (1906), *La noi în Viişoara* (1907) şi se încadrează în proza cu caracter memorialistic.

Scanned with OKEN Scanner

Semnificația titlului

Scriitorul face din primul său învățător, domnul Busuioc, de la şcoala din Vatra Paşcanilor, un personaj literar, dându-i numele de Trandafir, pentru a sugera delicatețea şi frumusețea morală. Personajul este o întruchipare a dascălului ideal, privit cu dragoste şi venerație de elevii săi.

Aspectul general de viață (tema)

Tema este evocarea copilăriei şi elogiul adus primului învățător, adevărat părinte spiritual.

Întrebări şi exerciții pentru cunoaşterea textului

1. Ce elemente oferă operei *Domnu Trandafir* calitatea de scrisoare literară?
2. Menționați câte planuri temporale se îmbină în evocare şi prin ce elemente morfologice sunt indicate.
3. În ce împrejurări scrie această epistolă şi ce stări sufleteşti comunică?
4. Ce l-a emoționat în mod deosebit la revederea târgului copilăriei?
5. Prin ce modalități se conturează portretul fizic şi moral al primului său învățător?
6. Ce trăsături fizice şi morale sunt relevate prin caracterizarea directă?
7. Urmăriți imagini ale unor aspecte de la lecțiile de muzică şi de literatură care completează portretul moral al învățătorului.
8. Pentru care din cele două feluri de învățătură este mai prețuit dascălul?
9. Cu ce compară scriitorul aceste îndrumări?
10. Ce alte trăsături îmbogățesc portretul domnului Trandafir?
11. În ce împrejurare se completează imaginea dascălului îndrăgit?
12. Ce demonstrează lecția pe care o ține domnul Trandafir la cererea oaspeților?
13. Ce atitudine au cei doi vizitatori față de domnul Trandafir în timpul lecției?

Scanned with OKEN Scanner

14. Cum reacționează domnul Trandafir când află identitatea celor doi străini?

15. Ce remarcă face prozatorul referitor la autoritatea învățătorului?

16. Cum relevă scriitorul legătura sufletească dintre domnul Trandafir şi şcolari?

17. Ce mărturisire face scriitorul în finalul evocării?

18. Cum se explică ortografierea substantivului „Domnu" cu inițială majusculă, indiferent de locul său în propoziție?

19. Explicați sensul propoziției finale.

Răspunsuri posibile la întrebările şi exercițiile pentru înțelegerea textului

Scriitorul se adresează direct unui interlocutor prin substantive şi pronume la cazul vocativ, prin anumite formulări caracteristice („frate dragă", „prietene", „tu", „nu-ți voi vorbi", „să vezi cum a fost"), prin interjecția („iată") cu valoare predicativă – împărtăşindu-şi sentimentele încercate la vederea locurilor copilăriei.

Valoarea de scrisoare literară este accentuată de verbe folosite la persoana a II-a singular („uite aşa", „tu bagi de samă"), elemente de oralitate care contribuie la implicarea afectivă a cititorului, ce vibrează la unison cu scriitorul.

M. Sadoveanu îmbină în această evocare planul prezentului cu cel al trecutului, întoarcerea în timp fiind posibilă prin retrăirea cu intensitate a clipelor apuse. Adverbele „acum" şi „atunci" indică prezentul şi trecutul, ca şi cum s-ar citi o filă pe ale cărei fețe sunt consemnate clipe de odinioară şi cele de față.

Revenind la Paşcani, autorul retrăieşte cu emoție farmecul vârstei candorii, al zburdălniciei şi al dorinței de a cunoaşte misterele naturii.

În mintea omului matur se derulează năvalnic secvențe ale copilăriei de neuitat: malul Siretului unde se scălda cu alți copii, alungându-se cu chiote, sărind în apă cu bufnituri şi răspândind curcubeie de stropi.

Mirajul amintirii învăluie şi imaginea întinselor zăvoaie cu sălcii cenuşii în care intrau, deşi se temeau de bursuci, dar frica dispărea

Scanned with OKEN Scanner

când găseau tufişurile cu mure. La fel de vie se încheagă imaginea „şurilor dărăpănate, pline de poloboace" unde se jucau noaptea de-a ascunsul.

Prin reînvierea clipelor luminoase ale propriei copilării, prozatorul surprinde trăsături ale copilăriei universale: jocul, neastâmpărul vârstei, naivitatea, teama, dar şi îndrăzneala şi nevoia de prietenie.

La revederea târgului copilăriei, în mod deosebit l-a emoţionat locul unde a fost şcoala. Cuvintele „locul" şi „acolo" au rolul de determinare spaţială, înseamnă locul unde l-a dus tatăl său de mână în prima zi de şcoală, curtea unde înălţau iarna uriaşi de zăpadă, la capul cărora se suiau cu scara să le dea înfăţişarea omenească, punându-le pipe în gură şi cărbuni în loc de ochi; şi tot acolo se afla un păr cu pere gustoase din care învăţătorul le dăruia „câte două de gustare" la începutul fiecărei vacanţe mari. Dintre toate icoanele trecutului se detaşează imaginea domnului Trandafir.

Portretul primului său învăţător se realizează prin caracterizarea directă şi indirectă, prin gesturi, atitudini semnificative, prin limbaj, prin relatarea unei inspecţii şi prin reflecţiile prozatorului despre dascălul său.

Ca înfăţişare, domnul Trandafir era un om obişnuit: „un om bine făcut", „puţin chel în vârful capului", „cu nişte dinţi cu strungă mare la mijloc". Se distingea prin blândeţe, fire deschisă şi bunătate – trăsături sugerate prin sensul verbului „zâmbea", prin menţiunea „avea ochi foarte blajini" – epitet adjectival exprimat prin adjectiv la gradul superlativ absolut, bunătatea fiind una din trăsăturile fundamentale ale dascălului.

Scurte secvenţe ale unor lecţii de muzică şi de literatură surprind gesturi semnificative pentru înflăcărarea învăţătorului, pentru preţuirea literaturii şi evidenţiază cultul său pentru marele povestitor, Ion Creangă. În mintea copilului s-au întipărit detalii privind comunicarea sufletească dintre dascăl şi elevii săi. La lecţiile de muzică, după ce dădea tonul lovind uşor diapazonul, băieţii răspundeau într-un murmur subţire şi aşteptau cu ochii aţintiţi la mâna lui, care dintr-odată se înălţa.

Impresiile de la lecţiile de lectură scot în evidenţă priceperea cu care dascălul crea atmosfera potrivită unei ore, prin blândeţe, calm

Scanned with OKEN Scanner

şi relevă receptivitatea copiilor, pe care îi privea cu duioşie, zâmbind liniştit şi ţinând cartea la piept – „în dreptul inimii“ “; şcolarii îl ascultau cu evlavie şi în clasă se făcea o tăcere adâncă. Domnul Trandafir imprima o atmosferă de sfinţenie lecţiilor de lectură, el însuşi având ceva din credinţa şi curăţenia unui apostol.

Prin munca sa, învăţătorul se preocupă să transmită elevilor cunoştinţe, dar mai cu seamă învăţăminte.

Domnul Trandafir este preţuit pentru străduania sa de a contribui la formarea morală a copiilor, grija lui fiind să-i educe în spiritul credinţei creştine prin rugăciunile pe care îi învăţa. Dascălul le sădeşte în inimi dragostea de ţară, vorbindu-le despre istoria zbuciumată şi îndemnându-i să creadă în vrednicia neamului nostru. Aceste îndrumări sunt considerate de scriitor ca nişte seminţe binecuvântate care au rămas în sufletele copiilor şi mai târziu au rodit.

Portretul domnului Trandafir este îmbogăţit prin trăsături alese ca: dăruirea pedagogică şi conştiinciozitatea. Conduita sa de învăţător exemplar este determinată de pasiunea pentru meserie şi de corectitudine. El făcea ceea ce considera că este în folosul copiilor şi nu pentru că i se plătea, sau pentru că s-ar fi temut de superiorii săi, deoarece nimeni din cei mari nu-l tulbura. Revizorul venea foarte rar pe la şcoala lui, pentru că „ştia cu cine are de-a face“.

Imaginea dascălului – faţă de care scriitorul a fost atât de legat sufleteşte – se completează cu evocarea unei vizite pe care o fac doi străini la şcoala din Vatra Paşcanilor. Comportarea şi limbajul faţă de cei doi vizitatori evidenţiază politeţea, calmul şi meticulozitatea domnului Trandafir. El li se adresează cu pronume de reverenţă (de politeţe), îi pofteşte insistent la umbră în cerdac să servească dulceaţă, apă rece şi cafea, în timp ce el continuă să supravegheze descărcarea unui car cu fân, deoarece era un bun gospodar, căruia îi plăcea să se facă lucrul „cu rânduială“. Operativ şi amabil, când străinii îl roagă să le arate şcoala, se scutură de fân şi-i duce în clasă.

La cererea oaspeţilor, domnul ţine o lecţie care sintetizează întreaga sa măiestrie didactică. Este degajat, prezenţa străinilor nu-l stinghereşte.

Scanned with OKEN Scanner

Se poartă firesc față de școlari, le adresează întrebări, îi ascultă o poezie, vorbește și dânsul, spune lucruri emoționante care și pe el îl impresionează, dă tonul și învățăceii cântă așa de frumos, încât îi place și domnului Trandafir.

Având conștiința valorii școlarilor și a calității muncii sale didactice, la sfârșitul lecției îi laudă din toată inima prin cuvinte simple, dar pline de căldură: „Brava băieți" – aceste vorbe fiind pentru ei răsplata supremă.

Străinii își schimbă atitudinea față de domnul Trandafir, impresionați de lecția prin care acesta făcuse dovada supremă a cunoștințelor sale temeinice, a tactului pedagogic și a apropierii sufletești față de copii: „îl privesc cu ochii dintr-o dată încălziți", pun și ei întrebări școlarilor, îi ascultă o poezie și rămân foarte mulțumiți de cunoștințele lor. Surprinși să găsească un dascăl atât de bine pregătit, îl întreabă cu glasurile „cu totul schimbate" de unde este, la ce școală a învățat, cum își petrece timpul. Ministrul îl felicită cu căldură, manifestându-și prețuirea față de un învățător foarte bun și un om deosebit.

Ospitalier, învățătorul îi poftește din nou pe orășeni la masă, dar ei se scuză că sunt grăbiți, se pregătesc de plecare și când unul din ei rămâne mai în urmă, îl întreabă cine sunt. Domnul Trandafir, dascăl de mare modestie, se miră când află de la unul din străini că acela este inspectorul, iar celălalt ministrul școalelor. El are simțul umorului și consideră că este o glumă – „Ei, știi că ai haz!" – afirmație privitoare la calitatea de ministru a oaspetelui.

Domnul Trandafir este autoritar, fără a fi aspru și dur. Este suficient să le spună „Măi domnule!" și să se uite urât la ei și elevilor le venea să intre în pământ de rușine.

Scriitorul mărturisește că învățătorul era apropiat sufletește de școlari, ca și când ar fi fost copiii lui. Pentru a sublinia profunzimea acestei relații de familie, evocă o întâmplare din anii de școală. Odată s-a zvonit că domnul Trandafir va fi mutat într-o comună aflată peste Siret. Băieții s-au adunat seara, au vorbit între ei, unii au plâns și în naivitatea lor au hotărât să plece cu el la școala de peste Siret. Dar domnul – notează scriitorul – „a rămas acolo în pământul nostru și în pământul nostru l-au și îngropat". Prin repetarea determinantului „nostru", se sugerează legătura puternică dintre dascăl, locul unde a

Scanned with OKEN Scanner

muncit şi şcolarii săi, de aceea, la fel cum pământul este un simbol al permanenței, şi amintirea învățătorului este veşnică pentru cei cărora le-a luminat mintea şi le-a înfrumusețat sufletul.

Scriitorul mărturiseşte că pentru el şcoala cea nouă nu prezintă interes, deoarece este legat cu toată ființa sa de şcoala de odinioară, aceasta redeşteptându-i amintirea dascălului pe care l-a iubit cu căldură prin curățenia sufletului de copil.

Ortografierea substantivului „Domnu" cu majusculă, indiferent de locul său în propoziție, este un semn de venerație față de învățător, o modalitate de a sublinia unicitatea acestuia în viața scriitorului, dar şi a oricăruia dintre noi, amintirea primului dascăl fiind de neuitat.

Propoziția finală „În locul acela odată a trăit un om" prinde ca un filigran icoana învățătorului şi omului de excepție. Întreaga evocare este un omagiu închinat învățătorului îndrăgit de elevii săi ca dascăl şi părinte, fiindcă acesta a fost un om între oameni.

Descrierea

Este modul de expunere care constă în zugrăvirea trăsăturilor specifice ale unui obiect, fenomen sau aspect din natură.

„M. Sadoveanu este un pictor şi un poet al naturii şi amândouă în acelaşi timp. Dar ceea ce este mai impresionant – dacă se poate face disociația – e poetul".

(G. Ibrăileanu)

În pădurea Petrişorului

Încadrarea fragmentului în operă

Opera *În pădurea Petrişorului* se încadrează în volumul *Vremuri de bejenie*, apărut în 1907 şi este o povestire de vânătoare, soldată cu rănirea şi moartea unei căprioare.

Semnificația titlului

Titlul indică tabloul de natură descris – locul unde se va stinge căprioara.

Scanned with OKEN Scanner

Aspectul general al realității

În fragment se zugrăveşte un colț de natură silvestră (de pădure).

Întrebări, exerciții şi soluții pentru cunoaşterea textului

1. Cum începe fragmentul?

Fragmentul începe cu fixarea în timp a peisajului descris: „... sfârşitul lui august", când vremea este îndeobşte frumoasă, cu soare blând şi prin menționarea spațiului – priveliştea întregii păduri.

2. Prin ce elemente artistice se înfățişează farmecul naturii?

Farmecul tabloului de natură se înfățişează mai ales prin epitete simple şi duble: „(pădurea) bătrână şi nestricată", „(îşi desfăşoară) tăcută", „(pisc) prăpăstios", „(brad) vechi", cu ajutorul construcției metaforice „bolți de frunze" şi prin personificarea unui brad.

Imaginea de ansamblu este aceea a unei păduri vechi, care se întinde spre miazănoapte, pe culmi domoale unde nu a pătruns securea. Înălțimile sunt dominate de bradul care, asemeni unui străjer bătrân şi semeț, dă de veste când liniştea este primejduită. Prozatorul precizează chiar şi momentul zilei: „dimineața când soarele îşi trimite primele raze deasupra pământului".

3. Ce se prezintă în următoarea secvență?

Printr-o armonioasă îmbinare de imagini vizuale, auditive şi motorii se proiectează pe acest fundal viața care freamătă intens. Totul este învăluit în lumina ce se cerne bogată, impresie dată de metafora „ploaie deasă şi caldă de raze". Enumerația scoate în evidență mulțimea şi diversitatea viețuitoarelor şi verbele de acțiune imprimă dinamism relatării: „roiuri de

Scanned with OKEN Scanner

musculiţe se roteau", „ţesându-se", „dispăreau", „un graur", „întindea (gâtul)", „paseri", „sticleţi", „deschideau (pliscurile)", „fâlfâiau", „(nuieluşele) se clătinau", „(tremurându-şi) frunzele".

Imaginile auditive care exprimă pulsaţia vieţii se exprimă prin substantive, adjective şi verbe cu mare forţă de sugestie: „unei fluierături gâlgâite", „un răsunet lung", „se chemau", „fremătau melodios".

Luminozitatea este amplificată de comparaţia „penele ca gălbenuşul oului" şi prin substantive, adjective şi verbe: „(pene) cenuşii şi negre", „(piepturile) cărămizii", „lumină", „soare", „(paseri) stropite cu felurite colori", „sticleau" (repetat de două ori)", „(frunzele) lucii".

4. Cu ce elemente se completează descrierea?

Poezia pădurii este sporită de lumea miniaturalului surprinsă într-un neîntrerupt joc de mişcare şi lumini. Gâzele cu aripi străvezii şi albastre zboară neobosite trecând pe lângă fluturii îmbătaţi de miresmele calde" ale ierburilor – este o imagine olfactivă care înfrumuseţează tabloul. Descrierea se încheie cu imaginea unui iepure dormitând în culcuşul său.

5. Ce impresie creează descrierea?

Prin această descriere se creează o atmosferă de armonie şi dulce visare.

M. Sadoveanu uneşte într-un tablou încântător elemente care denumesc aspecte ale florii şi faunei, fenomene de natură şi astrale aflate într-o strânsă legătură şi continuă mişcare („pădure", „coline", „pisc", „brad", „gârneaţă", „iarbă", „graur", „sticleţi",

Scanned with OKEN Scanner

„piţigoi", „cintez", „gâze", „fluturi şi iepuri", „ploaie", „vânt", „soare").

Descrierea trezeşte în sufletul cititorului dragostea faţă de natură, cultivă sensibilitatea pentru vieţuitoarele gingaşe, predispune la reflecţii asupra ireversibilităţii timpului şi naşte sentimentul tonic al dragostei faţă de viaţă.

Barbu Ştefănescu Delavrancea
(1858-1918)

*„Barbu Delavrancea se afirmă în literatura română de la sfârşitul veacului al XIX-lea ca unul dintre marii scriitori realişti. Creator al unei largi galerii de tipuri sociale, pe care le-a zugrăvit în volumele sale de nuvele şi povestiri ca şi în piesele de teatru, autorul acelui neuitat **Hagi Tudose** ne solicită mereu interesul prin ascuţimea criticii sociale, prin farmecul povestirii şi prin stilul metaforic, înviorat de seva poeziei populare."*

(Al. Săndulescu)

Delavrancea s-a născut la 11 aprilie 1858 în mahalaua Delea Nouă din Bucureşti într-o familie modestă. Urmează cursurile şcolii primare la Bucureşti şi liceul „Sf. Sava" din capitală. După terminarea liceului se înscrie la Facultatea de drept din Bucureşti unde îşi ia licenţa, apoi pleacă la Paris pentru obţinerea doctoratului în ştiinţe juridice. A fost un strălucit avocat.

Opera sa beletristică cuprinde: nuvele, dintre care se remarcă *Sultănica* (1885), *Trubadurul*, *Paraziţii*, *Hagi Tudose*, piesele de teatru (drame istorice) *Apus de soare* (1909), *Viforul* (1910), *Luceafărul* (1910), şi comedia *Irinel* (1912).

S-a stins din viaţă la Iaşi, în anul 1918 şi este înmormântat la cimitirul Eternitatea.

Scanned with OKEN Scanner

Bunica

Aspectul general al realității

În acest portret literar scriitorul evocă universul copilăriei cu inocența caracteristică, univers dominat de figura blândă a bunicii.

Semnificația titlului

Titlul exprimat prin substantiv comun, denumeşte personajul principal al operei.

Întrebări, exerciții şi soluții pentru cunoaşterea textului

1. Cum începe schița?

Schița începe cu portretul concis al bunicii, realizat printr-o amplă enumerare: „... naltă, uscățivă, cu părul creț şi alb, cu ochii căprui, cu gura strânsă şi cu buza de sus crestată în dinți de pieptene, de la nas în jos".

2. Ce rol are dialogul?

Dialogul dă viață evocării şi contribuie la completarea portretului surprinzând două trăsături morale: dărnicia şi taina în care învăluie fiecare nouă bucurie făcută nepotului. Când deschidea poarta, copilul îi sărea vesel înainte deoarece ştia că avea totdeauna sânul plin de bunătăți: alune, năut, stafide sau turtă dulce, pe care nu i le dădea decât atunci când ghiceau ce i-a adus.

3. Întâlnirile dintre bunică şi nepot se desfăşoară ca un ritual. În ce constă acesta?

Ritualul întâlnirii cu bunica se desfăşoară astfel: copilul sărută mâna bunicii, bătrâna îi ridică părul de pe frunte şi-l sărută, apoi se duc împreună la umbra dudului din fundul grădinii. Bunica pune furca în brâu şi începe să toarcă în vreme ce băiatul se culcă în poala ei, privind cerul printre frunzele copacului şi i se pare că acesta se va scutura pe pământ ca o ploaie albastră. Într-o atmosferă de vis, bunica îşi începe basmul la rugămintea nepotului.

Bunica are *glasul atât de dulce şi*

Scanned with OKEN Scanner

4. Ce alte trăsături ale bunicii se conturează pe parcursul evocării?

mângâietor încât nepotul, urmărind firul poveştii, adorme şi visează. Din dialogul dintre ea şi copil se desprinde *înțelepciunea*, *duioşia* şi *puterea de pătrundere* în sufletul nevinovat al nepotului.

La întrebarea băiatului dacă este rău să nu ai copii, ea îi dă un răspuns din care rezultă *profunzimea gândirii sale* ca într-un proverb: „Casa omului fără copii e casă pustie".

Bunica se poartă cu *delicatețe* şi *înțelegere* față de nepoțel – când acesta mărturiseşte cu naivitate că el nu are copii şi nu-i pare rău, ea lasă fusul jos, râde cu înțelegere şi îl sărută.

5. Prin ce trăsături se defineşte copilul?

Nepotul se caracterizează prin *curiozitate*, *sensibilitate* şi *orgoliu copilăresc*. O întrerupe mereu pe bătrână ca să-i lămurească anumite întrebări: cât de mic era moşul care a venit la împărat, din ce cauză nu legaseră merii rod, cât de mică era bătrâna care l-a sfătuit pe împărat ce să facă pentru a vedea merii cu rod. În liniştea grădinii, furat de vraja basmului, nepotul adoarme, tresare la întrebarea bunicii şi din mândrie nu recunoaşte că l-a furat somnul: „Auzisem prin vis. Ce bine-mi părea că nu mă prindea bunica".

6. Cum surprinde prozatorul starea de mulțumire a copilului?

Starea de mulțumire şi de visare a copilului se surprinde cu ajutorul epitetului, a comparației şi a repetiției: „Şi mă simțeam uşor ca un fulg, plutind pe o apă care curgea încet, încetinel, încetişor (repetiția este realizată prin diminutive care sugerează în mod gradat venirea somnului.

Ca să nu mai adoarmă, copilul repetă frânturi de basm, dar cu toate acestea, când se trezeşte, îşi dă seama că bunica a isprăvit

Scanned with OKEN Scanner

7. Cum se încheie opera?

de tors caierul, dar a terminat şi basmul de povestit.

Schiţa se încheie cu mărtirisirea autorului accentuând astfel atmosfera de vrajă în care bunica depăna firul poveştii odată cu firul din caier, învăluindu-l pe nepot cu privirea luminoasă şi cu zâmbetul plin de bunătate.

Ionel Teodoreanu
(1907-1954)

„Deschizător de noi izvoare de inspiraţie, el este cel dintâi romancier român care face din opera sa un loc larg copilăriei, înfăţişându-ne-o nu în vechea psihologie,... ci vie, bogată şi plină de taine".

(Gh. Nedioglu)

Ionel Teodoreanu s-a născut la 7 ianuarie 1907 la Iaşi şi a murit la 3 februarie 1954 la Bucureşti.

A început studiile primare la o şcoală germană din capitală şi le-a terminat la Iaşi, unde a frecventat cursurile Liceului Naţional din Iaşi.

Între anii 1916-1917 a fost mobilizat la Botoşani.

În 1919, într-un singur an, îşi ia diploma în drept la Iaşi şi practică avocatura.

Opera sa literară cuprinde volumele: *Uliţa copilăriei* (1923), *La Medeleni* (1925-1927), *Turnul Milenei*, *Bal- mascat*, *Lorelei* (1936), *Prăvale-Baba* (1939).

A făcut parte din cercul revistei *Viaţa Românească*, unde s-a bucurat de simpatia criticului literar Garabet Ibrăileanu.

În opera *Masa umbrelor* a evocat atmosfera *Vieţii Româneşti* şi personalităţi ale vechiului Iaşi.

În creaţia lui Ionel Teodoreanu se disting temele: copilăria cu farmecul ei, adolescenţa şi dragostea.

Scanned with OKEN Scanner

Hotarul nestatornic

Textul este un fragment din volumul I al romanului *La Medeleni*, intitulat *Hotarul nestatornic*, partea a doua, capitolul *Mediul moldovenesc*.

Substantivul comun „hotarul" nu reprezintă o delimitare spațială, ci una temporală, semnifică sfârşitul copilăriei, aflată şi ea sub semnul timpului ireversibil, fapt sugerat prin determinantul „nestatornic".

Fragmentul surprinde tristețea mamei, pricinuită de apropierea despărțirii de fiul ei şi nostalgia pentru trecerea copilăriei.

Pornind de la părerea unchiului Puiu, numit în roman Her Direktor, că Dănuț trebuie să urmeze liceul la Bucureşti, prozatorul urmăreşte în acest fragment mai multe secvențe:

– misiunea mamei de a-l aduce pe băiat în sufragerie pentru a afla propunerea şi pentru a-şi da consimțământul față de hotărârea luată;

– mângâierea tandră şi tristă a cârlionților copilului de către mama sa;

– descrierea frumuseții fascinante a buclelor lui Dănuț;

– meditația mamei asupra ireversibilității timpului;

– gestul ritualic de tăiere a unei şuvițe din părul lui Dănuț şi motivația acestuia;

– dăruirea tuturor ciocolatelor din şifonier lui Dănuț;

– trimiterea băiatului în sufragerie unde se decide despărțirea de Medeleni, leagănul copilăriei sale.

Conținutul şi semnificația secvențelor

Unchiul lui Dănuț, numit Her Direktor, vine la Medeleni şi-i convinge pe părinți să-l trimită pe băiat să studieze liceul la Bucureşti, ca să se desprindă de atmosfera moldovenească.

Doamnei Deleanu îi revine misiunea delicată de a-l aduce pe băiat în sufragerie pentru a afla părerea celor mari şi pentru a-şi da consimțământul privind plecarea sa în capitală.

Mama alintă cu tristețe şi tandrețe cârlionții copilului şi-i spune să stea jos să-l pieptene. Mâhnirea ei izvorăşte din faptul că odată

Scanned with OKEN Scanner

cu începerea liceului se termină minunata vârstă de aur când mama îşi purtase copilul pe tărâmul vrăjit al poveştilor: „Doamna Deleanu oftă şi, lăsând pieptenele în păr, alintă capul pentru care nu mai avea poveşti...“ Metafora „ape argintii“, „delicate chenare arămii“ şi exclamaţiile retorice dau glas încântării şi admiraţiei faţă de frumuseţea părului lui Dănuţ. Descrierea buclelor băiatului este un adevărat poem în proză, unde precumpănesc imaginile vizuale, în care din punct de vedere stilistic, un rol important revine epitetelor, enumeraţiilor, metaforelor şi comparaţiilor.

În cârlionţii castanii se simte arzând soarele verii şi căldura blândă şi misterioasă a soarelui toamnei, „ca în luminişul unor tablouri de Rembrandt, nimbul lui Iisus».

Într-o străfulgerare de o clipă, prin mintea doamnei Deleanu trece mulţimea dimineţilor copilăriei lui Dănuţ cu lanul brun de aur al buclelor sale ca nişte minunate lalele.

Mâna întârzie cu mângâieri şi mama meditează asupra ireversibilităţii timpului, întristată că Dănuţ se va despărţi foarte curând de copilărie, iar pentru dânsa trecerea vremii va aduce bătrâneţea.

Enumeraţia a patru substantive cu valoare de simbol – liceul, viaţa, uniforma, tunsul, semnifică rigorile care se impun odată cu sfârşitul copilăriei şi antiteza „bătrâneţea“ – „tinereţea“ surprinde cu fineţe drama din sufletul mamei: „Şi iată, începe liceul – viaţa, uniforma, tunsul – bătrâneţea pentru unii, tinereţea pentru alţii...“

Doamna Deleanu taie o şuviţă din părul băiatului, ca să-şi mângâie tristeţea şi dorul peste ani cu amintirea copilului de altădată şi justifică faţă de băiat tăierea buclei ruginii.

Copleşită de emoţii, mama încalcă interdicţiile de până atunci privind ciocolata dată copiilor. Îl cheamă pe Dănuţ şi îi dă toată ciocolata din şifonier. Gestul semnifică încetarea unui ritual legat de copilărie, acela de a-i da băieţelului „ceva bun“ din dulapul ispititor şi miraculos – un adevărat Sesam.

Fragmentul se încheie cu invitaţia adresată băiatului de a se duce în sufragerie, unde îl aşteaptă unchiul său, Puiu. Din clipa aceea urma să se hotărască intrarea lui într-un alt mediu: cel al capitalei, atât de diferit de atmosfera tihnită a vieţii de pe moşia de la Medeleni.

Scanned with OKEN Scanner

Fragmentul impresionează prin delicatețea analizei psihologice a sufletului mamei în pragul despărțirii de copilul care în curând se confrunta cu viața, emoționează prin lirismul dens şi încântă prin arta descrierii.

Ionel Teodoreanu – portret de Şt. Dimitrescu

Scanned with OKEN Scanner

Rezumat

Fragmentul se încadrează în partea a doua a volumului I *La Medeleni*, întitulat *Mediul moldovenesc* şi înfăţişează reacţiile mamei, doamna Deleanu în momentul hotărârii familiei ca fiul ei să plece la liceu în Bucureşti.

Mama trebuie să-l aducă pe băiat pentru a-şi da consimţământul. Ea îl alintă pe copil şi îi admiră frumuseţea părului, coloritul şi nuanţele variate. Doamna Deleanu se gândeşte la trecerea timpului şi taie o şuviţă din părul lui Dănuţ ca amintire. Îi dă băiatului toată ciocolata din şifonier şi îl trimite în sufragerie unde îl aştepta unchiul lui.

Mircea Eliade
(1907-1986)

„Mare personalitate, Mircea Eliade merge pe un drum infinit, fugind de scheme şi de orice robire a unui moment atins".

(George Călinescu)

S-a născut la 9 mai 1907 în Bucureşti şi este al doilea fiu al căpitanului Gheorghe Eliade şi al Ioanei Eliade.

Copilăria şi-o petrece la Râmnicul Sărat, Cernavodă şi Bucureşti, localităţi în care tatăl său este mutat cu garnizoana.

Studiază şcoala primară la Bucureşti, apoi este admis la Liceul „Spiru Haret". În anii de liceu îşi impune un program sever de lucru, limitând timpul acordat somnului la numai patru ore. Se informează cu seriozitate în domenii diferite: literatură română şi universală, fizică, chimie, ştiinţele naturii, istoria religiilor şi începe să înveţe limbile persană şi sanscrită.

În anul 1925 se înscrie la Facultatea de Literatură şi Filozofie din Bucureşti. După examenul de licenţă, în 1928, pleacă în India, la Calcutta, unde studiază limba sanscrită şi filozofia hindusă.

A desfăşurat o prestigioasă activitate în învăţământul universitar

Scanned with OKEN Scanner

din țară și din străinătate și a fost membru a numeroase academii din lume care i-au acordat distincții valoroase.

S-a impus în domenii diferite ca istoric al religiilor, publicist, memorialist, scriitor și traducător.

Opera sa beletristică (literară) este alcătuită din romanele *Maitreyi*, *Întoarcerea în rai*, *Domnișoara Christina*, *Noaptea de Sânziene* și nuvelele *Șarpele*, *Pe strada Mântuleasa*, *În curte la Dionisos*, *La țigănci*.

Din operele memorialistice fac parte: *Fragmente de jurnal* și *Memorii*.

Cele dintâi lecturi

Încadrarea fragmentului în volum

Fragmentul se încadrează în volumul *Memorii* publicat în 1980.

Semnificația titlului

Titlul se referă la începutul lecturilor lui Mircea Eliade.

Aspectul general al realității prezentate

Acest text literar evocă împrejurările în care prozatorul-copil descoperă misterul cărților și scoate în evidență fascinația pe care lectura o exercită asupra lui.

Întrebări, exerciții și soluții pentru cunoașterea textului

1. Ce consemnează Mircea Eliade la începutul fragmentului?

Fragmentul începe cu situarea în timp și spațiu a evocării. Firul amintirii începe să se desfășoare în 1912, la Cernavodă, unde tatăl scriitorului, Gheorghe Eliade a rămas cu garnizoana doi ani. Peisajul în care trăiește copilul este învăluit de soare și se întinde între Dunăre și dealuri „cărămizii, calcinate", acoperite cu măcieși și flori mărunte.

2. Cum începe mărturisirea?

Prozatorul mărturisește că deși învățase alfabetul și silabisea cuvinte simple (o-u, ou; bo-u, bou) și mai târziu deslușea chiar propoziții („Țara noastră se numește

Scanned with OKEN Scanner

România"),nu considera că este ceva interesant în a şti să citeşti.

3. Ce descoperă copilul Mircea Eliade?

Copilul Mircea Eliade descoperă miracolul lecturii când găseşte cartea de citire a fratelui său, Nicu. După ce parcurge prima pagină, nu poate să lase cartea din mână. Fiecare rând îl farmecă asemeni unui joc nou, prin care cunoaşte numele judeţelor, ale râurilor şi ale oraşelor. Prin lectură află despre legendarul Daniil Sihastru şi despre Mănăstirea Neamţului, aşezământ cultural şi religios de mare însemnătate. Verbele „(mă) uluiau", „(mă) copleşeau" şi substantivul „misterele" subliniază fascinaţia exercitată asupra sa de primele lecturi.

După o săptămână de la terminarea cărţii fratelui său, băiatul constată dezamăgit că nu mai are ce să citească. Biblioteca din casă

4. Ce dezamăgire trăieşte băiatul?

conţinea o sută, două de volume ale tatălui său, dar era în permanenţă încuiată. Prin geam putea citi doar titlurile, pe care de multe ori nici nu le înţelegea.

După o lungă discuţie între părinţi, i s-a interzis să citească romane şi nuvele, îngăduindu-i-se numai lectura poveştilor, a basmelor lui Petre Ispirescu, „Amintirilor din copilărie" şi a poveştilor lui Ion Creangă.

Când a ajuns în clasa întâi, tatăl l-a invitat pe învăţător acasă la

5. Ce întâmplare i-a întunecat toată copilăria?

el, să-l consulte în legătură cu lectura permisă şcolarului său. Dascălul s-a entuziasmat văzând biblioteca şi mai ales volumele legate în piele. A foiletat opera lui Nicolae Iorga *Pe drumuri îndepărtate*, apoi l-a sfătuit pe părinte să nu-şi lase fiul să citească prea mult pentru că îşi oboseşte vederea şi el „are ochii slabi". Intervenţia copilului este zadarnică, pentru toţi concluzia fiind aceea că băiatul este miop şi trebuie să-şi limiteze lecturile.

6. Ce hotărâre ia tatăl şi ce înseamnă aceasta pentru copil?

Tatăl hotărăşte că băiatul nu trebuie să-şi obosească ochii, de aceea nu-i permite să mai citească nimic în afara manualelor şcolare. Copilul citeşte pe ascuns cărţi găsite la întâmplare: romane în fascicole *Sherlock Holmes*, *Psaltirea*, *Cheia visurilor*. Scriitorul consideră anii aceia pierduţi, datorită lipsei unei lecturi sistematice, accesibile copilului şi în

Scanned with OKEN Scanner

concordanță cu vârsta sa.

7. La ce persoană sunt pronumele și verbele din această evocare?

Fiind o operă de memorialistică, – în care personajul aflat în centrul evocării este scriitorul, – verbele şi pronumele sunt folosite la persoana întâi.

Această scurtă evocare din volumul *Memorii*, pe lângă caracterul autobiografic, constituie o invitație la lectură, fiind oglinda miraculoasă în care se reflectă lumea cu nebănuita ei bogăție. Totodată este un prilej de reflecție pentru părinții care datorită necunoaşterii şi unei exigențe exagerate închid copiilor calea spre adevăr, frumos şi înțelepciune, valori cuprinse în paginile cărții – „fir de lumină, prin mintea fântână, fără hotar de adâncă".

Scanned with OKEN Scanner

I. Al. Brătescu-Voinești
(1866-1946)

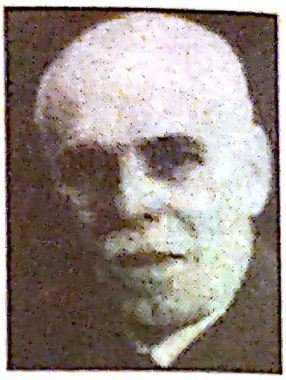

„Arta domnului Brătescu-Voineşti e din acelea pe care nu se pune rugina, fiindcă natura în care a lucrat e autentică."

(M. Ralea)

Ioan Alexandru Brătescu-Voineşti – acest fin observator al existenţei umane şi prieten al universului mărunt – a văzut lumina zilei la 1 ianuarie 1866 în oraşul Târgovişte, într-o veche familie boierească. În povestirea autobiografică întitulată *Sâmbăta*, scriitorul evocă anii fericiţi ai copilăriei şi vorbeşte despre preţuirea de care se bucurau preocupările literare şi cele muzicale în casa părintească.

Învaţă şcoala primară cu dascăli particulari, frecventează apoi cursurile liceului „Sf. Sava", iar după absolvire studiază la Facultatea de drept din Bucureşti. Devine un colaborator activ al revistei *Convorbiri literare* şi participă cu regularitate la şedinţele Societăţii literare *Junimea*.

După ce îşi ia licenţa în drept, funcţionează câţiva ani ca magistrat în oraşele Bucureşti, Ploieşti, Craiova, iar în 1896 se stabileşte la Târgovişte.

I. Al. Brătescu-Voineşti îşi desfăşoară activitatea literară timp de aproape cinci decenii (începând cu deceniul al optulea al secolului nostru, până după al doilea război mondial).

Scrierile sale au fost adunate în volumele *Întuneric şi lumină*, *Rătăciri*, *Firimituri*, *Din pragul apusului*.

Apariţia volumului *În lumea dreptăţii* în anul 1906 – premiat de Academia Română – îi aduce consacrarea.

Puiul

Date introductive despre autor şi operă.

Prozatorul a scris povestiri străbătute de duioşie, inspirându-se „din lumea celor care nu cuvântă", înzestrându-şi personajele cu o adâncime sufletească ce o depăşeşte uneori pe cea umană.

Încadrarea în volum.

Puiul este o naraţiune în proză şi face parte din volumul *În lumea dreptăţii*, apărut în 1906.

Scanned with OKEN Scanner

Semnificația titlului.

Titlul este un substantiv comun şi denumeşte personajul în jurul căruia gravitează povestirea. Articolul hotărât enclitic „l" are rolul de individualizare, în sensul că se referă la un anumit pui, cel neascultător.

Îndemnul din dedicație „Sandi, să asculți pe mămica!" ajută la înțelegerea deplină a semnificației titlului şi conduce la concluzia că întâmplarea dureroasă din lumea păsărilor se poate petrece şi în viața oamenilor. Prozatorul se adresează în mod deosebit copiilor care trebuie să înțeleagă că ei înşişi pot trăi experiențele triste, dacă nu țin seama de povețele înțelepte ale părinților. Dedicația are caracter educativ, deoarece constituie o lecție de viață pentru cei mici.

Aspectul general al realității.

Povestirea înfățişează urmările dramatice ale nerespectării sfaturilor părinteşti.

Întrebări, exerciții şi soluții pentru cunoaşterea textului

1. Ce se prezintă la începutul povestirii?

Povestirea începe cu prezentarea timpului, a locului şi a primului personaj: „Într-o primăvară... într-un lan verde de grâu, la marginea unui lăstar,... o prepeliță care venea de departe, tocmai din Africa!"

Întâmplările relatate se petrec din primăvară, când se întorc păsările călătoare, până toamna târziu, când acestea pleacă spre țărmurile scăldate în soare.

Prepelița, primul personaj înfățişat, este simbolul mamei, care acționează totdeauna după o îndelungată chibzuială pentru binele puilor.

Scanned with OKEN Scanner

2. Ce face prepelița după ce se întoarce din țările calde?

După ce a străbătut un drum lung, – venea tocmai din Africa – prepelița s-a odihnit câteva zile, apoi şi-a făcut cuibul cu pricepere adunând beţişoare, foi uscate şi fire de fân, alegând cu grijă locul cel mai potrivit – „... un muşuroi de pământ mai sus ca să nu i-l înece ploile".

Spiritul de sacrificiu este evidenţiat de atenţia cu care clocește cele şapte ouă, ca să nu ajungă la ele nici o picătură de ploaie. Nici când ploua cu găleata ea nu se mişca de pe ouă.

Lumea micilor vieţuitoare este personificată, zugrăvită cu sensibilitate, prin comparaţii şi epitete semnificative pentru frumuseţea ouălor şi pentru gingăşia puilor: „... ouă mici ca nişte cofeturi". După trei săptămâni de clocit, au ieşit... nişte pui drăguţi... îmbrăcaţi în puf galben ca puii de găină, dar mici parcă erau nişte gogoşi de mătase".

3. Cum este zugrăvită lumea micilor vieţuitoare?

4. Cum se descrie viaţa de familie a prepeliţei?

Prin intermediul imaginilor vizuale şi auditive, prozatorul descrie universul vieţii zilnice a prepeliţei şi a puilor. Mama prindea câte o furnică şi câte o lăcustă pe care o aducea puilor şi o firimiţa pentru ca puii s-o mănânce cu uşurinţă. Repetiţia interjercţiei onomatopeice „pic! pic! pic!" surprinde sugestiv felul cum se hrăneau puişorii.

Armonia vieţii de familie se datorează faptului că puii sunt cuminţi şi ascultători, aşa cum se cuvine să fie toţi copiii, ca să facă bucurie mamei care i-a adus pe lume şi se străduieşte să-i ocrotească şi să nu le lipsească nimic.

5. Care este primul fapt ce tulbură liniştea prepeliţei şi a puilor?

Într-o zi, în timpul secerişului, puiul cel mare s-a abătut de la conduita corectă privind ascultarea mamei cu sfinţenie. El nu s-a grăbit la chemarea prepeliţei şi a fost prins de un flăcău.

6. Cum este prezentat acest incident?

Scena este ilustrată printr-o imagine vizuală şi alta auditivă, realizată cu ajutorul

Scanned with OKEN Scanner

interjecției: „... haț! L-a prins un flăcău sub căciulă".

Spaima puiului este relevată printr-o comparație: „îi bătea inima ca ceasornicul meu din buzunar". Salvarea lui s-a datorat intervenției unui țăran bătrân ale cărui cuvinte dezvăluie înțelepciunea și sensibilitatea omului din popor față de viețuitoarele gingașe: „ – Lasă-l jos, măi Marine, că e păcat de el, moare. Nu-l vezi că de-abia e cât luleaua?"

7. Ce constituie pentru prepeliță această întâmplare?

Întâmplarea dă prepeliței prilejul să-i atragă atenția asupra primejdiilor încălcării sfaturilor părintești. Ea îi spune că atât timp cât este mic, nu poate să-și dea singur seama de ceea ce este bine și ce este rău; de aceea are nevoie de îndrumare și de ocrotirea ei: „Când te-i face mare, o să faci cum ăi vrea, dar acum, că ești mic, să nu ieși niciodată din vorba mea, că poți să pățești și mai rău".

8. Cum se desfășoară existența în familia prepeleței după acest incident?

După acest incident, liniștea și fericirea învăluie din nou existența prepeliței și a puilor. Ei au mâncare din belșug, se hrănesc pe mirişte cu boabele scuturate la secerat, își potolesc setea cu picăturile de rouă de pe firele de iarbă, ziua se adăpostesc de căldură la umbra lăstarului, iar în nopțile răcoroase se strâng grămadă „ca sub un cort, sub aripile mamei".

9. Ce urmărește prepelița vorbind puilor despre marea călătorie și făcând cu ei lecții de zbor?

Când puii cresc, prepelița începe să-i învețe să zboare. Lecțiile de zbor dovedesc priceperea ei de a-i pregăti pentru viață, îndrumându-i să învingă greutățile și trezindu-le dorința de a cunoaște o lume fascinantă. Ea alege timpul cel mai potrivit pentru eficiența zborului și pentru siguranța puilor. Lecțiile se fac: „dimineața, spre răsăritul soarelui când se îngână ziua cu noaptea și seara în amurg", căci ziua era primejdios din pricina hreților care dădeau târcoale.

Puii se străduiesc să se deprindă cât mai repede și cât mai bine să zboare în călătoria cea lungă pe care trebuie să o facă la sfârșitul

Scanned with OKEN Scanner

verii pe deasupra unor locuri minunate şi îndepărtate. Curiozitatea şi imaginaţia lor se aprind când mama le spune: „Şi o să zburăm sus de tot, zile şi nopţi şi o să vedem dedesubtul nostru oraşe mari şi râuri şi marea".

10. Ce întâmplare schimbă viaţa prepeliţei şi a puilor?

Existenţa lor liniştită este tulburată de apariţia unui vânător şi a câinelui său, Nero. Scriitorul urmăreşte derularea rapidă a faptelor, insistând asupra anumitor secvenţe şi mai ales asupra stărilor sufleteşti ale personajelor.

Lipsiţi de experienţa vieţii, pentru că nu au venit în contact cu oamenii decât o singură dată în vremea secerişului, puii nu înţeleg primejdia: „Au ridicat toţi în sus capetele cu ochişorii ca nişte mărgele negre şi ascultau..." Ei n-au priceput, dar mama lor, care şi-a dat seama că e un vânător, a rămas încremenită. Ea se gândeşte că lăstarul nu poate fi un adăpost, fiindcă de acolo venea omul şi câinele.

11. Cum acţionează prepeliţa şi puii?

După o clipă de gândire, prepeliţa alege soluţia cea mai bună pentru salvarea puilor, dându-le sfaturi scurte şi clare, precizând că trebuie să respecte întocmai fiecare cuvânt, deoarece altfel vor plăti cu viaţa: „ – Eu o să zbor, voi rămâneţi nemişcaţi, care zboară e pierdut. Aţi înţeles?"

Din vorbele mamei puii înţeleg gravitatea situaţiei şi nevoia respectării întocmai a poruncilor sale. Ei clipesc din ochi şi rămân nemişcaţi. Secvenţele se derulează cu rapiditate, ca pe o peliculă cinematografică, urmărind creşterea gradată a emoţiei puilor şi a prepeliţei.

Câinele rămâne împietrit când vede puii, dar prepeliţa îl îndepărtează cu iscusinţă de ei şi le şopteşte să nu se mişte, apoi se strecoară mai departe, ademenind câinele să păşească încet după ea, păcălindu-l că o va prinde uşor. Prepeliţa îşi pune în joc tot curajul şi priceperea reuşind să-l amăgească pe Nero, prefăcându-se cu mare iscusinţă că este rănită. Îl pune pe vânător în imposibilitatea de a o împuşca, fiindcă ea zboară „ras cu pământul la doi

Scanned with OKEN Scanner

paşi de botul câinelui care o urmăreşte".

Neputând să-şi învingă teama, puiul cel mare îşi părăseşte fraţii şi plăteşte scump nesocotinţa sa. Când îi aude zborul, vânătorul trage şi-l răneşte într-o aripă. Puiul reuşeşte să mai zboare până la lăstar unde cade cu aripa frântă, deoarece osul, care era numai plesnit, s-a rupt din cauza mişcării. Vânătorul nu s-a mai obosit să caute puiul prin lăstar şi a plecat.

12. Ce face puiul cel mare?

Când aude căruţa îndepărtându-se, prepeliţa cheamă puii şi, văzând că lipseşte cel mare, întreabă cu îngrijorare unde este. Ei îi răspund că nu ştiu, fiindcă acesta a zburat. Prepeliţa îl strigă din ce în ce mai tare şi puiul rănit îi răspunde cu glas stins. Văzându-i aripa, înţelege că îl aşteaptă un sfârşit tragic, dar îşi ascunde durerea pentru a nu-l deznădăjdui.

13. Care sunt urmările rănirii puiului?

Pentru puiul cel mare încep zile triste; se uită cu mâhnire cum fraţii săi continuă lecţiile de zbor şi o întreabă pe mamă dacă vor pleca împreună în călătoria cea mare, iar aceasta îi răspunde stăpânindu-se să nu plângă.

Natura este în concordanţă cu sufletul prepeliţei şi al puilor: nu mai păstrează nimic din farmecul şi seninătatea din timpul verii. Zilelor mari şi frumoase le urmează altele mici şi posomorâte, începe să cadă bruma şi să se rărească frunza lăstarului. Sosind toamna, prepeliţa este nevoită să se mute într-un lan de porumb, când vin culegătorii îşi găseşte adăpost în nişte pârloage de la marginea lăstarului şi amână mereu clipa despărţirii dureroase. În nopţile reci aude chemarea ultimelor păsări călătoare care se îndreaptă spre miazăzi şi se gândeşte că este timpul să plece şi ea. În inima sa se dă o luptă sfâşietoare între dorinţa fierbinte de a rămâne să-şi îngrijească puiul rănit şi datoria de a pleca împreună cu ceilaţi: „Ar fi vrut să se rupă în două: jumătate să plece cu copiii sănătoşi, care sufereau de frigul toamnei înaintate, iar jumătate să rămâie cu puiul schilod, care se agăţa de ea cu disperare".

14. Ce schimbări aduce în viaţa prepeliţei şi a puilor sosirea toamnei?

Scanned with OKEN Scanner

15. Când atinge intensitatea maximă durerea prepeliței?

Suflarea crivățului o obligă pe prepeliță să se hotărască să plece gândindu-se că decât să-i moară toți puii, mai bine să se sfârşească numai cel rănit. Ea zboară fără să privească înapoi, temându-se să nu-şi schimbe hotărârea.

Puiul cel mare îşi strigă deznădăjduit mama şi frații să nu-l lase singur, încearcă să se târască după ei şi îi urmăreşte cu privirea până când se pierd în zare.

Într-un decor înghețat şi pustiu ca şi sufletul său, lipsit de apărare, este cuprins de o scurtă agonie, când i se pare că simte aripa caldă a mamei şi vede cizma vânătorului, se clatină, apoi moare „cu degetele împreunate ca pentru rugăciune".

„Puiul" este o povestire reprezentativă pentru arta narativă a scriitorului. Narațiunile lui I. Al. Brătescu-Voineşti are un sens evidențiat prin acțiune, chiar de la prima lectură, şi un înțeles profund dezvăluit prin meditație asupra caracterului de generalitate al întâmplărilor şi sentimentelor. Prin măiestria cu care foloseşte personificarea, prozatorul se dovedeşte un fin cunoscător al „lumii celor care nu cuvântă" şi un analist desăvârşit al sufletului omenesc.

În această operă se disting:

– *vocea autorului*

– *vocile personajelor*: vocea prepeliței, a puiului celui mare, a celorlalți pui, a unui țăran şi a vânătorului.

– *Vocea autorului.* Prin *vocea autorului* se prezintă timpul, locul şi personajele: „Într-o primăvară, o prepeliță aproape moartă de oboseală – că venea de departe, tocmai din Africa – s-a lăsat din zbor într-un lan verde de grâu, la marginea unui lăstar".

Adresarea directă din propoziția interogativă: „Ai văzut cum stă găina pe ouă?" evidențiază *partitura autorului* şi imprimă caracter oral narațiunii prin implicarea cititorului. *Sensibilitatea prozatorului* față de „lumea celor care nu cuvântă" este reflectată de comparațiile

Scanned with OKEN Scanner

şi epitetele prin care sunt descrise frumusețea ouălor şi gingăşia puilor „ouă mici ca nişte cofeturi", „... nişte pui drăguți... îmbrăcați cu puf galben ca puii de găină, dar mici, parcă erau şapte gogoşi de mătase."

Prezența autorului se remarcă şi prin surprinderea unor aspecte concrete din existența familiei prepeliței, a felului cum îşi hrănea puii, îi ocrotea şi prin evocarea momentului prinderii celui mare. Interjecția onomatopeică „haț!", exclamația „Ce frică a pățit!" şi comparația „îi bătea inima ca ceasornicul meu din buzunar" reflectă puternica implicare afectivă a povestitorului.

Autorul creează o atmosferă de tihnă deplină; familia este fericită deoarece puii sunt sănătoşi, au hrană din belşug – boabele de grâu scuturate în timpul secerişului –, îşi potolesc setea dimineața cu picături de rouă de pe firele de iarbă, iar în nopțile răcoroase sunt ocrotiți de aripile calde ale mamei.

Vocea autorului proiectează o umbră de îngrijorare asupra liniştii şi fericirii lor prin anunțarea sosirii unui vânător însoțit de câine: „Într-o după-amiază, pe la sfârşitul lui august, pe când puii se jucau frumos în mirişte împrejurul prepeliței, aud o căruță venind şi oprindu-se în drumeagul de pe marginea lăstarului..." puii n-au priceput pericolul; dar mama lor, care înțelegea că era un vânător, a rămas încremenită.

Secvențele narațiunii se derulează cu rapiditate ca pe o peliculă cinematografică, subliniind, într-o gradație ascendentă, emoția puilor şi a prepeliței. Câinele a rămas împietrit văzând puii, dar prepelița s-a îndepărtat de ei cu pricepere, ademenindu-l după ea. Această scenă de maximă încordare se întipăreşte atât de adânc în mintea puiului mare, încât momentul îi va reapare în ceasul morții. Puternica implicare afectivă a autorului se subliniază prin remarca „Uite-l" şi prin interjecția „vai".

Imaginile următoare înfățişează nesocotința puiului cel mare, rănirea lui, renunțarea vânătorului de a-l căuta în lăstarul cel des, aşteptarea plină de încordare a celorlalți pui şi plecarea vânătorului.

Scanned with OKEN Scanner

Prozatorul surprinde liniştea care pune stăpânire pe întreaga fire, în contrast cu îngrijorarea, neliniştea, disperarea şi durerea prepeliței. Pocnetele şi strigătele s-au stins, nu se mai auzea decât cântecul greierilor... Atunci prepelița, desperată,, a început să-l strige tare, mai tare, ascultând din toate părțile", „Când l-au găsit, când i-a văzut aripa ruptă, a înțeles că era pierdut; dar şi-a ascuns durerea, ca să nu-l deznădăjduiască pe el..."

Amplificând elementele de analiză psihologică, naratorul urmăreşte zbuciumul din sufletul puiului rănit şi al prepeliței, totul culminând cu plecarea mamei şi a puilor sănătoşi.

Speranțele din zilele de primăvară, bucuriile din zilele de vară sunt spulberate de rănirea puiului şi de venirea toamnei, care însemna plecarea lor iminentă.

Dramatismul se amplifică prin sentimentul timpului; deodată timpul se comprimă, parcă nu mai are răbdare.

Privirea autorului surprinde cu subtilitate fiecare semn al trecerii timpului, care adânceşte hotărârea dureroasă de a pleca: „zile mici şi posomorâte", a început să cadă brumă şi să se răărească frunza lăstarului; „se vedeau rândunici întârziate", „în tăcerea nopților friguroase se auzeau strigătele cocorilor", „suflarea duşmănoasă a crivățului".

Intervenția autorului în finalul narațiunii se caracterizează printr-o maximă conciziune: într-un peisaj înghețat, lipsit de viață, puiul, cu sufletul pustiit, se stinge retrăind clipe din scurta lui existență.

Vocea personajelor. Deoarece opera literară *Puiul* este o narațiune, vocea autorului predomină, alternează cu vocea personajelor sale: prepelița, un țăran, vânătorul şi puiul cel mare.

Cuvintele țăranului reflectă înțelepciunea şi sensibilitatea omului din popor. El îşi pune în joc toată puterea de convingere pentru a salva puiul. Îndemnul exprimat prin verb la modul imperativ („ – Lasă-(l)" şi prin substantivul propriu „Marine" în cazul vocativ precedat de interjecția „măi" motivează faptul că, luându-l din mediul său, puiul va

Scanned with OKEN Scanner

muri. Compasiunea se exprimă prin predicate nominale „e păcat", „e cât luleaua" şi prin verbul „moare".

Vocea prepeliței apare în momentele cheie ale întâmplărilor relatate. După primul incident, când puiul cel mare nu ascultă, prepelița îl ceartă cu blândețe: „Vezi ce va să zică să nu mă asculți? Când te-i face mare, o să faci cum ăi vrea tu, dar acum, că eşti mic, să nu ieşi niciodată din vorba mea, că poți să pățeşti şi mai rău".

Prepelița subliniază concis cât de mare este pentru pui primejdia sosirii vânătorului, însoțit de câinele Nero, precum şi faptul că orice abatere de la poveţele sale poate să-i coste viața: „– Eu o să zbor; voi să rămâneți nemişcați; care zboară e pierdut. Ați înțeles?"

Vocea puiului subliniază situații limită, contradictorii, zbucium, îndoială, speranța că se va face bine şi va putea să vadă minunățiile despre care le vorbise prepelița: „– Mamă, nu-i aşa că o să mă fac bine? Nu-i aşa că o să merg şi eu să-mi arăți cetăți mari şi râuri şi marea?"

Strigătul de deznădejde al puiului rămas singur se concretizează în repetiția propoziției exclamative: „Nu mă lăsați!"

Caracterizarea prepeliței – simbolul mamei ideale

Prepelița este personajul aflat în centrul atenției pe tot parcursul narațiunii; prin procedeul personificării, prozatorul îi atribuie caracteristicile unei mame desăvârşite.

Este o întruchipare a mamei care *acționează totdeauna după o îndelungată chibzuință, călăuzită de dragoste şi grijă profundă pentru binele puilor.*

Începutul narațiunii consemnează sosirea ei din țările calde. După un scurt răgaz de odihnă, alege cu atenție locul cel mai potrivit pentru a-şi face cuibul: „un muşuroi de pământ, mai sus ca să nu i-l înece ploile".

Priceperea ei se remarcă din felul în care adună „beţişoare, foi uscate, paie şi fire de fân" pentru cuibul în care îi vor veni pe lume puii.

Scanned with OKEN Scanner

Spiritul de sacrificiu este evidențiat de felul în care clocește cele șapte ouă, stând afară timp de trei săptămâni, atât pe vreme bună, cât și pe vreme rea. Preocuparea mamei ca din fiecare ou să iasă câte un pui este subliniată prin repetiția verbului la imperfect – timp al duratei, – „ploua, ploua" și de propoziția „de vărsa".

Dăruirea totală a păsării este încununată cu bucuria de a vedea, după douăzeci și una de zile „niște pui drăguți... îmbrăcați cu puf galben ca puii de găină, dar mici, parcă erau șapte gogoși de mătase".

Ca o mamă grijulie se străduiește permanent să-și hrănească puii, să-i țină în preajmă, deoarece erau mici și fără apărare.

Imaginile vizuale și auditive introduc în universul vieții zilnice a prepeliței și a puilor. Repetarea interjecției onomatopeice „pic! pic! pic!" surprinde plastic felul cum se hrăneau puișorii cu insectele aduse de mama lor, care îi urmărea și-i ocrotea necontenit.

Preocuparea de a-i pregăti pentru viață se manifestă distinct în două împrejurări: după ce puiul cel mare a scăpat din mâna flăcăului la intervenția unui țăran bătrân, și când îi pregătește pentru călătoria spre țările calde.

Grija și dragostea mamei pentru pui rezultă și din felul cum îi ocrotea în nopțile răcoroase, adunându-i sub aripile ei.

Lecțiile de zbor dovedesc *iscusința* prepeliței de a pregăti puii pentru viață, călăuzindu-i să învingă greutățile înălțării în văzduh și trezindu-le dorința de a cunoaște o lume fascinantă către care urma să călătorească.

Dovedește tact când le vorbește despre ținuturile mirifice și îndepărtate pe care vor avea bucuria să le cunoască, dacă își vor da silința să zboare: „Și o să zburăm pe sus de tot, zile și nopți, și o să vedem dedesubtul nostru orașe mari și râuri și marea".

Ea alege timpul cel mai potrivit pentru lecții: dimineața și seara în amurg, deoarece ziua era primejdios din cauza hreților, care dădeau târcoale pe deasupra mirиștii.

Scanned with OKEN Scanner

Prepelița *știe să se facă ascultată* de pui deoarece aceştia îi simt permanent căldura şi grija. *Profunda legătură sufletească dintre ea şi pui* se reflectă în secvența referitoare la lecțiile de zbor.

Venirea unui vânător însoțit de câinele său, Nero, pune în primejdie viața puilor, momentul dezvăluind *complexitatea trăirilor şi trăsăturilor sufleteşti ale personajului principal: spaima, priceperea, chibzuința, stăpânirea de sine, curajul, inteligența şi spiritul de sacrificiu.*

Prezența vânătorului şi faptul că lăstarul nu putea fi un adăpost sigur, fiindcă de acolo veneau omul şi câinele, generează *frica.*

Prepelița este cuprinsă de *spaimă* când vede vânătorul venind dinspre lăstar – stare sufletească relevată de participiul „încremenită".

Chibzuința şi inteligența se deduc din seriozitatea cu care se gândeşte la soluția cea mai sigură pentru salvarea puilor, dându-le sfaturi scurte şi clare, precizând că trebuie să-i respecte întocmai fiecare cuvânt, altfel vor plăti cu viața.

Ca pe o peliculă cinematografică, secvențele se derulează cu rapiditate, subliniind într-o gradație ascendentă emoția puilor şi a prepeliței.

Prepelița dovedeşte *curaj şi pricepere*, reuşind să-l păcălească pe Nero, prefăcându-se că este rănită şi punându-l pe vânător în imposibilitatea de a trage ca să nu-şi împuşte câinele.

Faptul că ea *nu acționează niciodată la întâmplare*, ci după o clipă de chibzuință, este evidențiat prin revenirea – de două ori – asupra acestei însuşiri: „După o clipă de socoteală" dă puilor poruncile necesare, iar „când socoteşte că e în afară de bătaia puştii, zboară..."

Îngrijorarea crescândă a prepeliței că unul din pui lipseşte, *disperarea*, când îi vede aripa ruptă, *stăpânirea de sine şi capacitatea de a-şi ascunde durerea* în nopțile lungi de zbucium şi veghe, completează portrtetul mamei, subliniind înălțimea şi frumusețea ei sufletească.

Scanned with OKEN Scanner

O formă de manifestare a dragostei de mamă o constituie strădania dureroasă de a-şi ascunde suferința ca puiul să nu înțeleagă că pentru el nu mai există nici o speranță. Dramatismul momentului este surprins prin vocea autorului şi prin cuvintele de încurajare adresate puiului: „... când i-a văzut aripa ruptă, a înțeles că e pierdut; dar şi-a ascuns durerea ca să nu-l deznădăjduiască pe el...“

Firesc era ca prepelița să se bucure de sosirea toamnei, deoarece acest moment ar fi trebuit să constituie încununarea tuturor strădaniilor de a-şi creşte puii şi de a-i pregăti pentru călătoria cea mare – întâiul zbor care însemna prima lor confruntare importantă cu viața. Dar fiecare moment al scurgerii timpului răscoleşte inima mamei şi o sileşte să caute soluții pentru a-şi pune puii la adăpost o vreme. Zbaterea neobosită a prepeliței se surprinde cu finețe printr-o succesiune de verbe la modul indicativ, timpul perfect compus, verbe care prin sensul lor proiectează narațiunea în universul uman – „a trecut (vara)“, „au venit (țăranii)“, „au arat (miriştea)“, „au venit (oamenii)“, „au cules (porumbul)“, „au tăiat (cocenii)“, „au întors (locul)“ şi prin verbe referitoare la *spiritul de răspundere al mamei:* „s-a mutat cu puii într-un lan de porumb“, „s-a mutat în nişte pârloage din marginea lăstarului“.

Natura este în concordanță cu sufletul cernit al prepeliței, nemaipăstrând nimic din frumusețea şi seninătatea verii.

Ultima secvență prin care vocea autorului prezintă *prepelița* ca

Scanned with OKEN Scanner

pe *un simbol al mamei ideale* este înfățișarea luptei dintre dorința de a rămâne să ocrotească puiul rănit şi conştiința față de puii sănătoşi – din acest conflict dramatic învinge rațiunea.

Prepelița se înfățișează ca o mamă ideală printr-o sumă de însuşiri bine conturate în fiecare etapă a existenței sale: *priceperea cu care îşi construieşte cuibul, creşterea şi pregătirea puilor pentru viață, chibzuința şi spiritul de sacrificiu în momentul sosirii vânătorului, duioşia față de puiul rănit, stăpânirea de sine, conştiința datoriei de a zbura cu puii în călătoria cea mare,* care înseamnă intrarea lor în viață – toate aceste trăsături îşi au izvorul în dragostea adevărată a oricărei mame.

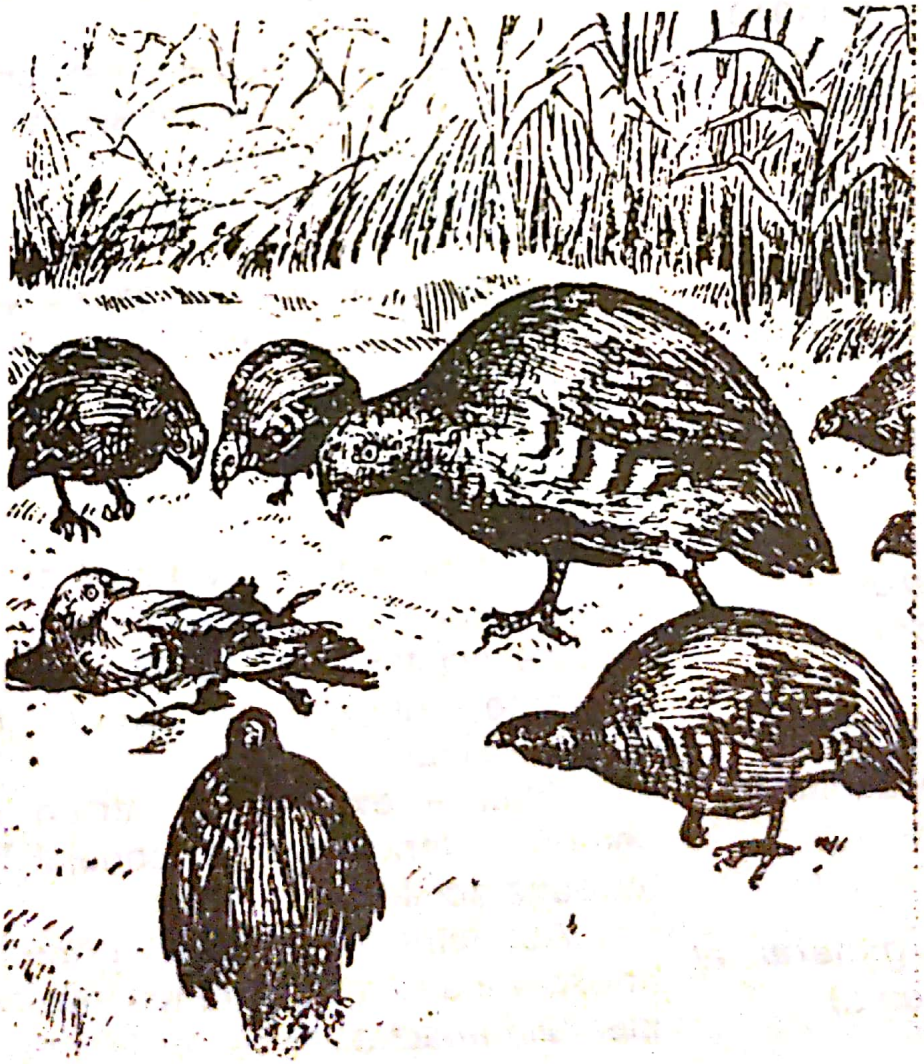

Scanned with OKEN Scanner

Emil Gârleanu
(1878-1914)

*„O scriere interesantă, originală, a lui Emil Gârleanu este **Din lumea celor care nu cuvântă**. Prozatorul nostru întocmeşte mici monografii ale necuvântătoarelor, ale unor gâze, ale unor animale domestice, ale unor vegetale. Poet al unui univers mic, Gârleanu realizează pagini pline de grație şi gingăşie duioasă ca în **Gândăcelul**, **Sărăcuțul** şi altele.*

(Dumitru Micu)

Emil Gârleanu este un prozator care a scris schițe, nuvele şi a desfăşurat o bogată activitate publicistică.

Cele mai importante volume sunt: *Cea dintâi durere* (1907), *O dată* (1907), *Într-o noapte de mai* (1908), *Nucul lui Odobac* (1910), *Din lumea celor care nu cuvântă* (1910), *Trei vedenii* (1910), *Amintiri şi schițe* (1910).

Ca director al Teatrului Național din Craiova este preocupat ca repertoriul să cuprindă piese din literatura română şi-l ajută discret pe Liviu Rebreanu, numindu-l director al Teatrului.

Postum i se publică volumele *Visul lui Pilat*, *O lacrimă pe o geană* şi *Privelişti din țară*.

A întreprins o bogată muncă de editor, îngrijind şi publicând scrieri de Vasile Alecsandri, M. Kogălniceanu, Grigore Alexandrescu şi Costache Negruzzi.

Gândăcelul

Împrejurările în care apare opera

Se încadrează în volumul de schițe *Din lumea celor care nu cuvântă* apărut în 1910, în care scriitorul se apropie cu înțelegere, dragoste, duioşie şi umor de lumea miniaturalului.

Semnificația titlului

Titlul – exprimat printr-un substantiv comun – denumeşte personajul înfățişat în întreaga schiță.

Aspectul general al realității (tema)

Aspectul de viață prezentat este împlinirea aspirației spre lumină, ca simbol al idealului absolut.

Scanned with OKEN Scanner

Compoziția

Schița este alcătuită dintr-o succesiune de secvențe ilustrative pentru tema abordată:

– dorința cunoașterii de sine;

– descoperirea luminii orbitoare a soarelui;

– convingerea gândăcelului că el este o fărâmă „din bulgărele de aur";

– urcușul temerar pentru a ajunge la soare.

Întrebări și exerciții pentru cunoașterea textului

1. Urmăriți acțiunea schiței dezvoltând secvențele propuse.
2. Cum reacționează gândăcelul luând contact cu lumea din jurul său?
3. Ce idee încolțește în mintea gândăcelului?
4. Ce hotărâre ia acesta?
5. Ce trăsături îl caracterizează pe gândăcel și cum se manifestă acestea?
6. Ce stare de spirit îl călăuzește pe gândăcel?
7. Cum se exprimă la nivel morfologic dorința de neclintit a micii viețuitoare?
8. Cum își dă seama gândăcelul cât de temerară este hotărârea sa și cum reacționează?
9. Care este semnificația finalului schiței?
10. Ce modalități de expunere sunt folosite în această schiță?
11. Ce procedeu literar fundamental ați remarcat?

Răspunsuri posibile la întrebările și exercițiile pentru cunoașterea textului

Gândăcelul, trezit ca dintr-un somn, crezând că există de când lumea, este stăpânit de dorința cunoașterii de sine, de aceea își pune chinuitoarea întrebare „cum răsărise ș-al cui era?" Cercetarea se extinde asupra universului înconjurător. Călăuzit de o pornire interioară puternică, într-o zi iese de sub umbra răcoroasă a frunzei care îl adăpostise și este orbit de ploaia de lumină.

Descumpănit la început, capătă apoi curaj și privește în sus

Scanned with OKEN Scanner

minunându-se de imensitatea văzduhului şi de soare. Exclamaţiile retorice (care se repetă de două ori), interogaţia retorică, metaforele („tăria albastră", „un bulgăre de aur aprins") şi epitetul dublu exprimă fascinaţia exercitată de lumea înconjurătoare asupra gândăcelului: „Cu câtă strălucire ce adânc şi albastru se dezvelea cerul! Şi ce minune!", „câtă umezeală sub frunzişoara lui", „Ce căutase dânsul acolo?", „Iar în mijlocul tăriei albastre, un bulgăre de aur aprins arunca văpăi".

Luându-şi privirea de la astrul zilei, gândăcelul se contemplă pentru prima oară în viaţa lui şi constată cu uimire că picioruşele îi strălucesc şi că este îmbrăcat în aur – acesta fiind primul semn al cunoaşterii de sine.

În naivitatea sa, consideră că el este „... o fărâmă de lumină închegată, rătăcită pe pământ" – metaforă de mare plasticitate –, când a căzut din soare. Prin această construcţie metaforică de mare frumuseţe, prozatorul creează o imagine vizuală prin care se evidenţiază gingăşia şi strălucirea micii vieţuitoare.

Gândăcelul hotărăşte că trebuie să se întoarcă la „bulgărele de aur" de unde a căzut, dar se îngrijorează că acesta se află foarte departe şi se întreabă cum poate să ajungă acolo.

Gândăcelul se caracterizează prin candoare, naivitate, dorinţa de cunoaştere şi perseverenţă. El învinge teama de necunoscut; naiv dar şi chibzuit în felul său, îşi face planul că „... mergând pe lujerul unui crin până în vârf va ajunge la soare".

Împlinirea visului este anevoioasă şi numai contactul cu realitatea îl ajută să înţeleagă greutatea transpunerii lui în fapt.

Imaginile vizuale realizate cu ajutorul hiperbolei (o exagerare pentru sublinierea unei realităţi) surprind proporţiile minuscule ale gândăcelului în raport cu universul: ca să ajungă la rădăcina crinului, gândăcelul trece „... peste un grăunte de piatră cât un munte". Lujerul florii, care i se părea că este neted are nenumărate adâncituri: „... atâtea văi şi dealuri".

Hotărârea şi perseverenţa îl ajută pe gândăcel să învingă piedicile şi-i menţin vie dorinţa de a-şi înfăptui idealul.

La nivel morfologic, voinţa de neclintit a micii vieţuitoare se exprimă prin verbele „a mers" – repetat de trei ori, a treia oară precedat de adverbul „mult", „nu se lăsa", „umblă" (repetat de două

Scanned with OKEN Scanner

ori), „ajunse", prin verbul copulativ „era" şi adjectivele „hotărât" şi „vânjos" cu valoare de nume predicative.

Îmbătat de mireasma crinului şi fermecat de strălucirea soarelui, gândăcelul a urcat „din răsputeri" şi, privind în jos ameţit, când s-a uitat în sus s-a cutremurat, văzând că nu făcuse nici un sfert din sfertul drumului. Deşi puterile îi cam slăbiseră, nu s-a lăsat şi a continuat drumul până la frunzişoara de deasupra sa, folosind-o ca pe o prispă, să se odihnească acolo. Comparaţia gândăcelului cu o picătură de rouă scoate în evidenţă efortul urcuşului şi starea lui de epuizare. Înţelegând că mai are de urcat zile, săptămâni şi chiar luni, el a exclamat: „Uf! Ce mult mai am de suit, Doamne!"

Finalul schiţei dezvăluie faptul că, abia după ce a străbătut un drum lung şi anevoios şi a măsurat cu privirea distanţa rămasă în urmă, a văzut cât mai are de mers, gândăcelul a conştientizat (şi-a dat seama) la ce efort grozav s-a angajat, dar nu s-a dat bătut.

Prozatorul îmbină descrierea, naraţiunea, şi monologul interior, – cea de a treia modalitate exprimând curiozitatea, naivitatea şi tenacitatea şirului de gânduri şi de hotărâri ale gândăcelului.

Surprinzând procesul cunoaşterii de sine a gândăcelului şi temerara sa aventură de a ajunge la soare, prozatorul a folosit ca procedeu artistic fundamental personificarea. Gândăcelul umanizat simbolizează pe omul care se încumetă să treacă peste oprelişti aparent de neînvins, urcând necontenit piscurile care semnifică împlinirea visurilor sale.

Când stăpânul nu-i acasă

Încadrarea în volum

Schiţa *Când stăpânul nu-i acasă* se încadrează în volumul *Din lumea celor care nu cuvântă*, apărut în 1910.

Semnificaţia titlului

Titlul sugerează faptul că în lipsa autorităţii stăpânului se petrec lucruri nedorite şi poate fi considerat o modificare şi o prescurtare a proverbului „Când stăpânul nu-i acasă, şoarecele joacă pe masă".

Aspectul general al realităţii prezentate în operă (tema)

Schiţa înfăţişează faptul că neprevăzutul schimbă cursul întâmplărilor, spulberă multe

Scanned with OKEN Scanner

speranțe şi bucurii, de care nu poate fi sigur decât în clipa când le trăieşte.

Tema poate fi sintetizată prin două proverbe: „N-aduce anul ce-aduce ceasul“ şi „Nu zi hop până nu ai sărit“.

Întrebări şi exerciții pentru cunoaşterea textului

1. Ce se schițează în partea introductivă?
2. Ce personaj se înfățişează în prima secvență a schiței?
3. Ce plănuieşte şoarecele după ce găseşte brânza?
4. Ce gând îi umbreşte bucuria izbânzii?
5. Cine este înfățişat în secvența următoare?
6. Cum se exprimă sintactic încordarea motanului?
7. Prin ce se caracterizează scena jocului motanului cu mica viețuitoare?
8. Ce modalități de expunere s-au folosit în această scenetă?
9. Cum se realizează trecerea la secvența următoare?
10. Cum se comportă Corbici?
11. Cum se încheie aventura celor trei?

Răspunsuri posibile la întrebările şi exercițiile pentru cunoaşterea textului

În partea introductivă a operei prozatorul schițează un decor obişnuit: o odaie liniştită unde, pe o poliță, se află o farfurie cu caşcaval, al cărui miros îmbătător pătrunde în cel mai îndepărtat colț.

Primul personaj asupra căruia se concentrează atenția prozatorului este un şoricel. Ademenit de mirosul caşcavalului, el îşi frământă mintea cu o ploaie de întrebări. Se gândeşte dacă să iasă sau nu din gaura lui de după sobă, îşi spune că ar fi bine să se astâmpere, dar pofta nu-i dă pace.

Interogațiile şi exclamațiile îi surprind neliniştea crescândă: „Unde-o fi?“ De unde-l vrăjeşte, din ce colț îl pofteşte cu atâta stăruință la dânsa? A! Uite-o, colo pe farfurie. Dacă-ar îndrăzni? Dar cum?... Aşa, bun!“

După ce zăreşte caşcavalul, şoricelul plănuieşte să ajungă la el,

Scanned with OKEN Scanner

socotind că ar fi mai bine să se urce direct pe perdea şi de acolo să meargă pe lăvicer până la poliță.

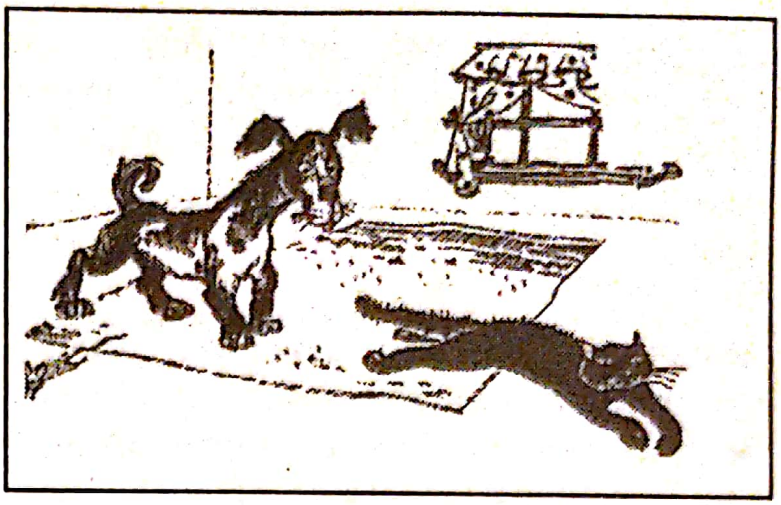

Când, în mintea lui se şi văzuse împlinindu-şi pofta, îi apare în gând motanul. Interogațiile, exclamațiile, interjecțiile surprind nădejdea şi spaima, precum şi amintirea unor momente de cumpănă pentru el: „Dar motanul? Ehei!.. Şi, Doamne, mulți fiori i-a mai vârât în oase motanul acela. Dar poate nu era în odaie. Ha? Nu era".

Al doilea personaj care apare în această întâmplare plină de haz este motanul, înfățişat printr-un succint portret care dovedeşte cunoaşterea modului de comportare a acestei feline şi arta descriptivă a prozatorului. Şiret, motanul nu-l slăbeşte pe şoricel din ochi nici o clipă, stă neclintit după o pernă de pe divan şi-l pândeşte, ştiind că nu va rezista ispitei şi se va apropia de caşcaval. Şi pe dânsul îl amețise mirosul de brânză proapătă, dar s-a stăpânit, nu a mâncat-o, ca să-l momească pe pofticios. Motanul „are ochi galbeni şi lucioşi ca sticla şi mustățile întoarse, subțiri şi ascuțite, ca oasele de peşte".

Din punct de vedere sintactic, încordarea motanului se surprinde prin propoziții principale scurte, enunțiative, exclamative şi interogative, dintre care unele sunt eliptice: „L-a zărit: Uite-l, îi vede mărgelile ochilor. Iese? Iese oare? Da, da, aşa încă un pas, încă unul, doi, aşa! Dintr-o săritură a fost cu laba deasupra lui".

Scena jocului motanului cu mica viețuitoare se caracterizează prin dinamism, realizat cu ajutorul verbelor de mişcare: „(îl) apasă", „(îl) strânge", „(îl) răsuceşte", „să se joace", „pune", să fugă", „să-(l) prindă".

În această secvență se împletesc narațiunea, descrierea şi monologul – care exprimă gândurile motanului – sub forma adresării directe („Caşcaval ți-a trebuit? Poftim caşcaval! Doamne! Ce bine o să-mi pară mie după ce te-oi crănțăni").

Propoziția interogativă aflată în raport adversativ față de

Scanned with OKEN Scanner

comunicarea anterioară („Dar ce s-aude?“) face (realizează) trecerea la secvența următoare. Încântarea motanului se risipește brusc, deoarece în odaie intră câinele Corbici care-l sperie. Dintr-o săritură ajunge în ocnița sobei și se înghesuie acolo, iar șoricelul, zăpăcit și mirat, se furișează în gaura lui.

Și Corbici adulmecă mirosul de brânză, dar se oprește și latră straşnic la motanul pe care nu-l poate ajunge și-l așteaptă liniștit să iasă din ascunzătoare ca să-l scarmene. Fiecare din cei trei dușmani se pândește unul pe celălalt și amețiți de miros, se uită cu jind la caşcaval, cu speranța că se va bucura de savoarea lui.

Întoarcerea stăpânului acasă le spulberă nădejdea de a pune laba pe bunătatea mult râvnită. Motanul se înghesuie în fundul ocniței, Corbici o zbugheşte sub divan și șoricelul rămâne la locul lui. Tustrei privesc dezamăgiți și cu mare pismă la stăpânul care muşcă întruna și cu poftă dintr-o bucată de pâine și din cea de caşcaval.

Ca în toate schițele cuprinse în volumul *Din lumea celor care nu cuvântă*, Emil Gârleanu folosește personificarea ca procedeu artistic fundamental. Prin intermediul personificării realizează tipuri umane prin care surprinde trăsături, sentimente și reacții semnificative.

Șoricelul reprezintă pe omul umil și timid, neliniștit când întrevede șansa de a se bucura de o bunătate rară. Naiv, urzește planuri, dar luciditatea îl face să revină la realitate amintindu-i că este mic și fără apărare față de pisoiul care „mulți fiori i-a mai vârât în oase“.

Motanul este simbolul omului viclean, cu mare stăpânire de sine, diplomat și foarte crud, îl înșfacă la momentul oportun, îl judecă – în gând – pentru îndrăzneala lui, se joacă cu el prelungindu-i spaima și agonia, amânând clipa când îl va mânca.

Câinele apare în postura de stăpân, care se știe puternic și temut de toți („... vine, nebun, ca-ntotdeauna“, „... se oprește, adulmecă lacom mirosul de caşcaval“, înspăimântă pe motan cu lătratul său puternic, așteptând cu ochii ațintiți ca el să coboare din ocniță și să-l scarmene după plac.

În final, fiecare înțelege că omul este stăpânul cel mai mare, i se supune și se resemnează în tăcere, dar păstrează în suflete pofta și pizma față de cel cu drepturi și putere supremă.

Scanned with OKEN Scanner

Schița se impune prin adâncimea spiritului de observație și prin arta cu care Emil Gârleanu oferă o lecție de viață dintr-un fapt banal.

„Poet al necuvântătoarelor, pentru Gârleanu descripția e un pretext de microscenete fanteziste. Pictura sau fotografia în sine nu-l preocupă. Reține însă două-trei trăsături semnificative, se distanțează sau se apropie de obiect, amplifică sau reduce dimensiunile, pentru ca pe marginea unei imagini oarecare să comenteze, ca un scenarist, de cele mai multe ori patetic. Când nu are în vedere drame mute intervine discret, umorist. Parcul cu vietăți al lui Gârleanu este echivalent grădinii cu flori a lui Dimitrie Anghel, trăsătura unificatoare la cei doi fiind fantezie".

(Constantin Ciopraga)

Căprioara

Încadrarea în volum

Narațiunea *Căprioara* se încadrează în volumul *Din lumea celor care nu cuvântă*, apărut în 1910.

Semnificația titlului

Titlul exprimat prin substantiv comun articulat, sugerează grația și gingășia numelui personajului principal al operei literare.

Aspectul general al realității prezentate; compoziția

Este alcătuită dintr-o succesiune de secvențe, care pun în lumină farmecul căprioarei și al iedului, greutatea despărțirii mamei de fiu, preocuparea ei de a-l duce într-un loc fără primejdii, apariția lupului, jertfa supremă și intrarea puiului în vârtejul vieții.

Întrebări și exerciții pentru cunoașterea textului

1. Ce se prezintă în partea introductivă a schiței?
2. Ce înfățișează secvența următoare?
3. Ce sentimente se împletesc în sufletul căprioarei?
4. Cum reacționează căprioara la gândul despărțirii?
5. Ce fapt contribuie la tensionarea atmosferei?

Scanned with OKEN Scanner

6. Care este punctul culminant al întâmplării?

7. Ce particularitate a schiței, accentuată în scena finală, caracterizează această narațiune?

8. Ce procedeu artistic fundamental este folosit în această operă?

Răspunsuri posibile la întrebările şi exercițiile pentru cunoaşterea textului

În partea introductivă a schiței se conturează un cadru de natură primitoare şi liniştită, folosindu-se ca procedee artistice epitetul dublu „gros", „cald" şi comparația „ca o blană a pământului". Aici vin cele două personaje, căprioara şi iedul, care întruchipează grația şi frumusețea: „Pe muşchiul gros, cald ca o blană a pământului, căprioara stă jos lângă iedul ei".

Mama îşi revarsă dragostea suavă asupra puiului care se bucură, simțindu-se iubit şi ocrotit. Epitetele duble „moale, mătăsoasă" şi triple „mic, catifelat, umed" evidențiază gingăşia iedului şi la nivel morfologic verbele şi substantivele care le însoțesc „şi-a întins botul", „se lasă dezmierdat", „linge cu limba subțire", „culcă blana" surprind tandrețea celor două vietăți.

În secvența următoare se menționează cauza prezenței mamei şi a puiului în pădure: sosise momentul despărțirii, pe care căprioara l-a amânat mereu: „De mult ar fi trebuit să-l înțarce şi să-l lase să se descurce singur".

În sufletul căprioarei se împletesc mila, duioşia, îngrijorarea şi hotărârea de a se supune legilor aspre ale existenței: „mama îl privea şi în sufletul ei de fugarnică încolțeşte un sentiment stăruitor de milă pentru ființa fragedă căreia i-a dat viață, pe care a hrănit-o cu laptele ei, dar de care trebuie să se despartă chiar azi".

Gândindu-se chiar la despărțirea iminentă (care nu poate fi împiedicată), căprioara se smulge din mrejele durerii, porneşte „spre țancurile de stâncă", unde puiul este păzit „şi de duşmănia lupului şi de iscusința vânătorului".

După ce străbate cu grijă „poiană după poiană pe sub bolți de

Scanned with OKEN Scanner

frunze", şi trece „prin inima întunecată a pădurii", mama şi puiul ajung într-un luminiş. Iedul zburdă voios înainte, dar căprioara, zărind ochii strălucitori şi lacomi ai lupului, înţelege că dintr-un salt, fiara îl va ajunge şi îl va sfâşia.

Momentul cel mai impresionant al dramei petrecute în singurătatea şi liniştea pădurii este acela când căprioara scoate un zbierăt înfricoşător şi cade în mijlocul luminişului, jertfindu-se ca să-şi salveze puiul. Atras de o pradă mai mare, lupul uită de ied şi se azvârle asupra căprioarei. Căprioara îşi adună ultimele puteri pentru a-şi urmări puiul şi se stinge liniştită numai când îl vede că a ajuns la ţancurile unde este ferit de orice primejdie.

O particularitate a schiţei, accentuată în final este împletirea naraţiunii cu descrierea. Lirismul copleşitor dă glas admiraţiei cititorului faţă de frumuseţea sălbatică a pădurii, exprimând dragostea prozatorului pentru căprioara şi puiul ei, latura lirică relevă implicarea efectivă a prozatorului şi a cititorului impresionat de dragostea maternă şi cutremurat de jertfa căprioarei.

Ca în toate naraţiunile din volumul *Din lumea celor care nu cuvântă*, procedeul artistic fundamental este personificarea. Cele două personaje sunt umanizate. *Căprioara simbolizează mama duioasă, blândă, inteligentă, dar dârză, hotărâtă şi neînfricată, mergând până la jertfa supremă pentru a-şi salva puiul.*

Iedul reprezintă pe fiul care se bucură de îndrumarea atentă şi sigură a mamei.

Scanned with OKEN Scanner

Schița

Este specia genului epic în proză caracterizată prin numărul redus de personaje, limitarea acțiunii la un episod din viața unuia sau a mai multor personaje și prin simplitatea intrigii.

Ion Luca Caragiale
(1852-1912)

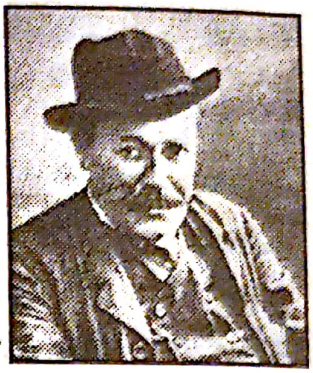

„Marele dramaturg atacă o formă literară nouă: schița dialogată, de o mare concentrație, adevărate scenete, care mai târziu au fost puse în scenă. În aceste giuvaiere... arta lui atinge acea densitate esențială în caracterizarea oamenilor și moravurilor timpului..."

(Șerban Cioculescu)

I.L. Caragiale s-a născut la 30 ianuarie 1852 în satul Haimanale, județul Prahova, sat care azi îi poartă numele.

Urmează școala primară la Ploiești, cu învățătorul Bazil Drăgoșescu, pe care îl caracterizează în schița autobiografică *Peste cinzeci de ani*. Continuă cursurile la gimnaziul din Ploiești, citind cu pasiune operele scriitorilor români și capodoperele literaturii universale.

După moartea tatălui, se stabilește la București, unde muncește din greu pentru a-și întreține familia. Duce o viață de funcționar modest (sufleor, copist și corector). Se afirmă în publicistică editând *Claponul* și *Calendarul claponului*. În anul 1878, Mihai Eminescu îl determină să colaboreze la ziarul *Timpul* și îl introduce în cercul Societății literare *Junimea* unde citește prima sa piesă, comedia „O noapte furtunoasă".

S-a impus ca dramaturg prin comediile: *O noapte furtunoasă* (1879), *Conul Leonida față cu reacțiunea* (1880), *O scrisoare pierdută* (1884), *D-ale carnavalului* (1885) și prin drama *Năpasta* (1890).

După 1890, scrie nuvele, schițe și povestiri. Ultimii ani de viață îi petrece la Berlin de unde urmărește cu viu interes evenimentele din țară. Consecințele tragice ale răscoalei din 1907 sunt surprinse în pamfletul *1907. Din primăvară până-n toamnă*. În noaptea de 8 spre 9 iunie 1912 trece în neființă, este adus în țară și înmormântat la cimitirul Bellu, alături de Eminescu.

Scanned with OKEN Scanner

Vizita

Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului

1. La ce persoană sunt narate faptele?
2. Observaţi timpul, locul desfăşurării întâmplărilor şi personajele.
3. Ce problemă pune în discuţie doamna Popescu?
4. Menţionaţi primul moment din timpul vizitei care scoate în evidenţă obrăznicia lui Ionel.
5. Cum reacţionează doamna Popescu faţă de comportarea băiatului?
6. Ce altă necuviinţă îşi permite Ionel?
7. Care este rezultatul intervenţiei naratorului?
8. Prin ce cuvinte se realizează comicul de situaţie?
9. Remarcaţi diferenţa dintre atitudinea autorului şi cea a mamei faţă de îndrăzneala copilului de a-şi permite să fumeze.
10. Ce demonstrează intervenţia doamnei Popescu atunci când mingea aruncată de Ionel la întâmplare răstoarnă cafeaua pe pantalonii musafirului?
11. Care sunt consecinţele faptului că Ionel a fumat ţigara?
12. Ce constată oaspetele când ajunge acasă?

Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului

Vizita aparţine genului epic şi este o schiţă pentru că are o acţiune scurtă, prezintă un singur moment din existenţa unei familii şi la acţiune participă un număr restrâns de personaje: naratorul în postură de musafir, Ionel, personaj principal, madam Popescu şi jupâneasa, personaj secundar.

La început se menţionează locul şi personajele: „M-am dus de Sf. Ion să fac o vizită doamnei Maria Popescu, o veche prietenă, ca s-o felicit pentru onomastica unicului său fiu, Ionel Popescu, un copilaş foarte drăguţ de vreo opt anişori".

Scanned with OKEN Scanner

Vizita respectivă este un bun prilej de a scoate în evidență lipsa de educație a lui Ionel. Vestimentația, comportamentul și limbajul constituie elemente ilustrative, definind portretul personajului. Mama aduce în centrul conversației problema educației, insistând asupra răspunderii și a dificultăților îndrumării copilului. Opiniile sale sunt exprimate prin mențiunile:

„De când s-a făcut băiat mare trebuie să mă ocup eu de el; trebuie să-i fac educație. Și nu știți dv., bărbații, cât timp îi ia unei femei educația unui copil, mai ales când mama nu vrea să-l lase fără educație!"

Ironia fină a scriitorului față de părerile doamnei Popescu prefigurează esența conflictului, care constă în contrastul dintre ceea ce crede mama că a realizat și realitatea, care demonstrează că Ionel este un copil prost crescut. Prozatorul precizează, cu ironie, despre Ionel că „este un copilaș foarte drăguț, de vreo opt anișori". Băiatul este încurajat de mamă să creadă că își poate permite să imite deprinderile maturilor, în ciuda faptului că nu este decât un copil. Față de slujnică este neascultător și necuviincios.

Din glasul speriat al jupânesei rezultă obrăznicia copilului: „Uite coniță, Ionel nu s-astâmpără!" Intervenția mamei este pur formală. Slujnica se înspăimântă că Ionel nu ține seama de nici o observație și amenință să răstoarne mașina cu spirt. Verbele la imperativ, propozițiile eliptice surprind disperarea femeii: „Sări coniță! varsă spirtul! s-aprinde!" Ionel continuă să producă neplăceri celor din jur. Oprește trecerea slujnicei, „luând o poză marțială", alege toba și trâmbița din mulțimea jucăriilor, bate toba cu o mână, suflă în trâmbiță așa de tare, încât conversația doamnei Popescu cu musafirul devine imposibilă.

Profitând de un moment când trâmbița și toba tac, vizitatorul intervine cu diplomație pentru a-l convinge să renunțe la jucăriile zgomotoase. Sugestia este acceptată din orgoliu, când i se spune că „maiorul comandă, merge în fruntea soldaților cu sabia scoasă", iar de tobă și trâmbiță se folosesc gradele inferioare. Ionel crede că în postura de „maior de roșiori de cavalerie" trebuie să-și arate destoinicia atacând cu sabia tot ce întâlnește în cale, se repede asupra jupânesei care intră cu tava cu cafele, ca și când s-ar năpusti asupra unui teribil inamic. În furia atacului nimic nu-l poate opri.

Scanned with OKEN Scanner

Madam Popescu „primeşte în obraz, dedesubtul ochiului drept, o puternică lovitură de spadă" când intervine în ajutorul slujnicei.

Ionel consideră că este normal să ia o ţigară din tabacherea musafirului şi să salute „ca orice militar când cere unui ţivil să-i împrumute foc". Această observaţie, împreună cu detaliile care urmează, subliniază atitudinea critică a prozatorului faţă de copilul răsfăţat care imită pe maturi şi nu este conştient că nu se poartă cum trebuie: „Întind ţigareta mea, militarul o aprinde pe a lui şi, fumând ca orice militar, se plimbă foarte grav de colo până colo".

Mingea primită în dar devine „ghiulea săltătoare" – remarcă ironic scriitorul – tulburând „liniştea ciucurilor de cristal", răsturnând ceaşca şi opărindu-l pe oaspete. Doamna Popescu nu ia în seamă necuviinţa faţă de musafir, pe care îl linişteşte spunându-i că petele ies „cu niţică apă caldă".

Consecinţele fumatului ţigării „până la carton" nu întârzie să se arate: „Mă-ntorc şi văz pe maiorul, alb ca varul, cu ochii pierduţi şi cu drăgălaşa lui figură strâmbată".

Doamna Popescu este alarmată de starea gravă a copilului care a leşinat.

Altă obrăznicie, de care oaspetele îşi dă seama abia când ajunge acasă, este aceea că Ionel i-a turnat dulceaţă în şoşonii lăsaţi în vestibul.

Felul de a vorbi exprimă impertinenţa, lipsa de respect şi aroganţa. El adoptă limbajul militarilor de grad superior care au dreptul să comande şi sunt mândri de condiţia lor, de aceea se recomandă cu îngâmfare: „Maior! strigă mândrul militar". Oaspetelui îi reproşează într-un stil obraznic şi familiar că fumează, când acesta îl atenţionează că nu este bine să fumeze: „Da tu de ce tragi?" Deşi intervenţiile verbale aparţinând autorului sunt foarte scurte, profunzimea acestora este edificatoare pentru sublinierea carenţelor de educaţie. Ionel este obraznic nu numai cu slujnica sau cu mama sa, care nu are nici o autoritate asupra lui, dar se poartă necuviincios şi cu oaspetele venit într-o vizită deosebită: onomastica lui.

Comportarea sa este urmarea firească a felului greşit în care mama înţelege să-l crească. Îngăduinţa contrastează cu pretenţiile ei privind seriozitatea educaţiei. La strigătele disperate ale slujnicei, acţionează formal chemându-l la ea şi spunând musafirului cu

Scanned with OKEN Scanner

mândrie: „– Nu ştii ce ştrengar se face... şi deştept!“ Când Ionel vrea să verse spirtul, nu-i face observaţie că încalcă regula conform căreia un copil n-are voie să se apropie de foc şi intervine cu argumentul că dacă se aprinde „moare mama“, motivaţie repetată şi în alte împrejurări (tic verbal), când ar fi fost necesar să dovedească fermitate ca să-l ajute să înţeleagă ce îi este permis şi ce nu. Greşelile săvârşite de mamă sunt subliniate prin intervenţia ironică a scriitorului, care foloseşte diminutivul „maioraşul“, dezaprobă gestul mamei de a-l scuipa să nu se deoache şi de a-l săruta, când era normal să se poarte cu o anumită asprime. Tonul cu care „madam Popescu “ îl strigă pe Ionel este unul de implorare, nu de dojană, cum s-ar fi cuvenit. Ea nu-l ceartă nici când necăjeşte slujnica, nici când o loveşte în obraz, nici când opăreşte musafirul cu cafea, ci intervine cu blândeţe spunându-i să o sărute ca să-i ierte şi să-i treacă durerea pricinuită de lovitura cu sabia. Îl sărută dulce, deşi ar fi trebuit să-i arate ce greşise. „Madam Popescu“ este încântată de înfăţişarea nostimă a lui Ionel când fumează: „Să-l vezi ce caraghios e cu ţigara-n gură, să te prăpădeşti de râs... e ca un om mare“. Îl îndeamnă pe oaspete să-l servească pe maior cu foc în timp ce musafirul este foarte încurcat. Notaţia gestului întăreşte caracterul scenic şi trădează complicitatea mamei cu necuviinţa copilului.

Geniul de dramaturg a lui I.L. Caragiale este prezent şi în opera sa epică. Schiţa ***Vizită...*** *creează impresia unei comedii în care personajele îşi joacă rolul conform statutului atribuit de scriitor. Partitura prozatorului, privind atitudinea faţă de eroii săi, este vizibilă în notaţiile ironice şi în tonul adesea maliţios.*

Rezumat

Scriitorul, în postură de narator, face o vizită Mariei Popescu de Sfântul Ion şi îi aduce fiului doamnei o minge. Mama vorbeşte despre atenţia pe care o acordă educaţiei copilului, motivându-şi astfel absenţa de la teatru şi de la petreceri.

Ionel este gata să răstoarne maşina de făcut cafea şi să verse spirtul.

La strigătul jupânesei, doamna îi sare în ajutor, îi spune băiatului că dacă se aprinde spirtul şi el se va arde, ea va muri, apoi îl sărută.

Scanned with OKEN Scanner

Ionel se urcă pe un cal de lemn, bate toba şi suflă din trâmbiță foarte tare.

Observația oaspetelui că maiorul doar comandă, îl determină să renunțe la tobă şi la trâmbiță.

Copilul se repede asupra slujnicei care aduce cafeaua, doamna se grăbeşte să o apere, iar acesta îşi loveşte mama cu sabia în obraz.

Gazda permite musafirului să fumeze, menționând că soțul ei este fumător şi chiar şi lui Ionel îi place tutunul. Ionel ia o țigară din tabacherea oaspetelui, cere un foc şi fumează.

Băiatul aruncă mingea care răstoarnă cafeaua vizitatorului, îl opăreşte şi îi pătează pantalonii.

Mama este disperată când Ionel leşină din cauza țigării fumate, dar musafirul îl readuce uşor în simțiri, îi aminteşte că tutunul este dăunător, apoi pleacă.

Ajungând acasă, îşi dă seama că, atunci când Ionel a ieşit cu cheseaua în vestibul, i-a turnat dulceața în şoşoni.

Personajele schiței sunt:
– *Ionel*
– *doamna Popescu*
– *jupâneasa*
– *musafirul*

Sugestii pentru realizarea caracterizării personajului Ionel

Ionel, personajul principal al schiței *Vizita* este tipul copilului greşit educat în unele familii de parveniți: *răsfățat, obraznic, impertinent, lipsit de respect față de maturi.*

– personaj principal, tipul copilului:
– *răsfățat;*
– *obraznic;*
– *impertinent;*
– *lipsit de respect.*

Caracterizarea directă, realizată de autor, constă în referiri la vârstă, aspect fizic şi vestimentație. Îmbrăcămintea de mare prețiozitate este una din formele de răsfăț ale mamei față de copil.

– caracterizarea făcută de autor se referă la:
– vârstă;
– trăsături fizice;
– vestimentație.

Scanned with OKEN Scanner

Comportamentul constituie altă modalitate de caracterizare. Ionel necăjeşte slujnica ameninţând să răstoarne maşina de făcut cafea şi să verse spirtul. Nu ascultă de chemarea mamei şi continuă să fie neastâmpărat.

– comportamentul reflectă:
– obrăznicia;
– necuviinţa;
– îndrăzneala;
– impertinenţa.

Este necuviincios faţă de doamna Popescu şi chiar faţă de oaspete: face un zgomot asurzitor cu toba şi trâmbiţa, îşi permite să ia o ţigară, aruncă mingea care răstoarnă cafeaua din ceaşcă opărindu-l pe musafir şi pătându-i pantalonii de vizită. Când iese în vestibul toarnă în şoşonii musafirului dulceaţă din chesea.

– limbajul subliniază:
– impertinenţa;
– lipsa de respect;
– aroganţa.

Limbajul este un element foarte important în realizarea imaginii personajului. Felul de a vorbi exprimă impertinenţa şi lipsa de respect în spiritul căreia a fost crescut.

Concluzii: ***Dialogul imprimă operei caracter scenic şi implică prezenţa scriitorului în postura unui regizor pe tot parcursul acţiunii schiţei. Prozatorul nu îşi caracterizează personajele prin afirmaţii directe, ci surprinde limitele prin nararea faptelor şi le dă libertatea de a-şi exprima părerile şi sentimentele. În felul acesta îşi manifestă atitudinea critică şi conduce cu subtilitate la descoperirea contrastului dintre aparenţă şi esenţă privind problema educaţiei.***

Funcţiile dialogului în schiţa ***Vizită...***

Deşi schiţa *Vizită...* este o operă literară epică, predomină *dialogul*, ca modalitate de expunere prin care se înlănţuie momentele acţiunii şi se prezintă o situaţie verosimilă. Conversaţia dintre madam Popescu şi vizitator despre educaţie cuprinde replici care evidenţiază, progresiv, observaţii privind educaţia greşită primită de Ionel:

Scanned with OKEN Scanner

– Să-ți spun drept, cât era Ionel mititel, mai mergea; acu, de când s-a făcut băiat mare, trebuie să mă ocup eu de el; trebuie să-i fac eu educația. Şi nu ştiți dvs. bărbații cât timp îi ia unei femei educația unui copil, mai ales când mama nu vrea să-l lase fără educație!

.....

– Uite, coniță, Ionel nu s-astâmpără!

– Ionel! strigă madam Popescu; Ionel! vin' la mama!

.....

Dar vocea de dincolo adaugă:

– Coniță! uite! Ionel vrea să-mi răstoarne maşina!... Astâmpă-ră-te, că te arzi!

Ionel! strigă iar madam Popescu; Ionel! vin' la mama!

– Sări, coniță! varsă spirtul! s-aprinde!

.....

– Nu ți-am spus să nu te mai apropii de maşină când face cafea, căci dacă te-aprinzi, moare mama? Vrei să moară mama?

– Dar – întrerup eu – pentru cine ați poruncit cafea, madam Popescu?

– Pentru dumneata.

– Da de ce vă mai supărați?

Intervenția prozatorului în postură de personaj creează impresia de comunicare orală prin adresarea directă şi prin caracterul de confesiune. Precizarea autorului are valoarea unei indicații scenice din care transpare neconcordanța dintre convingerea doamnei Popescu despre educația desăvârşită a lui Ionel şi situația reală care se va concretiza pe parcursul schiței.

Dialogul accentuează impresia de autenticitate prin folosirea predicatului verbal („Uite") şi a substantivului la vocativ („Coniță"), iar semnul exclamării exprimă panica slujnicei.

Mama îşi cheamă copilul cu dragoste şi prin cuvintele adresate vizitatorului îşi exprimă mândria şi admirația față de evoluția băiatului care este ştrengar şi deştept.

Intervenția autorului şi dialogul urmăresc agravarea neînțelegerii dintre slujnică şi Ionel.

Folosirea de trei ori a semnului exclamării, punctele de suspensie, vocativul „Coniță" şi imperativul „astâmpără-te" reflectă neliniştea crescândă a slujnicei.

Doamna Popescu adresează aceeaşi chemare, fără să ia o atitudine fermă.

Replica bătrânei exprimă disperarea şi imprimă un ritm alert relatării prin propozițiile scurte, exclamative, prin sensul verberlor „sări", „varsă", „s-aprinde" şi prin vocativul „Coniță".

Scanned with OKEN Scanner

– Da ce supărare!

.....

– Ionel! Ionel! Ionel! Du-te dincolo, mamă; spargi urechile dumnealui! Nu e frumos când sunt musafiri!

Iar eu, profitând de un moment când trâmbița şi toba tac, adaug:

– Şi pe urmă, d-ta eşti roşior, în cavalerie.

– Maior, strigă mândrul militar.

– Tocmai! zic eu. La cavalerie nu e tobă; şi maiorul nu cântă; cu trâmbița cântă numai gradele inferioare; maiorul comandă şi merge-n fruntea soldaților cu sabia scoasă.

.....

Argumentele mamei nici nu reflectă intransigența, nici nu includ principii sănătoase despre educație, ci exprimă dragostea ei greşit înțeleasă. Amenințarea „Vrei să moară mama?“ nu are nici un efect asupra copilului, deoarece aceste cuvinte au devenit un simplu tic verbal, cu care băiatul s-a obişnuit.

Dialogul mamă-slujnică schițează atmosfera de familie în care Ionel este crescut şi reflectă urmările îngăduinței exagerate față de copil.

Discuția dintre doamna Popescu şi narator sugerează ambianța unei vizite prin încercările gazdei de a întreține conversația cu oaspetele şi prin preocuparea ei de a-i oferi dulceață şi cafea. Replicile exprimă convenienţe – ambele personaje îşi interpretează rolul în care nu se implică afectiv.

Apelativul – „repetat de trei ori“ – şi cele trei semne de exclamație exprimă îndemnul adresat de mamă băiatului nu de a înceta gălăgia, ci de a pleca în camera alăturată. Doamna Popescu ignoră regulile elementare privitoare la comportamentul corect al unui copil în orice împrejurare: ea îi spune că trebuie să fie cuminte pentru că este de față un musafir (ca şi când, dacă ar fi singur, Ionel şi-ar putea permite orice).

Cuvintele spuse lui Ionel surprind diplomația cu care oaspetele încearcă să-l potolească şi aroganța în spiritul căreia a fost educat acest copil.

Scanned with OKEN Scanner

– Vezi? vezi, dacă faci nebunii? era să-mi scoți ochiul... Ți-ar fi plăcut să mă omori? Săru-tă-mă, să-mi treacă şi să te iert!

Maiorul sare de gâtul mamei şi o sărută. Mamei îi trece; iar eu, după ce am luat dulceața, mă pregătesc să sorb din cafea...

– Nu vă supără fumul de țigară? întreb eu pe madam Popescu.

– Vai de mine! la noi se fumează... Bărbatul meu fumează... şi dumnealui... mi se pare că-i cam place.

Şi zicând „dumnealui", mama mi-arată râzând pe domnul maior.

– A! zic eu, şi dumnealui?

– Da, da, dumnealui! să vezi ce caraghios e cu țigara-n gură, să te prăpădeşti de râs... ca un om mare...

– A! asta nu e bine, domnule maior, zic eu; tutunul este o otravă...

– Da tu de ce tragi? mă-ntrerupe maiorul lucrând cu lingura în cheseaua cu dulceață.

.....

Dialogul dintre mamă, musafir şi copil permite încadrarea fiecărui personaj într-o anumită tipologie:

– *mama* – îngăduitoare şi nepricepută în probleme de educație;

– *musafirul* – personaj narator, spirit critic, descrie obiectiv momentele vizitei;

– *Ionel* – copil râzgâiat din cale-afară, impertinent, care întrece orice măsură, deoarece este încurajat de mama sa să adopte limbajul şi comportamentul maturilor; prefăcuta supărare şi falsa dojană a mamei se exprimă prin repetiția verbului „vezi" – folosit în scopul de a-l atenționa, prin tripla interogație retorică, prin îndemnul de a o săruta şi prin iertarea rapidă a copilului.

Replicile musafirului exprimă o diversitate de atitudini: politețea referitoare la permisiunea de a fuma, uimirea că mama este încântată de această plăcere a copilului, dezaprobarea şi motivația privind nocivitatea tutunului.

Stupefacția oaspetelui se subliniază prin interjecția „A!", repetată de două ori, prin intermediul propozițiilor interogative şi exclamative şi prin punctele de suspensie.

Sfatului înțelept şi folositor dat de musafir, Ionel îi răspunde cu îndrăzneală şi obrăznicie, adresându-se cu familiaritate nepermisă („– Da tu de ce tragi?"), folosind pronumele de persoana a II-a singular.

Scanned with OKEN Scanner

După un moment, se întoarce... îmi ia de pe mescioară tabachera cu țigarete regale, scoate una, o pune în gură şi mă salută milităreşte, ca orice soldat care cere unui țivil să-i împrumute foc. Mama, râzând, îmi face cu ochiul, şi mă-ndeamnă să servesc pe domnul maior. Întind țigareta mea, militarul o aprinde pe a lui şi, fumând, ca orice militar, se plimbă foarte grav de colo până colo. Eu nu-l pot admira îndeajuns, pe când mama îl scuipă, să nu-l deoache, şi îmi zice:

– Scuipă-l să nu mi-l deochi!

.....

– Ai văzut ce-ai făcut?... Nu ți-am spus să te-astâmperi... Vezi! ai supărat pe domnul... al'dată n-o să-ți mai aducă nici o jucărie!

Apoi, întorcându-se către mine, cu multă bunătate:

– Nu e nimic! Iese... Cafeaua nu pătează! Iese cu nițică apă caldă!...

.....

– Ionel! mamă! ce ai? Mă-ntorc şi văz pe maiorul, alb ca varul, cu ochii pierduți şi cu drăgălaşa lui figură schimbată. Mama se repede la el, dar până să facă un pas, maiorul cade lat.

– Vai de mine! țipă mama. I-e rău copilului!... Ajutor! Moare copilul!

Ridic pe maiorul, îi deschei repede mondirul la gât şi la piept.

– Nu-i nimica! zic eu. Apă rece.

.....

– Vezi, domnule maior? îl întreb eu după ce-şi mai vine în fire; vezi? Nu ți-am spus eu că tutunul nu e lucrul bun? Altă dată să nu mai fumezi.

Relatarea autorului întregeşte imaginea celor trei personaje caracterizate prin *dialog*: Ionel apare ca un copil îngâmfat („se plimbă foarte grav de colo până colo"), scriitorul este ironic („eu nu-l pot admira îndestul") şi doamna copleşită de încântare îl îndeamnă pe musafir: „Scuipă-l să nu mi-l deochi!". Verbul la modul imperativ, dativul etic, folosirea semnului exclamării exprimă supraestimarea copilului de către mamă, care-i consideră defectele drept calități.

Vorbele adresate copilului sunt o dojană formală şi un argument needucativ. Mama nu accentuiază asupra necuviinței de a fi deranjat pe oaspete, ci îl amenință pe băiat că pe viitor acesta nu-i va mai aduce nici un dar.

Superficialitatea doamnei Popescu se subliniază şi prin uşurința cu care tratează situația: îşi liniştește oaspetele cu seninătate spunându-i că petele de cafea ies („cu nițică apă caldă").

Ultimele secvențe ale dialogului surprind disperarea mamei când vede că băiatul a leşinat. Intensitatea trăirilor sufleteşti ale doamnei Popescu este evidențiată prin interjecția „Vai", prin cele trei propoziții exclamative şi prin sensul verbelor „țipă", „moare".

Replica musafirului este expresia stăpânirii de sine, a spiritului critic şi a caracterului său moralizator. El vrea să facă pe Ionel să înțeleagă, din încercarea prin care a trecut, că sunt lucruri pe care copiii nu trebuie să şi le permită pentru că le pun sănătatea în mare primejdie.

Scanned with OKEN Scanner

Vorbirea directă şi vorbirea indirectă

Vorbirea directă înseamnă reproducerea întocmai a cuvintelor personajelor.

Vorbirea indirectă înseamnă reproducerea, prin povestire, a celor spuse de personaje.

Trecerea din vorbirea directă în vorbirea indirectă se face prin folosirea verbelor de declarație (declarandi): a spune, a zice, a răspunde, a întreba, a amenința, a mărturisi, a declara, a gândi, a striga, a zbiera, a afirma, a nega.

În realizarea transformării vorbirii directe în vorbire indirectă se recomandă să se păstreze – pe cât posibil – cuvintele vorbitorului în ordinea în care au fost spuse.

În vorbirea indirectă nu se folosesc linia de dialog, semnele citării şi nici două puncte.

Transformarea vorbirii directe în vorbire indirectă

– Nu ştii ce ştrengar se face... şi deştept...

.....

Dar vocea de dincolo adaugă:

– Coniță! Ionel vrea să-mi răstoarne maşina!.. Astâmpără-te, că te arzi!

– Ionel! strigă iar madam Popescu; Ionel! vin'la mama!

– Sări, coniță! varsă spirtul! s-aprinde!

– Ionel! strigă mama şi se scoală repede să meargă după el.

.....

– Nu ți-am spus să nu te mai apropii de maşină când face cafea, că dacă te-aprinzi, moare mama? Vrei să moară mama?

– Dar – întrerup eu – pentru cine ați poruncit cafea, madam Popescu?

– Pentru dumneata.

– Da de ce vă mai supărați?

– Dar ce supărare!

Madam Popescu se adresează musafirului spunându-i că Ionel s-a făcut ştrengar şi deştept...

Slujnica cere ajutor coniței pentru că Ionel vrea să răstoarne maşina. Îi atrage atenția băiatului să se astâmpere că se arde.

Madam Popescu cheamă pe Ionel să vină la ea.

Jupâneasa strigă că Ionel varsă spirtul şi s-aprinde.

Mama îl strigă iar pe Ionel şi se ridică să meargă după el.

Mama îi atrage atenția să nu se apropie de maşină când face cafea, că, dacă se aprinde, moare şi îl întreabă dacă vrea să moară mama.

Musafirul începe conversația interesându-se pentru cine a poruncit cafeaua madam Popescu.

Scanned with OKEN Scanner

.....

– Nu vă supără fumul de ţigară? întreb eu pe madam Popescu.

– Vai de mine! la noi se fumează... Bărbatul meu fumează... şi dumnealui... mi se pare că-i cam place.

Şi zicând „dumnealui" mama mi-arată râzând pe domnul maior.

– A! zic eu, şi dumnealui?

– Da, da, dumnealui! să-l vezi ce caraghios e cu ţigara-n gură, să re prăpădeşti de râs... ca un om mare...

– A! asta nu e bine, domnule maior – zic eu; tutunul este o otravă...

– Dar tu de ce tragi? mă-ntrerupe maiorul. lucrând cu lingura în cheseaua de dulceaţă.

Ea răspunde că pentru dumnealui. Oaspetele întreabă de ce se mai supără. Doamna îi răspunde că nu este nici o supărare.

Musafirul întreabă pe madam Popescu dacă nu o supără fumul de tutun. Aceasta răspunde că la ei se fumează şi i se pare că şi lui Ionel îi cam place.

Oaspetele este mirat că şi dumnealui îi cam place să funeze. Mama consideră că băiatul este atât de caraghios cu ţigara în gură, încât văzându-l te prăpădeşti de râs.

Vizitatorul observă că nu e bine deoarece tutunul constituie o otravă.

Maiorul întrerupe conversaţia întrebând pe musafir de ce trage din ţigară şi lucrează cu lingura în cheseaua de dulceaţă.

Scanned with OKEN Scanner

D-l Goe...

Ce prezintă schițele lui Caragiale?

I. L. Caragiale realizează o vastă frescă a societății româneşti ilustrând în schițele sale aspecte variate de la sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul secolului al XX-lea.

Împrejurările în care apare opera

Inițial opera *D-l Goe...* a fost publicată în ziarul *Universul* din 12 mai 1901, apoi inclusă în volumul *Momente şi schițe*, în acelaşi an, la a cărui apariție scriitorul George Ranetti aprecia: *„Nu momente ci monumente trebuie să botezi admirabilul volum".*

Semnificația titlului

D-l Goe, scris prescurtat şi substantivul „Goe", numele personajului principal, sugerează fina ironie a prozatorului față de familiile care îşi răsfață copiii, acordându-le mai multă importanță decât li se cuvine. Goe nu este la înălțimea unui domn, punctele de suspensie invită la meditație asupra problemei abordate.

Aspectul general al realității înfățişate (tema)

În această creație literară Ion Luca Caragiale prezintă educația greşită pe care o primesc copiii în unele familii.

Întrebări, exerciții şi soluții pentru cunoaşterea textului

1. Ce se menționează la începutul schiței?

La începutul schiței sunt prezentate unele personaje – Goe şi însoțitoarele sale, aşteptând trenul spre Bucureşti, unde se duc să vadă parada de 10 mai, distracție promisă băiatului pentru a-l determina să învețe mai mult ca să nu mai rămână repetent – mențiunea respectivă subliniază dezinteresul copilului față de şcoală.

2. Indicați locul, timpul acțiunii şi personajele

Timpul, locul şi personajele sunt: 10 Mai (ziua națională a României în acel timp), peronul unei gări din „urbea X", Goe, mammare, mamițica, tanti Mița, un tânăr politicos („urâtul") şi conductorul. Fiecare din aceşti

Scanned with OKEN Scanner

factori are un caracter de generalitate.

3. Urmăriți comportamentul lui Goe în așteptarea trenului

Prozatorul înfățișează succint atitudinea dominantă în comportarea lui Goe: pretenția ca tot ceea ce dorește să i se îndeplinească imediat. De aceea chiar și trenul trebuie să vină când vrea el: „D-l Goe este foarte impacient și, cu un ton de comandă, zice încruntat: – Mam-mare! de ce nu mai vine?... Eu vreau să vie!" Determinantele „impacient", „foarte impacient" (adjectiv la gradul superlativ absolut), „un ton (de comandă)" și „(zice) încruntat" subliniază nemulțumirea că trebuie să aștepte trenul. Cuvintele pe care le spune „mam-mare", gesturile ei, graba cu care încearcă să-l liniștească explică faptul că Goe este răsfățat. Pentru a fi mai convingătoare, ea repetă verbul „vine", apoi îl alintă cu diminutivul „puișorule" (diminutiv repetat de multe ori în schiță), „îl sărută" și îi așează pălăria.

4. Ce observați în legătură cu vestimentația lui Goe?

Descrierea vestimentației, aleasă cu grijă și prețiozitate sugerează importanța exagerată și nemeritată acordată lui Goe: „Tânărul Goe poartă un frumos costum de marinar, pălărie de paie, cu inscripția pe panglică: «le Formidable». Precizarea făcută de tanti Mița, care-i pusese biletul sub panglica pălăriei, că „așa țin bărbații biletul", exprimă ideea că în ochii celor trei doamne Goe apare ca un tânăr domn care trebuie respectat cu toată seriozitatea.

5. Ce reflectă dialogul dintre Goe și însoțitoarele sale în legătură cu forma corectă a cuvântului „marinar"?

Dialogul în legătură cu forma corectă a cuvântului „marinar" reflectă incultura lui Goe, a doamnelor și lipsa lui de respect față de acestea: „– Vezi ce bine-i șade lui – zice mam-mare " cu costumul de marinel?

– Mamițo, nu ți-am zis că nu se zice marinel?

Scanned with OKEN Scanner

– Dar cum?

– Marinal...

.....

– Vezi că sunteți proaste amândouă? întrerupe tânărul Goe. Nu se zice nici marinal, nici marinel...

– Dar cum, procopsitule? întreabă tanti Mița cu un zâmbet simpatic.

– Mariner..."

Îngăduitoare peste măsură, mam-mare îl tratează pe Goe cu admirație și cu dragoste, îl socotește chiar un tânăr instruit: „n-a învățat toată lumea ca d-ta", „îl sărută pe nepoțel și iar îi potrivește pălăria" – adverbul „iar" reflectă dezaprobarea scriitorului față de răsfățul permanent, indiferent de felul cum se poartă și cum vorbește nepotul.

6. Cum se comportă Goe după ce se urcă în tren?

Goe este necuviincios, neascultător, obraznic și cu străinii. După ce se urcă în tren, rămâne pe coridorul vagonului „cu bărbații", considerându-se egal cu aceștia. Răspunde obraznic tânărului politicos, care oferise locul său doamnelor:

Lipsa de educație este trădată nu numai de limbaj, ci și de comportare: Goe se agită, se strâmbă la interlocutorul său, care-i dăduse un sfat folositor, apoi „se spânzură iar cu amândouă mâinile de vergeaua de alamă", scoate capul pe fereastră și pălăria îi zboară.

7. Care sunt consecințele pierderii pălăriei?

8. Urmăriți atitudinea lui Goe și a însoțitoarelor sale.

Pierderea pălăriei cu biletul aflat în panglică, sosirea conductorului și conflictul său cu doamnele tulbură plăcerea călătoriei.

Doamnele sunt revoltate că li se cere să mai plătească un bilet pentru Goe, se alarmează când conductorul amenință că l-ar

Scanned with OKEN Scanner

putea da jos la prima stație, protestează împotriva regulamentului, întrebând contrariate:

„– Să mai plătim? N-am plătitără o dată?

Mamițica devine autoritară şi nervoasă că băiatul le-a pricinuit atâtea neplăceri. Ea îl zguduie pe Goe de mână".

Replica promptă a bunicii exprimă teama de a nu răni sensibilitatea nepotului:

„– Ce faci, soro? eşti nebună? nu ştii ce simțitor e?"

Cele trei interogații şi calificativul „nebună" exprimă dezaprobarea față de asprimea mamiticăi şi teama de a nu supăra „puişorul" – atitudine pe care nimeni nu şi-a permis-o până atunci.

Această scenă este pentru Goe o confirmare a calității lui, ceea ce-i sporeşte pretenția de a fi respectat de toată lumea.

Cuvintelor de mângâiere pe care i le spun cele trei doamne pentru a-i alina durerea de la nas, deoarece se lovise de uşa cupeului, gesturile ocrotitoare, şi falsei supărări a mamiticăi, Goe le răspunde necuviincios.

Faptul că este răsfățat se înfățişează cu fină ironie; scriitorul se întreabă insistent, cu aparentă îngrijorare, ce va face Goe la Bucureşti fără pălărie într-o zi de sărbătoare când toate prăvăliile sunt închise, şi cum ar fi fost posibil ca mam-mare să nu se îngrijească de orice situație neprevăzută – subtilitatea ironiei este subliniată de repetiția adjectivului pronominal „câtă": „câtă grijă are mam-mare şi câtă prevedere".

Pentru a-l împăca, doamnele îi vorbesc blând, mamițica îi dă „ciucalată", îl pupă toate

Scanned with OKEN Scanner

trei, iar el se răsfață cu obrăznicie sub privirile lor pline de admirație. Precizările „E lucru mare cât e de deştept", „E ceva de speriat, parol!" exprimă atitudinea critică a prozatorului față de inconştiența celor trei personaje. Comportamentul şi limbajul lor au efectul educativ contrar celui urmărit.

9. Ce alte obrăznicii ale lui Goe tulbură plăcerea călătorie?

Alte isprăvi ale copilului râzgâiat sunt blocarea sa la toaletă, eliberarea numai după ce vine conductorul şi doamnele îi plătesc biletul şi tragerea semnalului de alarmă, punctul culminant al obrăzniciei băiatului.

Deşi mam-mare rămâne pe coridor, să-şi supravegheze nepoțelul, şi-l îndeamnă să nu facă iarăşi ceva rău, acesta se agață de mânerul semnalului de alarmă producând mare panică în rândul pasagerilor când trenul se opreşte brusc cu „o zguduitură puternică".

10. Ce atitudine are autorul față de reacția lui mam-mare după ce Goe a tras semnalul de alarmă?

Pentru a ascunde greşeala lui Goe, căruia nu-i spune nici măcar un cuvânt de dojană, mam-mare se retrage cu el în compartiment, îl ia în brațe şi se preface că doarme în vreme ce personalul trenului umblă alertat să descopere din ce vagon s-a tras semnalul de alarmă. Dezaprobarea prozatorului față de acest act de laşitate, cu efecte negative asupra educației copilului – care poate considera că nu este rău dacă nu ai curajul să-ți recunoşti greşelile se deduce din ironia folosită în consemnarea incidentului: „Cine poate ghici în ce vagon era ruptă ața plumbuită şi răsturnată manivela? Ciudat! Tocmai în vagonul de unde zburase mai adineauri pălăria marinerului! Cine? cine a tras manivela? Mam-mare doarme în fundul cupeului cu puişorul în brațe. Nu se poate şti cine a tras manivela".

Scanned with OKEN Scanner

11. Ce înfățișează finalul schiței?

Ajunse în capitală, doamnele se urcă în trăsură, sunt vesele, fără nici o umbră de nemulțumire față de faptul că Goe a pricinuit neplăceri tuturor călătorilor trăgând semnalul de alarmă. Ele poruncesc să fie duse la bulevard.

Schița se remarcă prin fina ironie, spirit de observație – elemente prin intermediul cărora prozatorul conturează o familie parvenită şi un copil prost crescut.

Planul dezvoltat pentru schița D-l Goe de I. L. Caragiale

Idei principale

1. Familia lui Goe aşteaptă sosirea trenului spre Bucureşti

Idei secundare

a) Familia îi oferă lui Goe o călătorie la Bucureşti pentru a nu mai rămâne repetent.

b) Îmbrăcate elegant, mamițica, mam-mare şi tanti Mița, împreună cu Goe aşteaptă sosirea trenului.

Scanned with OKEN Scanner

c) El se dovedeşte nerăbdător, dorind să vină trenul la comanda sa.

d) Goe este îmbrăcat în costum de marinar.

e) El vorbeşte urât cu cele trei doamne referindu-se la forma corectă a cuvântului „marinar".

2. *Comportarea lui Goe în tren*

a) Goe nu vrea să stea în compartiment şi iese pe culoar cu bărbaţii.

b) Scoţând capul pe fereastră, îşi pierde pălăria şi biletul de tren.

c) Familia lui Goe este nevoită să plătească un nou bilet şi o amendă.

d) Goe se loveşte cu nasul de clanţa uşii şi zbiară.

e) Doamnele nu-l pedepsesc, îl admiră şi îl răsfaţă, considerând că este deştept.

f) Goe se încuie la toaletă.

g) Neastâmpărat, trage semnalul de alarmă şi opreşte trenul.

h) Goe şi mam-mare intră în compartiment, se prefac apoi că dorm pentru a nu-şi recunoaşte vina.

3. *Sfârşitul călătoriei*

a) Trenul ajunge cu întârziere la Bucureşti.

b) Doamnele, împreună cu Goe, iau o trăsură spre bulevard.

Personajele schiţei *D-l Goe* sunt:

– *Goe*
– *mam-mare*
– *mamiţica*
– *tânărul politicos, „urâtul"*
– *conductorul*

Sugestii privind caracterizarea personajului Goe

– *personaj principal* – apare în toate momentele acţiunii acestei opere literare;

– *raportarea la titlul schiţei* (ironia scriitorului);

– *este tipul copilului greşit educat.*

Scanned with OKEN Scanner

Trăsăturile personajului

Caracterizarea se face *direct* şi *indirect* prin descrierea vestimentației, a comportamentului şi prin intermediul limbajului:

– *vestimentația* reflectă prețiozitatea şi grija exagerată a celor trei doamne pentru îmbrăcămintea copilului;

– *limbajul* – felul în care vorbeşte cu cele trei doamne în legătură cu forma corectă a cuvântului „marinar" – denotă *incultura, lipsa de respect şi grosolănia*;

– Modul de adresare față de străini dezvăluie: *nerăbdarea, iritabilitatea, impertinența, răsfățul;*

– comportamentul înainte de sosirea trenului şi în tren dovedeşte: *proasta creştere, pretenția ca tot ce doreşte să se împlinească, nepolitețea, obrăznicia, neascultarea.*

– *incultura*
– *lipsă de respect*
– *nerăbdarea*
– *iritabilitatea*
– *impertinența*
– *răsfățul*
– *proasta creştere*
– *nepolitețea*
– *obrăznicia*
– *neascultarea*

Atitudinea greşită a doamnelor privind educația lui Goe rezultă din:

Caracterizarea din perspectiva doamnelor exprimă încântarea privind îmbrăcămintea, încurajarea felului jignitor în care vorbeşte, compasiunea pentru că s-a lovit la nas, alintarea rezultând din faptul că este pupat ca să-i treacă, admirația deoarece îl consideră deştept.

– *încântare;*
– *încurajare;*
– *compasiune;*
– *admirație;*
– *alintare;*

Caracterizarea de către scriitor evidențiază

Prezența autorului în postura de regizor rezultă din caracterul scenic al operei. Personajul nu este caracterizat prin afirmații directe, ci prin nararea faptelor – la începutul operei prozatorul sugerează faptul că este un

– *lene;*
– *supraestimare;*

Scanned with OKEN Scanner

copil leneş care nu învaţă – călătoria la Bucureşti constituie o recompensă pentru efortul de a nu mai rămâne repetent.

Opera D-l Goe este o schiţă pentru că:

– *acţiunea este o maximă concentrare* – prezintă un singur episod din viaţa unei familii – călătoria cu trenul din urbea X la Bucureşti;

– *are un număr redus de personaje* definite printr-o singură trăsătură de caracter: mamiţica, mam-mare, tanti Miţa, tânărul Goe;

Compoziţia este orientată spre deznodământ (sfârşitul acţiunii): ajunse la Bucureşti, cele trei doamne coboară vesele, ca şi cum nimic neplăcut nu s-ar fi întâmplat în timpul călătoriei şi poruncesc birjarului să le ducă la bulevard ca să vadă parada de 10 mai, scopul venirii lor în capitală;

– atât în cadrul *naraţiunii*, *al descrerii* şi *al dialogului*, prozatorul foloseşte un *stil concis.*

Scanned with OKEN Scanner

Fănuș Neagu
n. 1932

„Povestitor înzestrat cu un limbaj pitoresc şi rafinat, a impus în spațiul literar românesc – în tradiția lui Panait Istrati – zona sudică a țării, a câmpiei şi Dunării de Jos pe care o evocă în narațiuni baladeşti... Extrem de sinsibil la frumusețea naturii, Fănuş Neagu realizează adevărate pagini de poezie".

(Nicolae Batotă)

S-a născut la 5 aprilie 1932, în comuna Grădiştea de Sus din județul Brăila, într-o familie de țărani. A debutat în anul 1954 la revista *Tânărul scriitor*.

Fănuş Neagu a creat o operă beletristică bogată, alcătuită din povestiri, nuvele, romane şi piese de teatru. A scris scenarii de filme şi a susținut constant în diverse publicații, o rubrică sportivă captivantă prin tonul de satiră şi poem în care sunt concepute.

Primul volum de povestiri şi nuvele *Ningea în Bărăgan* a apărut în anul 1959, urmat de *Somnul de la amiază* (1960), *Dincolo de nisipuri* (1962), *Cantonul părăsit* (1964), *Vară buimacă* (1967), *Caii albi din oraşul Bucureşti* (1967), *Insomnii de mătase* (1981), *Pierdut în Balcania* (1982).

Romane: *Îngerul a strigat* (1968), *Frumoşii nebuni ai marilor oraşe* (1976), *Scaunul singurătății* (1987).

Piese de teatru: *Echipa de zgomote* (1970).

Opere memorialistice: *Cartea cu prieteni* (1979), *A doua carte cu prieteni* (1985).

Descoperind râul

Integrarea în volum

Povestirea face parte din volumul *Cantonul părăsit*, apărut în anul 1964.

Explicarea titlului

Verbul (la modul gerunziu) şi substantivul comun articulat care alcătuiesc titlul sugerează un act de cunoaştere a lumii acvatice.

Aspectul general al realității (tema)

Prozatorul surprinde în acest fragment fascinația copilului când pătrunde în misterioasa împărăție a apelor.

Scanned with OKEN Scanner

Întrebări, exerciții și soluții pentru cunoașterea textului

1. Ce se înfățișează în partea introductivă a fragmentului?

Fragmentul începe cu descrierea unui cadru de natură prididit de căldura soarelui. Elementele stilistice care dau plasticitate imaginii estivale (de vară) sunt personificarea amiezii, epitetul simplu „gălbui" și epitetul triplu „ciudat, leneș, încâlcit": „Vară. Amiaza juca în câmpie un joc ciudat, leneș, încâlcit. Râpele din malul râului coapte de căldură, scânteiau gălbui".

2. Ce personaje ale narațiunii apar în prima secvență

În prima secvență a narațiunii apar două personaje: bunica Paraschiva spălând rufele în vadul râului și nepotul ei, Bănică, un copil „... cu cap ca de ied, cu păr blond, nepieptănat și tălpile murdare".

3. Ce dorință fierbinte îl stăpânește pe Bănică?

Pe Bănică îl stăpânește dorința fierbinte de a prinde un pește („o ochișoară cu guler de solzi albăstrii"). El stă nemișcat la izvor, dar nu are noroc la pescuit.

4. Cum începe Bănică aventura cunoașterii?

Bănică trăiește o adevărată aventură a cunoașterii care începe în clipa când, furată de râu, albia în care se afla băiatul se desprinde de mal și pornește pe firul apei.

5. Ce privelițe i se înfățișează băiatului?

Priveliștea care i se înfățișează băiatului este învăluită în mister. Albia plutește până unde râul se lățește, ca un lac pe care înoată cârduri de gâște gălăgioase. Copilul admiră albul imaculat înfrumusețându-le, ca și când le-ar fi împodobit între aripi „cu un val de viscol".

El se minunează când ajunge în dreptul unui perete de pământ bătătorit care oprea curgerea râului și-și spune că locul acesta cu păsări albe ca zăpada, căsuțe de lemn și ocoale încercuite cu plase de sârmă este fără îndoială Țara poveștilor.

Scanned with OKEN Scanner

6. Cum reacționează băiatul când se aude strigat pe nume?

Auzindu-se strigat, Bănică nu se miră că fata îi cunoaşte numele, considerând că pe tărâmul poveştilor totul este posibil şi îi cere fetei să-i spună gânsacului celui gras să treacă în spatele albiei să o împingă la mal.

7. Ce face fata?

Fata îşi întrerupe masa, intră în apă, îl înfăşoară pe Bănică într-un ştergar, îl duce în curte pe iarbă, îl întreabă de unde vine şi dacă bunica Paraschiva ştie unde a plecat.

8. Ce răspunde Bănică?

După ce conştientizează că se află la crescătoria de păsări, Bănică răspunde cu naivitate că el nu a vrut să plece, dar l-a furat râul ducând albia ca pe o barcă, se întristează că fata nu îl va putea duce acasă, pentru că nu ştie unde locuieşte şi chiar el a uitat acest lucru.

9. Ce îl înspăimântă pe băiat?

Bănică înlemneşte când vede ieşind din porumb un berbec bătăios în mijlocul unei turme de miei, la fel cu acela zărit în fereastra morii părăsite, un loc misterios întâlnit în călătoria sa pe râu.

Fata îl sfătuieşte să nu se teamă, şi să-i vorbească. Bănică se îndoieşte la început că berbecul ar putea să-l înțeleagă dacă îi vorbeşte ca unui om, apoi se lasă cuprins de imaginație şi îi spune că nu vrea să-i fure mieii, îl asigură că îi este foarte drag şi ca dovadă vrea să-i dăruiască un clopoțel galben, cu limbă subțire, pe care îl are la sanie. Se cufundă într-atât în lumea vrăjită, încât îndeamnă berbecul să vină chiar el a doua zi acasă la ei să-i dea darul făgăduit. În naivitatea lui, se laudă că va prinde o ochişoară pe care i-o va prăji bunica Paraschiva.

După ce îşi împleteşte un bici din nişte curele date de protectoarea sa, spre seară fata îl duce acasă. Copilul adoarme în brațele fetei şi se cufundă din nou într-o lume vrăjită: visează că se află într-o trăsură trasă de patru iepuri.

10. Cum se termină povestirea?

Scanned with OKEN Scanner

Fănuş Neagu se dovedeşte un fin cunoscător al sufletului copilului văzându-l ca pe o sinteză de neastâmpăr, dorință de cunoaştere, ingenuitate, inventivitate, cutezanță, dar şi teamă de neprevăzut. Spre deosebire de copiii din proza lui Ion Creangă, cei din proza lui Fănuş Neagu sunt înzestrați cu o imaginație atât de bogată, încât visul se împleteşte la tot pasul cu realitatea, înlocuind-o în cea mai mare parte.

Rezumat

Prozatorul prezintă fascinația copilului când pătrunde în lumea misterioasă a apelor.

Cadrul de natură este învăluit de căldura soarelui.

Bunica Paraschiva spală rufele în vadul râului şi nepotul Bănică vrea să pescuiască.

Albia în care se află băiatul se desprinde de mal şi porneşte pe firul apei.

Priveliştea care i se înfățişează băiatului îl face să creadă că este în lumea poveştilor. Întâlneşte o fată care i se pare că este vrăjită.

Îl vede un berbec de care se teme. La sfatul fetei vorbeşte berbecului, apoi îşi împleteşte un bici din curele. Fata îl duce acasă, adoarme în brațele ei şi visează că se află într-o trăsură trasă de iepuri.

Modalități de expunere folosite

Pentru prezentarea acestei minunate aventuri copilăreşti a cunoaşterii, scriitorul îmbină cele trei modalități de expunere. Prin *descriere* se schițează cadrul de natură şi portretul lui Bănică, *narațiunea* urmăreşte firul întâmplărilor, *dialogul* reproduce convorbirea dintre bunică şi nepot, dintre Bănică şi fată şi prin monologul interior se pătrunde în sufletul copilului.

Scanned with OKEN Scanner

V. V. Voiculescu
(1884-1963)

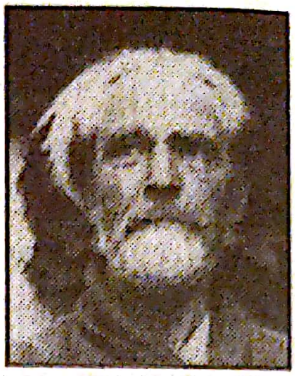

„Un pas mai departe în transferul spiritual, în realizarea unității invizibile a lumii este comunicarea interregnuri. Este unul din motivele obsedante ale prozei lui V. V. Voiculescu, începând cu câinele, cu percepții umane în „Ciobănilă"

(Roxana Sorescu)

V. V. Voiculescu este o personalitate a literaturii române interbelice şi contemporane. S-a născut la 27 noiembrie 1884 în satul Pârscov din munţii Buzăului.

A studiat şcoala primară la Buzău şi Bucureşti şi a urmat cursurile Liceului „Gh. Lazăr" din Bucureşti. După absolvirea Facultății de Medicină din capitală şi susținerea tezei de doctorat în anul 1910, şi-a îndeplinit cu pasiune şi devotament profesia de medic în mai multe localități din sudul țării.

În timpul primului război mondial (1916-1917) s-a distins prin abnegație şi spirit de sacrificiu ca medic militar, primind numeroase ordine şi medalii.

V.V. Voiculescu a îmbinat profesia de medic şi munca de creație literară. A debutat în anul 1916 – înainte de mobilizarea sa pe front – cu volumul *Poezii*. Alte volume de versuri sunt: *Din țara Zimbrului* (1918), *Pârgă* (1921), *Poeme cu îngeri* (1927). Volumul postum (publicat după moarte) *Ultimele poeme închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară de V. Voiculescu*" se impun prin profunzime şi originalitate.

A scris opere în proză şi piese de teatru.

Ciobănilă

Încadrarea fragmentului în operă

Face parte din volumul de proză *Capul de zimbru*, publicat postum în anul 1966 şi este datată *Drăgoaica 24 iunie 1957, Bucureşti*.

Semnificația titlului

Titlul este numele personajului narațiunii: un câine de stână pripăşit la o şcoală.

Scanned with OKEN Scanner

Aspectul general al realității prezentate

Povestirea înfățișează experiența de viață pe care o trăiesc un câine și elevii dintr-un sat, după ce acesta se pripășește la școala lor.

Prezentarea întîmplărilor anterioare celor povestite în fragment

Prezentarea întâmplărilor anterioare fragmentului din manual sunt: la venirea toamnei, când turmele au coborât pe baltă la iernat, un baci l-a lăsat pe câinele Samson la un țăran, pentru că era foarte bolnav și îl iubea ca pe copilul său.

Datorită îngrijirii atente, câinele s-a însănătoșește și omul s-a bucurat că îi păzește gospodăria. L-a hrănit fără zgârcenie și l-a legat de un stâlp al șopronului. Câinelui nu i-a plăcut răceala omului și faptul că l-a lipsit de libertate, de aceea nici nu l-a recunoscut de stăpân când l-a strigat pe nume.

Într-o noapte a rupt stâlpul și a fugit cu lanțul târâș. Rătăcind în căutarea turmei, a ajuns la o școală din cătunul Poieni.

Întrebări, exerciții și soluții pentru cunoașterea textului

Copiii l-au primit cu spaimă când i-au văzut blana vâlvoi și plină de colb și de noroaie, târând după el lanțul, deoarece au crezut că este turbat. Învățătorul, prudent, l-a alungat cu pietre, deși nu i se părea primejdios. Copiii au vrut și ei să procedeze la fel, dar dascălul i-a oprit spunându-le că poate s-a rătăcit și i-a chemat în clasă.

1. Cum l-au primit copiii și învățătorul?

Pe tot parcursul povestirii, câinele este personificat. El gândește, simte și acționează ca și oamenii. Face permanente și interesante legături între școlari, învățător și stâna unde trăise până atunci. Își spune că omul cel voinic și mustăcios, cu o nuia în mână este baciul, copiii sunt mieii, iar școala târla și vrea din tot sufletul să rămână la această stână, care îi aduce aminte în multe privințe de

2. Cum a reacționat câinele?

Scanned with OKEN Scanner

cea de la munte.

Când pleacă acasă la amiază, copiii găsesc uimiți câinele tot la poartă, unul mai îndrăzneț se apropie și îi dă o bucată de mămăligă cu brânză, apoi prinde curaj și se apropie, îl mângâie, îl ospătează cu ce au prin trăistuțe, apoi pleacă bucuroși că și-au făcut un prieten credincios.

3. Ce schimbare intervine în legătura dintre copii, învățător și câine?

La insistențele școlarilor, învățătorul supraveghează îndeaproape câinele și se hotărăște să-l oprească la școală, simțind în privirea lui căldura și credința unui prieten adevărat.

4. Cum acționează învățătorul la insistențele școlarilor?

Ciobănilă devine paznicul copiilor împotriva câinilor satului, de care îi fereşte în drum spre casele lor după terminarea programului.

5. Cum își îndeplinește Ciobănilă misiunea de paznic al „mieilor de oameni"?

Văzându-l cum îi conduce pe ulițele satului, învățătorul încearcă stăpânirea de sine a lui Samson aruncând înaintea sa o bucată de carne. Câinele se opreşte o clipă și o miroase, apoi duce pe copii la căminele lor, iar când se întoarce miroase carnea, urinează pe ea și o părăseşte cu dispreț, continuând să meargă după învățător. Dascălul îl sărută de bucurie și din momentul acela nu l-a mai pus la nici o încercare și l-a iubit ca pe un om.

6. Cum pune învățătorul la încercare stăpânirea de sine a lui Samson și seriozitatea de paznic al copiilor?

La școală Samson este un paznic și un ocrotitor neobosit al copiilor. Dimineața îi primeşte la intrare, în recreație le supraveghează jocul, îi potoleşte pe cei care se încaieră intrând între dânșii cu capul sau cu tot trupul și vine în ajutorul copiilor, mai mici sau a celor slabi, când cei mari încearcă să-i bată.

7. Cum își îndeplinește Samson rolul de paznic și ocrotitor al copiilor în școală?

Văzând cum se poartă, copiii ajung la concluzia că Samson este un câine năzdrăvan, care poate să scoată din ghearele Zmeului ca în „basmul cu Făt-Frumos, cu Greul-Pământului". După îndelungi contraziceri care reflectă naivitatea,

8. La ce concluzie ajung școlarii văzând cum se comportă Samson?

Scanned with OKEN Scanner

dar şi inventivitatea copiilor, acceptă cu toţii ca noul lor prieten să fie numit Ciobănilă, care, aşa cum argumentează dascălul, se poartă cu copiii şi îi păzeşte „întocmai ca un cioban cu mieii stânei".

Povestirea este o pledoarie pentru prietenia dintre om şi câine, legătură de suflet stabilită din timpuri străvechi cu acest tovarăş credincios, înţelept, inteligent, sensibil, răbdător şi iubitor de libertate şi de căldură sufletească.

Alexe Mateevici
(1888-1917)

„Alexe Mateevici... ar fi fost un poet mare dacă trăia. Numai Eminescu a ştiut să scoată atâta mireasmă din ritmurile poporane".

(George Călinescu)

Alexe Mateevici, poet basarabean, s-a născut la 16 martie 1888 la Căinari (fostul judeţ Tighina).

Tatăl său, Mihai Mateevici, era preot la Căinari, mama, Nadejda, făcea parte dintr-o familie de cărturari.După terminarea Seminarului din Chişinău, unde s-a distins la filozofie, literatură şi compoziţie, a fost bursier la Academia teologică din Kiev.

În 1916 a cerut să fie mutat din Galiţia în România, ca preot militar, pe frontul Tecuci-Mărăşeşti. Nici în condiţiile războiului, Alexe Mateevici nu a încetat să scrie literatură.

Bolnav pe front de tifos, n-a rezistat şi moare la Chişinău, la 13 august 1917.

Începuturile literare datează din anii de liceu cu articole, traduceri şi creaţii originale, publicate în ziarul *Basarabia*. Versurile i-au fost adunate postum în volumul *Poezii* editat şi prefaţat de P.V. Haneş.

Scanned with OKEN Scanner

Limba noastră

Împrejurările în care apare poezia

Cea mai reprezentativă poezie a lui Alexe Mateevici este *Limba noastră*, scrisă la Chişinău, la 17 iunie 1917 şi citită la deschiderea cursurilor de învăţători moldoveni – după cum precizează poetul într-un caiet manuscris de la Mărăşeşti.

Poezia a circulat pe foi volante devenind foarte cunoscută, bucurându-se de aprecieri unanime, ceea ce îi justifică valoarea. La popularitatea ei a contribuit şi faptul că a fost pusă pe muzică.

Încadrarea în gen şi specie; semnificaţia titlului

Poezia aparţine genului liric şi este o odă.

Titlul este o sintagmă (construcţie cu sens unitar) din care se desprinde mândria naţională, sentiment accentuat prin prezenţa adjectivului posesiv „noastră" şi prin reluarea sintagmei „limba noastră" de opt ori pe parcursul poeziei.

Compoziţia poeziei

Este alcătuită din două părţi: prima parte conţine opt strofe şi scoate în evidenţă atributele fundamentale ale limbii strămoşeşti şi partea a doua este alcătuită din patru strofe care exprimă îndemnul poetului adresat contemporanilor şi urmaşilor să păstreze şi să îmbogăţească graiul străbun.

Aspectul general al realităţii

Oda este realizată ca o amplă definiţie poetică prin care se subliniază *bogăţia, frumuseţea, vechimea şi unitatea limbii.*

Scanned with OKEN Scanner

Întrebări, exerciții și soluții pentru cunoașterea textului

1. Care sunt însușirile fundamentale ale limbii noastre, ilustrate în prima strofă și prin ce elemente artistice sunt înfățișate?

În prima strofă bogăția este scoasă în evidență prin metafora (comparație din care lipsește termenul comparat) „o comoară", frumusețea prin sintagma „un șirag de piatră rară", iar faptul că limba română este aceeași pe tot cuprinsul țării este scos în evidență de construcția metaforică „pe moșie revărsată". Procesul de formare a limbii este identificat cu acela al nașterii poporului în vremuri străvechi, realitate ilustrată plastic printr-o imagine concretă „în adâncuri înfundată".

2. Ce trăsături ale limbii reies din metafora „foc ce arde"?

Rolul hotărâtor al limbii în formarea și consolidarea conștiinței naționale reiese din metafora „foc ce arde" – foc ce întreține existența unui popor, foc de care ard sufletele în momentele deșteptării unei națiuni. Prin înlocuirea substantivului *popor* cu formularea poetică „viteazul din poveste" se învăluie în aureolă de legendă istoria neamului.

3. Descoperiți antiteza și precizați în ce scop s-a folosit.

Definiția poetică „Limba noastră-i numai cântec" reflectă muzicalitatea limbii, idee completată în versul „Doina dorurilor noastre", semnificativă pentru faptul că doina, creație literară specifică spiritualității românești, cântă dorurile noastre: dor de neam și dor de țară, dorul „viteazului din poveste", dor de viață și dor de ființa iubită. Sintagma „roi de fulgere" și metaforele „nouri negri, zări albastre", aflate în raport antitetic, subliniază forța cu care limba română a străbătut întreaga istorie, contribuind la păstrarea ființei naționale în vremurile întunecate („nouri negri") și împlinindu-și menirea creatoare în clipele de liniște, de speranță și de lumină („zări albastre").

Izvorul limbii noastre se află în „rostirea" țăranilor, care prin munca lor au sfințit glia – plugarii fiind făuritorii comorilor materiale și spirituale.

Scanned with OKEN Scanner

Metafora „graiul pâinii" semnifică limba română, armonioasă ca şi mlădierea holdei în adierea vântului de vară.

4. Comentați formulările „graiul pâinii" şi „vechi izvoade"

Limba noastră este limba istoriei tuturor românilor – exprimă zbuciumul codrilor şi învolburarea apelor; metafora „al luceferilor sfeşnici" subliniază capacitatea limbii române de a se apropia de idealul de perfecțiune şi de a ilustra şi aspirațiile românilor de pe Nistru.

5. Ce sens are arhaismul „izvoade"? Descoperiți alte arhaisme în poezie şi motivați utilizarea lor

În limba noastră s-au păstrat mărturii despre vremuri vechi, bogate în fapte strălucite, dar şi în încercări cumplite, în fața cărora „te înfiori şi tremuri". Din utilizarea celor două verbe determinate de adverbul „adânc" se deduce arta lui Alexe Mateevici de a dezvălui tensiunea emoțională de care ne simțim cuprinşi prin cunoaşterea trecutului. Rostirea românească a fost predestinată să ne ducă numele în lume („să ridice slavă-n ceruri") prin dezvăluirea adevărurilor eterne, atât în momente de înălțare sufletească („-n hram"), cât şi în comunicarea de fiecare zi („şi-acasă").

6. Cu ce cuvinte încep primele opt strofe şi care este rolul repetiției în comunicarea mesajului poeziei?

În definițiile poetice din primele opt strofe se repetă sintagma *limba noastră* pentru a se prezenta bogăția, frumusețea, unicitatea, vechimea, muzicalitatea şi vigoarea limbii. Poetul subliniază caracterul sacru al limbii vorbite şi al celei scrise, începând cu scrierile religioase, moment important pentru apariția literaturii culte româneşti. Pronumele personal cu formă scurtă „o" înlocuieşte sintagma „limba noastră", reluarea acestui cuvânt conferind relief ideii fundamentale, anume că limba noastră se remarcă prin însuşiri alese şi exprimă complexitatea de trăiri a neamului.

Scanned with OKEN Scanner

7. Selectați verbele din ultimile strofe ale odei, precizați modul și timpul, explicând valoarea lor artistică

În partea a doua a poeziei, prin verbele la imperativ „înviați-vă", „ștergeți", „strângeți" se adresează contemporanilor și urmașilor cu îndemnuri privind păstrarea și îmbogățirea limbii strămoșești. Frumusețea limbii trebuie menținută mereu vie, niciodată uitată, astfel încât rugina, „slinul" și „mucegaiul" să nu o poată atinge. Imaginea din versul „Un potop nou de cuvinte" evidențiază resursele nesecate de îmbogățire și înnoire a limbii; prin metafora „în revărsare" se întregește ideea de unitate etnică (de neam) dobândită prin limbă – apreciere formulată și în prima strofă, în versul „Pe moșie revărsată".

Prețuirea poetului față de limbă ca factor de unitate națională, precum și iubirea pentru pământul românesc se exprimă în versul „Graiul țării noastre dragă". Poetul vorbește cu căldură despre patrie, ca despre o ființă iubită, sentiment ce transpare din adjectivul „dragă", determinant al substantivului „țării", iar prin adjectivul posesiv „noastre" se evidențiază faptul că unitatea de neam este asigurată și prin limbă.

Ultima strofă este reluarea primei strofe, (cu o singură modificare), modalitate de subliniere a atributelor fundamentale ale limbii – bogăția, frumusețea, vechimea, unitatea – trăsături care îi asigură identitatea între toate limbile lumii.

În locul sintagmei *Limba noastră* se folosește verbul „răsări-va" – la modul indicativ, timpul viitor – pentru a exprima încrederea în întinerirea veșnică a rostirii românești.

Vorbind în numele întregului popor, A. Mateevici exprimă dragostea și prețuirea față de limba română, subliniind ideea că ea este elementul fundamental de etnicitate care asigură unitatea de neam. Limba reflectă sensibilitatea și înălțimea idealurilor noastre de-a lungul istoriei. Prin această odă, limba română primește un meritat și deplin elogiu.

Scanned with OKEN Scanner

Vasile Alecsandri
1818-1890

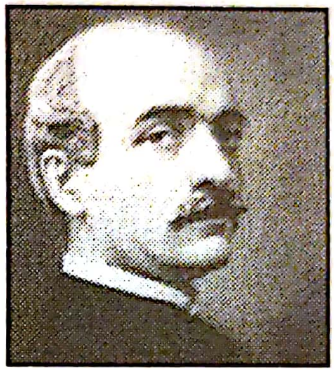

*„După vârsta de 40 de ani, Alecsandri începu să dea în **Pasteluri** o poezie nouă, în care tehnica picturală predomină. Luate în total, pastelurile reprezintă o lirică a liniştii rurale... De fapt, pastelurile lui Alecsandri sunt un calendar al spațiului rural şi al muncii câmpeneşti".*

(G.Călinescu)

S-a născut la Bacău în anul 1818 şi a avut o copilărie fericită la moşia părintească de la Mirceşti.

A studiat acasă cu călugărul maramureşean Gherman Vida, bun cunoscător al istoriei naționale, apoi a fost trimis la Iaşi, la institutul francezului Cuénim şi de acolo la Paris în anul 1834, unde s-a împrietenit cu Alexandru Cuza – viitorul domn – şi cu scriitorul Ion Ghica.

În anul 1840 s-a întors în țară şi a luat parte la viața politică şi culturală românească. În anul 1840 a fost numit director la Teatrul Național din Iaşi împreună cu Costache Negruzzi şi Mihail Kogălniceanu. A participat la pregătirea şi desfăşurarea revoluției de la 1848, a trăit momente grele de exil, a avut o contribuție remarcabilă în înfăptuirea Unirii Principatelor din 1859. După Unire a devenit ministru de externe sub Cuza şi agent diplomatic în Occident; a salutat cu entuziasm Războiul de Independență din 1877.

Ultimii ani din viață i-a petrecut în izolare la Mirceşti, unde a murit în august 1890.

Opera sa este alcătuită din poezii, proză, teatru.

În 1852 a realizat prima culegere de folclor din literatura română

Scanned with OKEN Scanner

Poezii populare, balade (cântece bătrâneşti adunate şi îndreptate de Vasile Alecsandri.

În 1853 a scris – sub influenţa poeziei populare – volumul *Doine*, cu ciclurile *Suvenire* şi *Lăcrămioare.*

Volumul *Pasteluri* a pus bazele unei noi specii literare în scrisul românesc.

Vasile Alecsandri a salutat eroismul poporului în Războiul de Independenţă în volumul *Ostaşii noştri.*

Culegerea *Legende* conţine poezii epice dintre care cele mai importante sunt *Dumbrava Roşie* şi *Dan, căpitan de plai.*

Proza lui Alecsandri cuprinde *Istoria unui galbân*, *Balta Albă*, *O primblare la munţi* şi *O călătorie în Africa.*

A îmbogăţit repertoriul dramatic românesc prin comediile: *Rusaliile*, *Chiriţa în Iaşi* sau *Două fete şi-o neneacă* şi *Chiriţa în provinţie.*

„Pastelurile sunt un şir de poezii, cele mai multe lirice, de regulă descrieri, câteva idile, toate însufleţite de o simţire aşa de curată şi de puternică a naturii, scrise într-o limbă aşa de frumoasă încât au devenit fără comparare cea mai mare podoabă a lui Alecsandri, o podoabă a literaturii române îndeobşte".

(Titu Maiorescu)

Sfârşit de toamnă

Date generale despre pastelurile lui Vasile Alecsandri

Vasile Alecsandri a introdus în literatura română *pastelul*, împrumutând denumirea acestei specii literare lirice din pictură, unde înseamnă un desen executat în culori dulci.

Pastelurile sale au fost împărţite de critica literară în trei categorii: cele care înfăţişează natura de la Mirceşti, pastelurile care descriu natura în desfăşurarea ciclică a anotimpurilor şi pastelurile exotice.

Volumul intitulat *Pasteluri*, apărut în anul 1875, cuprinde poezii despre natură, create şi publicate între anii 1868-1869 la Iaşi în revista *Convorbiri literare.*

Unde şi când apare poezia?

Poezia *Sfârşit de toamnă* a fost publicată în numărul 3 al revistei *Convorbiri*

Scanned with OKEN Scanner

literare la 1 aprilie 1868, apoi a fost inclusă în volum.

Semnificația titlului

Titlul sugerează că poezia se încadrează în peisagistica închinată succesiunii anotimpurilor şi precizează momentul prezentat.

Aspectul general al realității (tema)

Pastelul surprinde aspecte specifice sfârşitului de toamnă şi primele semne ale iernii.

Compoziția

Poezia este alcătuită din patru catrene, cu versuri lungi, fiecare fiind o secvență ilustrativă pentru timpul descris.

Oaspeții caselor noastre, cocostârci şi rândunele,
Părăsit-au a lor cuiburi ş-au fugit de zile rele;
Cârdurile de cocoare, înşirându-se-n lung zbor,
Pribegit-au urmărite de al nostru jalnic dor.

Vesela verde câmpie acu-i tristă, vestejită;
Lunca, bătută de brumă, acum pare ruginită;
Frunzele-i cad, zbor în aer şi de crengi se deslipesc
Ca frumoasele iluzii dintr-un suflet omenesc.

Din tuspatru părți a lumei se ridă-nalt pe ceruri,
Ca balauri de poveste, nouri negri plini de geruri.
Soarele iubit s-ascunde, iar pe sub grozavii nori
Trece-un cârd de corbi iernatici prin văzduh croncănitori.

Ziua scade; iarna vine, vine pe crivăț călare!
Vântul şuieră prin hornuri răspândind înfiorare.
Boii rag, caii rânchează, câinii latră la un loc,
Omul, trist, cade pe gânduri şi s-apropie de foc.

Întrebări şi exerciții pentru cunoaşterea textului

1. Ce prezintă prima strofă?

2. Ce elemente specifice toamnei se surprind în strofa a doua?

3. Ce înfățişare ia natura pe măsură ce toamna se apropie de sfârşit?

4. Care sunt primele semne ale iernii şi ce stare de spirit generează?

5. Ce observații se pot face în legătură cu elementele de prozodie?

Scanned with OKEN Scanner

Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului

Strofa iniţială înfăţişează plecarea păsărilor călătoare – primul semn al sfârşitului toamnei.

Din construcţia metaforică „Oaspeţii caselor noastre" şi din menţiunea „Cocostârci, rândunele, cocoare" se desprind bucuria şi căldura cu care au fost primite păsările în universul nostru familial, ca nişte musafiri dragi şi aşteptaţi.

Durerea pricinuită de plecarea lor este înfăţişată la nivel morfologic prin verbele „ părăsit-au", „au fugit", „pribegit-au" – toate la modul indicativ, timpul perfectul compus care indică o lucrare trecută şi terminată, sugerând ideea că bucuria prezenţei oaspeţilor dragi s-a risipit – prin adjectivul „rele" din construcţia metaforică „zile rele" şi prin adjectivul „jalnic", epitet al substantivului „dor"; prin asocierea lor se adânceşte sentimentul de tristeţe.

Toamna pune stăpânire deplină peste câmpie şi peste luncă. Epitetele duble „vesela, verde (câmpie)" şi „tristă, vestejită" surprind antiteza dintre aspectul câmpiei din timpul verii fremătând de viaţă şi înfăţişarea sumbră (întunecată) din timpul toamnei, ca a unui om mâhnit şi îmbătrânit. Copacii din luncă, bătuţi de brumă, parcă au ruginit, iar frunzele lor cad. Freamătul dureros al naturii este evidenţiat prin verbele de mişcare „se deslipesc", „zbor", „cad". Comparaţia frunzelor risipite cu iluziile sufletului omenesc umanizează natura şi sugerează faptul că poetul stabileşte o strânsă legătură între întreaga fire şi starea sa de spirit.

Pe măsură ce toamna se apropie de sfârşit, cadrul de natură devine sumbru, imagine descrisă cu ajutorul comparaţiei mitologice „ca balauri din poveste" şi al epitetului dublu „Nouri negri plini de geruri". Întunericul creşte când soarele se ascunde în nori. Nostalgia după soarele de vară este sugerată de epitetul „iubit", iar fiorul amorţirii naturii se adâcenşte prin imaginea cârdurilor de corbi iernatici croncănind prin văzduh.

Ultima strofă înfăţişează venirea iminentă a iernii, când ziua se micşorează, suflă crivăţul şuierând prin hornurile sobelor, sugerând spaima şi tristeţea. La nivel morfologic, enumeraţia unor substantive

Scanned with OKEN Scanner

şi a unor verbe contribuie la realizarea imaginilor vizuale şi auditive ce exprimă groaza cu care este întâmpinat anotimpul rece: „Boii rag, caii rânchează, câinii latră la un loc".

Atmosfera înfricoşătoare este conturată printr-o personificare mitologică: „... iarna vine, vine pe crivăț călare". Ultimul vers al acestei strofe cuprinde reacția omului copleşit de tristețe şi de îngândurare, care se resemnează căutând o alinare la căldura şi lumina focului considerat un simbol al permanenței.

Elementele de prozodie din această poezie sunt: strofa alcătuită din 4 versuri (catren), versul cu măsura de 16 silabe, şi rima împerecheată.

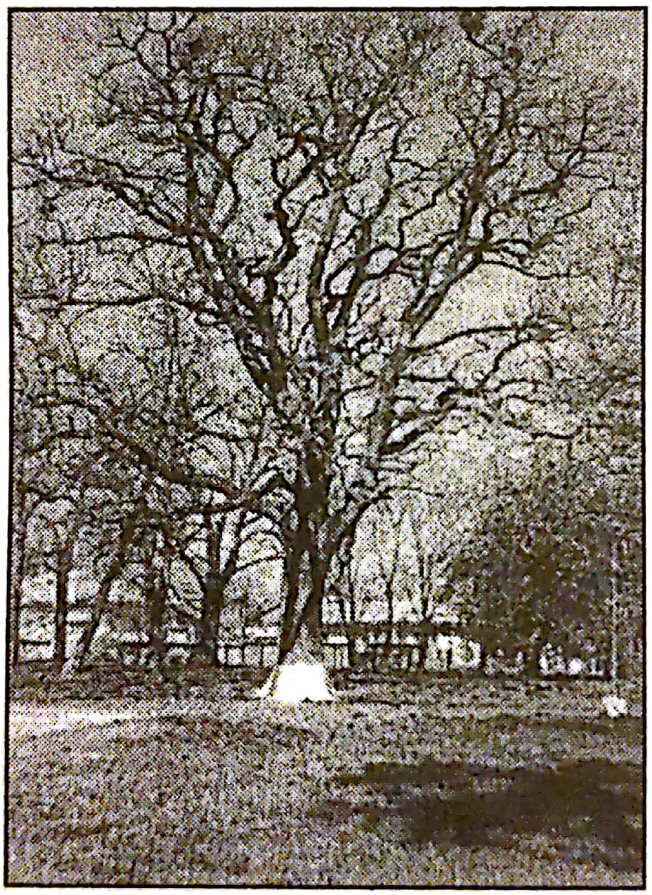

Valoarea acestui pastel rezultă din arta cu care poetul Vasile Alecsandri a îmbinat imaginile vizuale, auditive şi motorii pentru a descrie tabloul sumbru al sfârşitului de toamnă, primele semne ale iernii, groaza viețuitoarelor domestice şi pentru a înfățişa tristețea şi nostalgia omului după zilele însorite ale vremii înfrumusețate de prezența păsărilor.

Scanned with OKEN Scanner

Octavian Goga
(1881-1938)

„Eu am pornit în literatură de la ideea monografică a unui sat. Am crezut că satul reprezintă prin sine, unitatea organică a sufletului acestui popor.

... Aşa că primul volum, pe care eu, dintr-un sentiment explicabil de modestie, l-am intitulat ***Poezii,*** *pe când trebuia să poarte titlul* ***Acasă,*** *e monografia unui sat".*

(O. Goga)

Octavian Goga, cel mai mare poet național ardelean, s-a născut la 1 aprilie 1881, în satul Răşinari, situat în apropiere de Sibiu.

A fost primul copil al preotului Iosif Goga şi al învățătoarei Aurelia Goga. A făcut şcoala primară la Răşinari, a studiat la liceul maghiar din Sibiu şi la liceul român din Braşov, apoi a urmat cursurile Facultății de Litere şi Filozofie din Budapesta. În 1902, împreună cu alți tineri înființează revista *Luceafărul* în paginile căreia se afirmă ca poet.

Realitățile dramatice ale Ardealului, aflat sub stăpânire austro-ungară, aprind în sufletul poetului dorința de libertate națională şi socială pentru poporul asuprit, sentimente exprimate în poezii de intensă vibrație lirică.

Versurile lui Octavian Goga sunt grupate în volumele: *Poezii* (1905), *Ne cheamă pământul* (1909), *Din umbra zidurilor* (1913), *Cântece fără țară* (1916) prin care se realizează o monografie a satului transilvănean de la sfârşitul secolului trecut şi începutul secolului nostru.

Toamna

Natura în creația poetică a lui Octavian Goga

Natura este un element omniprezent (prezent peste tot) în lirica poetului de la Răşinari.

Critica literară a remarcat că în scrierile lui O. Goga natura este socială, dovedindu-se părtaşă la jalea poporului lipsit de libertate socială şi națională.

Scanned with OKEN Scanner

De marea vibrație lirică sunt pastelurile închinate naturii în veşnica rotire a anotimpurilor.

Când şi unde apare poezia

Poezia *Toamna*, apărută inițial în revista *Luceafărul* (1902), a fost reprodusă în volumul de debut, *Poezii* (1905), cu unele modificări.

Semnificația titlului

Titlul se referă la anotimpul descris.

Aspectul general al realității prezentate

Octavian Goga schițează un tablou al naturii în care surprinde venirea gradată a toamnei şi exprimă o varietate de sentimente: admirație față de vălul diafan al brumei strălucitoare, melancolie pentru florile care mor, neliniştea, apoi groaza de viforniță amenințătoare.

Compoziția

Pe parcursul celor cinci strofe, natura este personificată, caracteristicile anotimpului fiind urmărite: în grădini, în dumbravă, pe câmp şi în curtea casei.

Întrebări şi exerciții pentru cunoaşterea textului

1. Care este primul semn al toamnei?

2. Cum este atmosfera zilelor de toamnă în dumbravă şi pe câmp?

3. Cum se simte în ogradă venirea toamnei?

4. Prin ce imagine se prezintă intensitatea maximă a vântului şi a tristeții?

5. Prin ce se deosebeşte strofa a V-a de celelalte?

6. Cum se exprimă dramatismul trăirilor poetului?

Răspunsuri posibile la întrebările şi exercițiile pentru cunoaşterea textului

Primul semn al toamnei este căderea brumei, prezentată prin metafora „văl argintiu" care împodobeşte grădina. De răceala ei se usucă rădăcina firelor de lămâiță dând naştere unui uşor sentiment de melancolie.

Scanned with OKEN Scanner

În dumbravă şi pe câmp atmosfera zilelor de toamnă este apăsătoare, culoarea dominantă fiind cenuşiul. Peste vârfurile copacilor se plimbă „norii suri", iar metafora „plumbul" accentuează tonalitatea sumbră a peisajului.

Suflarea vântului sfâşie „podoaba" porumbului – altă metaforă sugestivă – făcându-l să tremure pe câmpul dezolant.

Vântul nemilos care bate de la miazănoapte, smulge şindrila de pe vârful şurii din ogradă.

Suflarea duşmănoasă a viforniței devine atât de puternică, încât îndoaie nucii bătrâni şi înspăimântă un biet pui de ciocârlie, rămas pradă vijeliei toamnei şi iernii apropiate, plângându-şi amarul şi singurătatea „sus pe cumpăna fântânii".

Ultima strofă prezintă identitatea destinului poetului cu soarta puiului de ciocârlie, amândoi fiind condamnați singurătății şi furtunilor vieții.

Dramatismul trăirilor se exprimă direct prin tonul de confesiune, prin verbe şi pronume la persoana I singular („-mi" ascult), forma de plural „ni" sugerează suferința comună; substantivul „pui" la cazul vocativ şi epitetul „golaş" relevă compasiunea pentru vietatea lipsită de căldură sufletească şi de apărare. Lacrima izvorând sub gene este semnul înțelegerii suferinței puiului, dar şi expresia propriei dureri. La nivel lexical, sentimentele de melancolie şi de durere sunt exprimate prin cuvinte cu mare încărcătură semantică (de sens): „se usucă", „norii suri", „tremura", „vine fără milă", „smulge", „viforniță păgână", „se-ndoiesc nucii, bătrâni", „plânge", „o lacrimă" – toate sugerând pustiirea naturii şi a sufletului poetului.

Poezia *Toamna* este un pastel pentru că descrie o succesiune de tablouri de natură față de care poetul îşi exprimă sentimentele cu discreție.

Tonul elegiac înfățişează moartea naturii, plânsul puiului de ciocârlie şi suferința poetului şi apropie acest pastel de doina de jale.

Scanned with OKEN Scanner

George Topîrceanu
(1886-1937)

„...Topîrceanu este mai întâi un poet liric. Dar un poet liric de o natură specială. D-sa combină în multe din poeziile sale, şi anume în cele mai reuşite, impresionabilitatea şi pasiunea celui mai subiectiv liric, cu observaţia pătrunzătoare a unui realist."

(Garabet Ibrăileanu)

George Topârceanu, poet de mare originalitate, aparţine perioadei interbelice. Părinţii săi erau ardeleni: tatăl din Topîrcea – Sibiu, de unde vine şi numele familiei, iar mama din Silişţea.

Se naşte în Bucureşti în anul 1886 într-o familie modestă, care se stabileşte la Nămăieşti-Muscel.

Poetul urmează cursurile liceale la Bucureşti.

Debutează, în anul 1905, cu poezii, în suplimentul literar al ziarului *Adevărul*. În anul 1909 trimite la *Viaţa Românească* poezia *Răspunsul micilor funcţionari*, primită cu interes de criticul literar Garabet Ibrăileanu. La îndemnul lui se stabileşte la Iaşi în toamna anului 1914. Lucrează ca secretar de redacţie al revistei Viaţa Românească şi colaborează cu scrieri literare, cu unele întreruperi pricinuite de primul război mondial, până în anul morţii – 1937.

Opera sa este alcătuită din versuri, schiţe, povestiri, cronici dramatice, recenzii, articole polemice şi note critice.

În anul 1916 îi apar volumele de versuri *Balade vesele* şi *Parodii originale*. În 1920, primul volum completat este publicat cu titlul *Balade vesele şi triste* iar în 1928 apare volumul *Migdale amare*. Versurile lui Topîrceanu se remarcă prin lirism cald, umor şi duioşie.

Interesul lui George Topîrceanu se îndreaptă atât asupra frumuseţii şi diversităţii naturii, cât şi asupra omului ca fiinţă socială.

Impresiile din prizonierat (din primul război mondial) sunt sintetizate în volumele *Amintiri din luptele de la Turtucaia* şi *Pirin-Planina*. Prozei sale îi aparţine şi romanul umoristic neterminat *Minunile Sfântului Sisoe*, publicat în volumul *Postume*, considerat de Mihail Sadoveanu *„o capodoperă în proză"*.

Scanned with OKEN Scanner

Balada unui greier mic

Încadrarea în volum

Se încadrează în volumul *Balade vesele şi triste* (1928).

Semnificaţia titlului

Titlul sugerează faptul că în poezia dedicată unui „greier mic" se îmbină elementele reale şi fabuloase (ca în orice baladă).

Întrebări, exerciţii şi soluţii pentru cunoaşterea textului

1. Ce înfăţişează primul tablou?

Pastelul începe cu un tablou autumnal (de toamnă) panoramic, sumbru descris prin trei epitete „(dealuri) zgribulite", „ţarini (zdrenţuite), „(toamna) cea întunecată". Adverbul „deodată", determinant al verbului „a venit" subliniază sosirea neaşteptată a toamnei.

2. Ce imagine se creionează în al doilea tablou?

Poetul creionează cu umor imaginea toamnei printr-o enumeraţie alcătuită din epitetul triplu (personificator) „lungă, slabă şi zăludă". Epitetele menţionate împreună cu verbele „botezând", „se scutură", „risipeşte" accentuează aspectul dezolant al întregii firi. Toamna, ca întruchipare a răului, botează natura „c-un mănunchi de ciumafai, se scutură de ciudă, împrăştie pretitindeni ploi mărunte şi reci, scutură frunzele, acoperă pământul cu noroaie şi datorită umezelii ei oamenii se îmbolnăvesc de guturai.

3. Cum întâmpină lumea vegetală toamna?

Lumea vegetală întâmpină toamna cu spaimă şi cu graba de a nu o supăra. Verbele cu rol personificator „blestemând", „lăcrămând" întregesc imaginea înfricoşătoare a toamnei şi explică din ce cauză ciulinii se feresc din calea ei şi se ascund în văgăuni, iar măcieşii se grăbesc să-i intre în voie făcându-i plecăciuni.

Scanned with OKEN Scanner

4. Asupra cui se opreşte în mod deosebit atenţia poetului?

Atenţia poetului se opreşte în mod deosebit asupra unui greieraş pe care îl descrie cu ajutorul personificării şi al epitetului multiplu: el este „Negru, mic, muiat în tuş / Şi pe-aripi pudrat cu brumă /" şi iese din căsuţa lui de humă aflată pe coasta dealului.

Diminutivele „căsuţă" şi „greieruş" exprimă dragostea poetului pentru lumea delicată a miniaturalului.

5. Cum se completează imaginea greierului?

Greierul, personificat, apare în postura unui om sărman luat pe neaşteptate de venirea toamnei care-l găseşte cu cămara goală şi în imposibilitatea de a se împrumuta de la furnică, vecina sa, zgârcită şi cârtitoare, care nu-i dă nimic niciodată şi îl spune tuturor că s-a dus să-i ceară ajutor.

6. Ce sentiment se desprinde din finalul poeziei?

Poetul trăieşte un sentiment de adâncă duioşie faţă de greieraşul care îşi deplânge soarta, aşteptându-şi cu resemnare sfârşitul. Solidaritatea poetului cu lumea minusculă, lipsită de apărare şi compasiunea faţă de aceasta se exprimă şi prin consemnarea unor amănunte semnificative: greieraşul umanizat vorbeşte „cu glas sfârşit" ridică „un picioruş", este privit cu îngăduinţă că şi-a făcut o socoteală greşită gândindu-se că toamna nu va veni mai devreme de Crăciun şi înţelege că orice speranţă s-a spulberat.

Imaginea auditivă realizată prin interjecţia onomatopeică „Cri-cri-cri", imaginile vizuale conturate prin epitetele „gri", „mic", „necăjit" accentuaează atmosfera sumbră a tabloului de toamnă şi soarta crudă a unui greier zgribulit, flămând şi amărât. Pastelul se impune prin arta descrierii naturii şi prin fineţea observaţiei psihologice concretizată prin personificarea lumii miniaturalului.

Poezia surprinde prin muzicalitate şi fantezie rară. La melodicitatea ei contribuie structura fonică (frecvenţa diftongilor şi a vocalelor) şi elementele de versificaţie (rima împerecheată, măsura de opt silabe, şapte silabe, patru şi trei silabe), ritmul iambic.

Scanned with OKEN Scanner

În contextul literaturii române, pastelurile lui George Topîrceanu se înscriu în tradiția peisagisticii românești inaugurate de Vasile Alecsandri și continuate de George Coșbuc, Ștefan Octavian Iosif, Octavian Goga și Ion Pillat.

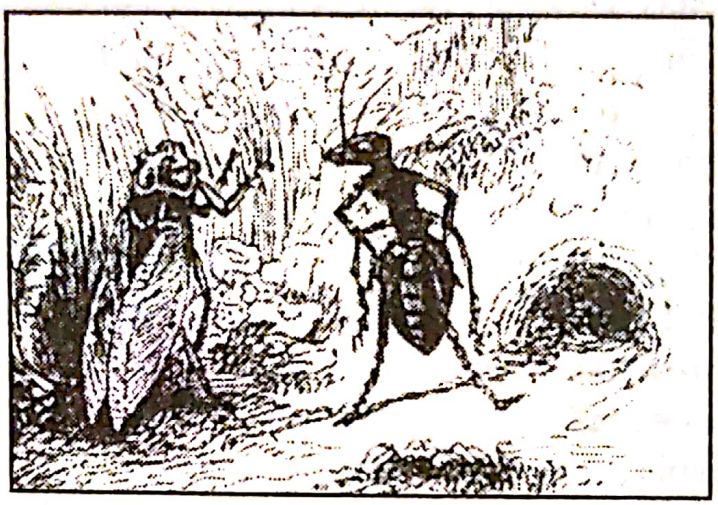

Tudor Arghezi
(1880-1967)

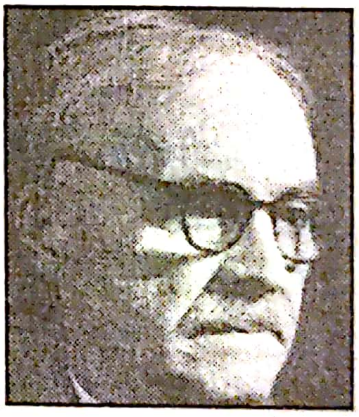

„Tudor Arghezi, cel mai mare poet contemporan al nostru, ne-a adus poezia monumentală și grea a zborului sufletesc către lumină".

(George Călinescu)

Tudor Arghezi (pseudonimul lui Ion Teodorescu) s-a născut la București într-o familie originară din Cărbunești.

Și-a făcut studiile primare și cele liceale la București, la Liceul „Sf. Sava", întreținându-se singur în anii de liceu, dând meditații colegilor sau elevilor mai mici, iar în vacanțe îndeplinește munci grele, printre care aceea de ajutor de pietrar.

Prima poezie o publică în anul 1896, la revista *Liga ortodoxă*, condusă de Alexandru Macedonski.

Dezvoltarea personalității lui a cunoscut mari contradicții care s-au oglindit în creația sa beletristică.

Debutul editorial are loc în anul 1927 cu volumul de versuri *Cuvinte potrivite* prin care se impune în viața literară românească.

Scanned with OKEN Scanner

Volumul se bucură de aprecierea unor critici de prestigiu ca George Călinescu, Şerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu.

Alte volume de poezii publicate în timpul vieţii sunt: *Flori de mucigai* (1931), *Cărticica de seară* (1935), *Hore*(1939), *1907* (1955), *Cântare omului* (1956), *Stihuri pestriţe* (1957), *Frunze* (1961), *Cadenţe* (1964), *Răzleţe* (1966), *Ritmuri* (1966), *Noaptea* (1967).

Opera în proză aduce aspecte noi în scrisul românesc prin volumele: *Tablete din Ţara de Kuty*, *Tablete de cronicar*, *Poarta neagră*, *Icoane de lemn*, *Cimitirul Buna Vestire*, *Ochii Maicii Domnului* şi *Lina*.

Tudor Arghezi s-a impus şi ca publicist în perioada interbelică şi contemporană prin colaborarea la ziare şi reviste de prestigiu şi prin redactarea revistei *Bilete de papagal* (1929) care a avut mare importanţă în epocă.

Atât pentru activitatea literară, cât şi pentru cea obştească, Arghezi a fost Laureat al Premiului de Stat. A fost membru al Academiei Române (1955) şi sărbătorit la 85 de ani ca poet naţional, în acelaşi an acordându-i-se premiul Herder al Universităţii din Viena.

A murit în anul 1967 şi a fost înmormântat în grădina casei sale de la Mărţişor, aşa cum i-a fost dorinţa.

Steaua-n iarbă

Semnificaţia titlului

Titlul este o metaforă (comparaţie prescurtată din care s-a eliminat termenul comparat) care sugerează strălucirea – particularitatea licuriciului.

Aspectul general al realităţii

Poezia este o descriere a delicateţei licuriciului. Este concepută sub forma unor definiţii poetice referitoare la licurici. Şirul de întrebări exprimate prin metafore completate cu elemente din universul cunoscut duce la concluzia că poezia este gândită ca o ghicitoare.

Scanned with OKEN Scanner

1. Cum este descris licuriciul?

În primele trei strofe, poetul surprinde strălucirea licuriciului prin comparații determinate de epitete. El vede micuța vietate ca pe „un strop de rouă aprinsă", luminând poiana ca să călăuzească gâzele prin buruieni. Comparațiile „ ca o candelă de schit" și „Ca o za de prin poveşti" sugerează sacralitatea (sfințenia) și misterul licuriciului.

Intensitatea luminii licuriciului este înfățișată prin asemănarea lui cu un mărgăritar.

2. Ce se comunică în strofa a IV-a?

Tudor Arghezi consemnează locul aparte al licuriciului în lumea miniaturalului prin epitetul „singur", metafora „cu-aureolă" și prin două interogații retorice: „Cum te cheamă? Luceolă/ Sau te cheamă licurici?"

3. Ce se exprimă în ultima strofă?

Ultima strofă conține răspunsuri ale poeziei Ghicitoare concepute ca niște interogații, alcătuite din metafore determinate de elemente din universul înconjurător. Cu ajutorul lor se exprimă suavitatea dragostei poetului față de licurici.

„În natura animată (însuflețită) poetul iubeşte ceea ce este gingaş şi umil, ceea ce provoacă emoția şi zâmbetul duioşiei".

(Tudor Vianu)

O furnică

Încadrarea poeziei în volum și în opera poetului

Tudor Arghezi s-a apropiat cu mare delicatețe de viețuitoarele mărunte și de lumea copiilor, fapt pentru care a fost numit „poet al jocului, al boabei și al fărâmei".

O furnică face parte din volumul *Versuri de seară*, apărut în 1965.

Scanned with OKEN Scanner

Semnificația titlului

Titlul exprimat printr-un substantiv comun se referă la ființa caracterizată în poezie.

Aspectul general al realității

Poetul creează imaginea unei lumi minuscule după modelul celei reale, folosind ca procedeu artistic fundamental personificarea.

Compoziția

Poezia este alcătuită din cinci strofe inegale ca număr de versuri: primele două strofe sunt secvențe care constituie punctul de plecare pentru observație și meditație, strofele a treia și a patra prezintă monologul imaginar al poetului prin care se adresează furnicii, strofa a cincea exprimă gândurile lui Tudor Arghezi despre lipsa furnicii de acasă (din furnicar) și despre primejdiile care ar putea să i se ivească în cale.

Întrebări, exerciții și soluții pentru cunoașterea textului

1. Ce fapt a inspirat lui Tudor Arghezi această poezie?

Această poezie este inspirată dintr-un fapt real și obișnuit: o furnică i se urcă de pe un vișin uscat pe picioare crezând că sunt niște crăci.

2. Prin ce însușiri se caracterizează furnica?

Furnica este îndrăzneață – „înfiptă", harnică, chibzuită și micuță; ultima trăsătură este subliniată prin repetiția „mică, mică" și prin construcția „mărunțică la făptură". Ea este prevăzătoare, adună „o fărâmă de ceva", adică ceva folositor în gospodărie, așezat cu grijă pentru iarnă.

3. Cum i se adresează poetul furnicii?

Poetul este îngrijorat de soarta furnicii și i se adresează cu multă dragoste și căldură. El o întreabă unde se duce „așa degrabă", îi atrage atenția că a greșit drumul și s-a rătăcit când i s-a urcat până la cravată și că până la chelie mai are de străbătut două dealuri – prin această metaforă se referă la buze și la nas. Substantivul „tată"

Scanned with OKEN Scanner

(la cazul vocativ) folosit în cadrul interogației exprimă duioșia față de furnică: „Nu vrei, tată, să-ți arăt / Cum iei drumul îndărăt ?“

4. Ce reflectă noua întrebare pusă musafirului rătăcit?

Noua întrebare pusă musafirului rătăcit reflectă îngrijorarea crescândă față de soarta sa şi preocuparea de a ocroti furnica. Poetul este neliniştit că mica vietate nu are unde dormi şi se înspăimântă la gândul că s-ar putea pierde între paginile unei cărți unde să-şi găsească sfârşitul.

5. Prin ce figură de stil se surprinde eventuala moarte a prietenei sale?

Eventuala moarte a prietenei sale se surprinde prin metafora (o comparație din care s-a eliminat termenul comparat) inedită (originală) „virgulă târzie într-un op de poezie“.

6. Ce personificare se află în finalul poeziei?

În finalul poeziei, Tudor Arghezi foloseşte personificarea prin care prezintă furnica drept o călugăriță, lipsa ei o va neliniști pe „maica stareță“. Poetul doreşte să ferească delicata făptură de primejdia „de neştiut“ ca să se poată întoarce la rosturile ei.

7. Cum se reflectă la nivel lexical faptul că poezia ***O furnică*** *se încadrează în „poezia jocului, a boabei şi a fărâmei“*

Faptul că poezia *O furnică* se încadrează în „poezia jocului, a boabei şi a fărâmei“ se reflectă la nivel lexical prin folosirea cuvintelor (substantive, adjective şi verbe) de mare circulație – unele sunt cuvinte populare) „înfiptă“, „nişte crăci“, „mărunțică“, „făptură“, „o să zică“, „o să vină“, „degrabă“, „merindea“, „îngrijat“).

8. Ce legătură se remarcă între elementele de versificație şi conținutul poeziei?

Elementele prozodice – ritmul iambic, rima împerecheată, măsura de opt silabe imprimă poeziei un ritm vioi ca într-un joc prin care se imaginează apropierea de lumea micilor viețuitoare cu căldură şi gingăşie.

Apropierea de universul miniatural îl situează pe Arghezi alături de M. Sadoveanu, George Topîrceanu, Otilia Cazimir, Emil Gârleanu, I. Al. Brătescu-Voineşti care au scris pagini de mare sensibilitate despre lumea celor care nu cuvântă.

Scanned with OKEN Scanner

Observații asupra lexicului folosit

Lexicul folosit reflectă diversitatea de domenii:
– *natura terestră*: rouă, poiană, gâze, buruieni, urzici, gânganie
– *existența umană*: o za, pieptarul unei fete, deşt (deget), gaură de cheie, pana mea
– *viața bisericească*: o candelă, schit, aureolă,
– *universul astral*: o stea

Elemente de prozodie

Poezia este alcătuită din 5 catrene
Rima este încrucişată (rimează versurile 1-3, 2-4).
Ritmul este iambic.
Măsura este 7-8 silabe.

Tudor Arghezi cu bastonul prin Bucureşti

Scanned with OKEN Scanner

Ion Pillat
(1891-1945)

„Poezia pământului natal, a rădăcinilor ancestrale de care nu se poate rupe un suflet şi-a găsit la noi expresia cea mai curată şi cea mai înaltă în lirica lui Ion Pillat."

(Ovidiu Crohmălniceanu)

Este poet interbelic de o remarcabilă complexitate şi valoare artistică.

Născut la Bucureşti în 1891; prin descendenţă maternă este nepotul lui I. Brăteanu, mare om politic, iar după tată aparţine unei vechi familii de boieri moldoveni.

Copilăria fericită, petrecută la Miorcani, pe Prut, la moşia părintelui său şi la Florica, în ţinutul Argeşului, este evocată în imagini de o rară frumuseţe.

Dintre primele volume de poezii menţionăm: *Visări păgâne* (1912), *Eternităţi de-o clipă* (1914), *Amăgiri* (1917).

Un loc aparte în lirica inspirată din specificitatea românească îl ocupă volumele *Pe Argeş în sus* (1923), *Satul meu* (1924) şi *Biserica de altădată* (1926).

Meditaţia asupra timpului ireversibil (care nu se mai întoarce), tinereţea romantică a bunicilor într-un cadru patriarhal, amintirea căminului părintesc şi nostalgia după mirajul copilăriei formează substanţa multora din poeziile incluse în volumul *Pe Argeş în sus*.

Poetul cântă privelişti româneşti: moşia Florica, Râul Doamnei, Negoiul. Sentimentul permanenţei, în ciuda curgerii necontenite a timpului, este dat de pământul ţării: podgorii pline de rod, dealuri dormind sub omăt, lunci înverzite şi mai ales de belşugul toamnei, anotimpul cel mai îndrăgit de Ion Pillat.

Cămara de fructe

Unde şi când apare poezia

Se încadrează în volumul *Pe Argeş în sus*, apărut în 1923, cel mai cunoscut şi îndrăgit, care l-a consacrat pe poet.

Semnificaţia titlului

Titlul este un simbol al lumii copilăriei; prin evocarea cămării de fructe reînvie vârsta candorii.

Scanned with OKEN Scanner

Apartenența la specia literară

Poezia este un pastel în care cadrul descris – belşugul fascinant al toamnei – semnifică statornicia pământului românesc, neatinsă de curgerea necontenită a timpului şi exprimă cu discreție sentimentele poetului.

Structura

Poezia este alcătuită din patru strofe, fiecare conținând patru versuri (patru catrene).

Întrebări şi exerciții pentru cunoaşterea textului

1. Identificați în poezie cele două stări sufleteşti ale poetului raportate la vârsta copilăriei şi a maturității.
2. Ce imagini de basm reînvie în sufletul poetului?
3. Comentați ultima strofă raportând-o la cele două planuri temporale (trecut-prezent) şi la cele două vârste (copilărie-maturitate).
4. Cum se înfățişează la nivel morfologic întoarcerea în timp?

Răspunsuri posibile la întrebările şi exercițiile pentru cunoaşterea textului

În sufletul poetului coexistă vârsta maturității cu ecourile copilăriei îndepărtate. Intrarea în cămara de fructe are semnificația unei întoarceri în timp şi se face cu teama şi nostalgia omului matur reînviind trecutul, dar şi cu smerenia copilului de odinioară care abia acum – peste ani – se bucură că poate să pătrundă în „raiul oprit" (subînțelegându-se prin „raiul oprit" vârsta copilăriei cu tainele ei). „Cheia ruginită", imagine metaforică a timpului ireversibil, deschide uşa cămării de altădată al cărei belşug neasemuit este semnul statorniciei nepăsătoare la trecerea vremii.

Poetul revede imaginea de basm a cămării cu polițele pline de roadele toamnei. Revărsarea aceasta de corn al abundenței este ca o pictură fascinantă realizată prin imagini vizuale şi olfactive cu ajutorul epitetelor şi al enumerațiilor: „(piersici) de jar", „albaştri (struguri)", „(pere) de aur roşu cu flăcări", „(pepeni) verzi", „(miezul) de rubine", „tămâioşii (galbeni)".

Scanned with OKEN Scanner

Comparația „ca pe ruguri“ şi verbul „arzând“ completează cromatic tabloul îmbogățindu-l cu încă o tentă de roşu.

Mireasma acestui paradis este sugerată prin înțelesul substantivului „Tămâioşii“ şi de epitetul „de parfum“.

Metaforele rare justifică de ce poetul se simte ca un rob ce calcă şovăitor pe o comoară „Din basmul cu o mie şi una de nopți“.

Metaforele inedite care sporesc farmecul şi misterul cămării sunt: „pepeni – smaragde cu miezul de rubine“, „... caise şi gutui“, „Trandafirii lampioane şi lămpi de aur verde“.

Dacă prima strofă este ca o intrare în lumea fantastică a amintirii, ultima înseamnă desprinderea de acest miraj şi pecetluirea cu grijă a tainei trecutului care îl răvăşeşte pe poet.

Întoarcerea în trecut şi revenirea la prezent se înfățişează la nivel morfologic prin anumite substantive, verbe şi adjective: „deschid“, „aşa“, „umbra uitată“, „amintirea“, „părăsind“, „cămara“, „cu lacăt“, „în cui“ şi prin intermediul adverbului „de-altădată“.

Analizând sensul poeziei *Cămara de fructe*, ca şi a altor creații din volumul *Pe Argeş în sus*, Ion Pillat urmăreşte două coordonate: motivul horațian al curgerii necurmate a timpului şi cel al statorniciei vieții care, deşi este turnată mereu în alte tipare, rămâne în esență aceeaşi, aşa cum reiese din aprecierea poetului: *„Toată poezia mea poate fi redusă în ultima analiză la viziunea pământului care rămâne acelaşi, la presimțirea timpului care fuge mereu“*.

Scanned with OKEN Scanner

Lucian Blaga
(1895-1961)

„Sufletul lui Blaga e plin de larma stânilor, de ecoul tulnicelor, de basmele pădurii ardelene cu păsări blestemate să se prefacă în oameni şi inorogi care aţin la asfinţit calea drumeţilor, rătăciţi pe meleaguri năzdrăvane, dar privirile sale licăritoare, neoprite asupra lumii noastre par a purta necontenit amintirea unei patrii siderale..."

(Ovidiu S. Crohmălniceanu)

Lucian Blaga s-a născut la 9 mai 1895 în satul Lancrăm, judeţul Alba. Tatăl său, preotul Isidor, era un om însetat de cultură, citea cu interes cărţi de filozofie, iar mama sa, Ana, descindea dintr-o familie de slujitori ai bisericii.

Blaga a făcut clasele primare la şcoala germană din Sebeş, a urmat apoi la Liceul „Andrei Şaguna" din Braşov, dovedind o atracţie precoce pentru filozofie. După absolvirea liceului studiază la Facultatea de Teologie din Sibiu, apoi la Facultatea de Filozofie din Viena şi îşi dă doctoratul cu lucrarea *Cultură şi conştiinţă*.

A desfăşurat o bogată activitate publicistică, diplomatică, didactică şi beletristică.

A încetat din viaţă la 9 mai 1961 şi îşi doarme somnul veşnic în cimitirul din Lancrăm, aşa cum a fost dorinţa sa.

Opera beletristică se compune din poezii, proză şi teatru.

Volume de poezii: *Poemele luminii* (1919), *Paşii profetului* (1921), *La cumpăna apelor* (1933), *La curţile dorului* (1938), *Nebănuitele trepte* (1943). Postum apar volumele: *Poezii* (1962), *Vârsta de fier*, *Cântecul focului*, *Corăbii cu cenuşă*.

Volumul de proză: *Hronicul şi cântecul vârstelor* este operă autobiografică.

A îmbogăţit dramaturgia cu piese de mare originalitate. Opera filozofică este grupată în trei trilogii.

Vara

Încadrare în volum

Poezia se încadrează în volumul *Paşii profetului* (1921), despre care criticul literar Ov. S. Crohmălniceanu face următoarea constatare: *„Anotimpul preferat al ciclului liric*

Scanned with OKEN Scanner

Paşii profetului *e vara. Poetul îi celebrează dogoarea care topeşte laolaltă toată făptura, cufundând-o într-o stare de bucolism universal, anonim"* (bucolic – idilic, referitor la viaţa idealizată, căreia i se atribuie însuşiri excepţionale).

Explicarea titlului

Substantivul care constituie titlul indică anotimpul cântat în acest pastel.

Aspectul de viaţă prezentat

Poezia *Vara* poate fi considerată un pastel cu elemente de imn şi de meditaţie, dacă acceptăm ideea că descrierea de natură dă naştere unui copleşitor fior cosmic materializat într-un cântec de slavă închinat vieţii perpetue şi intense din univers (vitalismului din univers).

Întrebări exerciţii şi soluţii pentru cunoaşterea textului

1. Ce se înfăţişează în prima strofă?

În prima strofă se schiţează un cadru de natură vast, în care viaţa îşi urmează neabătut cursul firesc şi simplu după legile nescrise ale universului. La nivel morfologic, impresia de infinit se creează prin substantivul „la orizont" şi prin adjectivul „lungi", iar dinamismul întregii firi se surprinde prin verbul „zvâcnesc" şi locuţiunea adverbială „din când în când". Căldura toropitoare şi lumina care se revarsă ca un potop se înfăţişează prin metafora „fulgere fără de glas" şi prin comparaţia „ca nişte lungi picioare de păianjen" – smulse din trupul care le purta". Imaginea vizuală sugerează şi imaginea auditivă a pulsaţiei ritmurilor secrete ale vieţii.

2. Ce rol are versul izolat „Dogoare"?

Cu versul izolat „Dogoare", care urmează după prima strofă, începe meditaţia asupra legăturii dintre cosmic şi terestru unde existenţa se desfăşoară sub atotputernicia soarelui într-o succesiune prestabilită, predeterminată şi condiţionată de factori cosmici, dintre care rolul determinant revine soarelui.

Scanned with OKEN Scanner

3. Ce idei şi sentimente se desprind din ultima strofă care este alcătuită din trei secvenţe?

Constatarea aparent simplă: „Pământu-ntreg e numai lan de grâu şi cântec de lăcuste" poate fi interpretată ca un imn de slavă închinat sevelor roditoare şi soarelui atotstăpânitor. Notaţia „numai lan" cu determinantul „de grâu" sugerează întinderea, dar şi bogăţia pământului în care „tăcutele seve" au făcut să se nască belşugul.

4. Ce se prezintă în a doua secvenţă?

Prin personificarea „În soare spicele îşi ţin la sân grăunţele" şi comparaţia „ca nişte prunci ce sug" se evidenţiază legătura dintre terestru şi cosmic, subliniindu-se rolul tutelar al soarelui. Cele două figuri de stil sugerează şi ideea permanenţei vieţii în univers:noul ciclu va începe în primăvara următoare prin seminţele care „sug la sân" şi se maturizează în soare.

Strofa se caracterizează printr-un lirism intens care contopeşte sufletul poetului (şi al omului în general) cu sevele solului, cu holdele grele de rod, cu pământul şi văzduhul peste care se revarsă incandescenţa solară.

Cu a treia secvenţă din ultima strofă se încheie poezia. Ea este

5. Comentaţi a treia secvenţă a poeziei

alcătuită din personificarea timpului care „... îşi întinde leneş clipele şi aţipeşte între flori de mac" şi din imaginea greierului târâind la urechea vremii. Prin aceste elemente de limbaj poetic Blaga se referă la fluxul neîntrerupt al vieţii în univers.

6. Ce observaţii se pot face asupra versificaţiei?

Din punct de vedere prozodic, *Vara* aparţine poeziei moderne cu vers liber (rimă albă – fără rimă), măsura versurilor diferită şi cu număr inegal de versuri în strofe: prima are 4 versuri, urmează un vers liber, iar ultima conţine 5 versuri.

Poezia comunică sentimentul tonic al setei de viaţă şi invită la reflecţii asupra ritmurilor secrete ale existenţei.

Scanned with OKEN Scanner

Nicolae Labiș
(1935-1956)

„Prin viziunea sa creatoare, umanitară, originală, străbătută de filoane ale unei măreții autentice, prin variația şi frumusețea expresivă a formelor poetice, cu ritmuri învățate din horă, Labiş a lăsat în urmă-i o poezie cu făgăduințI geniale".

(Zoe Dumitrecu-Buşulenga)

Nicolae Labiş s-a născut la 2 decembrie 1925 la Poiana Mărului – Mălini –, județul Suceava.

A fost fiul învățătorilor Eugen şi Ana-Profira Labiş. A făcut şcoala primară la Mălini, liceul l-a început la Fălticeni, l-a terminat la Iaşi, la Liceul „Mihail Sadoveanu" şi în anul 1952 se înscrie la Şcoala de literatură „Mihai Eminescu" din Bucureşti.

După absolvire lucrează la revistele *Contemporanul* şi *Gazeta literară*.

Se stinge în noaptea de 22 decembrie 1956 într-un spital din Bucureşti, în urma unui accident de tramvai.

În anul 1952 au apărut volumele de versuri *Puiul de cerb* şi *Primele iubiri*. Postum, poeziile sale au fost adunate în volumele *Lupta cu inerția* (1958), *Moartea căprioarei* (1964), *Albatrosul ucis* (1966).

Este un deschizător de drum pentru poeții generației sale. Creează o poezie în care zugrăveşte natura şi satul de la munte, aspecte dramatice despre cel de al doilea război mondial, seceta din 1947, de asemenera cântă iubirea. Abordează teme filozofice majore: geneza (naşterea lumii), sensul istoriei, mişcarea materiei în univers şi evoluția conştiinței umane.

Scanned with OKEN Scanner

Fulg

Semnificația titlului

Titlul exprimat prin substantiv comun, nearticulat, sugerează faptul că poezia se referă la un fulg, unul din elementele care dau farmec iernii.

Aspectul general al realității

Este povestea existenței scurte a unui fulg de nea şi exprimă mâhnirea pricinuită de moartea acestuia dar şi bucuria tonică pe care o aduce iarna.

Întrebări, exerciții şi soluții pentru cunoaşterea textului

1. Ce conține prima strofă?

Poezia începe cu descrierea unui tablou din natură surprinsă în pragul iernii şi exprimă un sentiment de tristețe comunicat prin epitetele „desfrunzit", „prea bătrân" şi al verbului „tremură", care contribuie la personificarea gorunului zgribulit de frig.

Primii fulgi îşi încep zborul şi unul din ei este prins de poet.

2. Prin ce imagini artistice este descris

Delicatețea fulgului este evidențiată prin epitetele „migălos lucrată-n fir" şi prin metaforele „floare mică şi rotundă", „o minune de-o secundă".

3. Ce sentiment încearcă poetul văzând cât de scurtă este viața fulgului?

În fața existenței atât de scurte, poetul încearcă un sentiment de adâncă tristețe şi hotărăşte să scrie dureroasa lui poveste.

4. Cum se încheagă duioasa istorisire?

Duioasa poveste se încheagă ca un monolog alătuit dintr-un şir de interogații retorice, prin care se adresează fulgului. Poetul ar vrea să ştie de ce fulgul nu a mai rămas acolo în „înaltul bolții" şi a venit „atât de pur / Spre noroaiele din vale."

5. Cum apare vântul în imaginea poetului?

Vântul, personificat, apare în imaginea poetului ca o ființă potrivnică fulgului. Neliniştit şi stăpânit de ură, el a mânat spre pământ gingaşa făptură.

Scanned with OKEN Scanner

6. Când atinge punctul culminant durerea poetului?

Durerea poetului atinge punctul culminant când se întreabă cu mare nedumerire de ce nu i-a fost dat fulgului să aibă o altă alcătuire: de argint, de sticlă ori de scamă ca să trăiască mai mult. Uimirea poate fi interpretată şi ca o revoltă faţă de destinul vitreg care face ca moartea să ceară vamă atât de timpuriu.

7. Ce consideraţii se pot face în legătură cu ultimele două strofe?

Ultimele două strofe aduc o notă de seninătate: din mrejele tristeţii, poetul constată cu bucurie că afară fulgii se cern fără încetare, aspect exprimat prin repetiţia din versul „Ninge-ntr-una şi-ntr-una" dând strălucire întregii văi. Feeria cadrului de natură, în antiteză cu tabloul iniţial este surprinsă prin substantivul „ninsoare", care implică ideea de alb imaculat – prin verbul „lumina" şi prin epitetele „minunat" şi „scăpărătoare".

8. Cum contribuie elementele de versificaţie la exprimarea sentimentelor poetului?

Versul cu măsura de 7-8 silabe, rima împerecheată (rimează versurile 1, 2 şi 3, 4 – a-b, a-b) şi strofa de 4 versuri (catren) imprimă o cadenţă molcomă, ca de poveste spusă fără grabă, invitând la meditaţie cu privire la efemeritate (viaţă foarte scurtă, viaţă de o clipă).

Cadrul de natură hibernală descris poate fi considerat ca un pretext de meditaţie asupra vieţii şi a morţii şi ca un punct de plecare pentru întrebări în legătură cu jertfa celor care se coboară primii din înalt pentru ca după ei să vină alţii să dea lumină şi frumuseţe, acolo jos, în planul inferior, unde domnesc frigul şi noroiul.

Scanned with OKEN Scanner

Mama

Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului

1. *Explicaţi semnificaţia titlului.*
2. *Cum se realizează tonul de confesiune?*
3. *Ce ecou au în sufletul poetului veştile de acasă?*
4. *Ce îl nelinişteşte şi îl contrariază pe poet?*

Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului

Articolul hotărât al substantivului din titlul poeziei individualizează fiinţa către care se îndreaptă gândurile şi sentimentele poetului.

Tonul de confesiune este cerut de caracterul epistolar al poeziei şi se realizează prin redactarea la persoana I şi prin adresarea directă.

Poetul dă glas dragostei faţă de mamă, dorului pentru ea şi nostalgiei după locurile dragi. Adverbul „demult" parcă este o măsură a timpului îndelungat de când fiul se află printre străini.

Universul familial este schiţat de substantivul „(prin) sat" şi locuţiunea adverbială „de pe-acasă" – sugestivă pentru faptul că satul echivalează în sufletul său cu atmosfera căminului părintesc. Pronumele „la noi" (persoana I plural) se referă la colectivitatea rurală în care se include şi poetul.

Un om venit „de pe-acasă" îi vorbeşte despre frumuseţea mălinului înflorit – simbol al primăverii – şi despre îmbătrânirea mamei. La auzul acestor veşti, fiul meditează asupra permanenţei naturii care veşnic întinereşte, în antiteză cu omul aflat sub semnul timpului neiertător. Repetiţia verbului „a albi" marchează o dată în plus iremediabila trecere a timpului. Neliniştea şi îngrijorarea pun stăpânire pe sufletul lui când un alt om din sat îi spune că mama sa a fost bolnavă mult timp. Nedumerirea exprimă zbuciumul fiului şi sugerează delicateţea mamei care, din dragoste, îşi ascunde cu

Scanned with OKEN Scanner

discreție suferința pricinuită de boală şi de trecerea timpului.

Versul final subliniază strădania mamei de a-l convinge prin scrisori că este la fel de tânără ca şi atunci când se aflau împreună acasă. Diminutivul „mămucă" şi forma populară a pronumelui de politețe „matale" exprimă gingăşia şi profunzimea sentimentului filial.

Frumusețea şi valoarea poeziei rezultă din sinceritatea cu care se prezintă succint – numai în două catrene – sentimente sfinte: dragostea maternă, dragostea filială şi dragostea pentru leagănul copilăriei.

Victor Eftimiu
1889-1972

*„Trăită cotidian, la Victor Eftimiu poezia defineşte permanența nevoii de frumos: „Din visul închinat divinei arte,/ N-am făptuit decât a mia parte, – Abia schițate, palide contururi". **De-aş mai avea o viață înainte.***

(Constantin Ciopraga)

Născut în Albania, la 24 ianuarie 1889, venit în România la vârsta de 8 ani, Victor Eftimiu a debutat în publicistică de foarte timpuriu.

Creația sa literară este constituită din piese de teatru, opere în proză, scrieri memorialistice şi poezii.

A fost directorul teatrului *Comedia*, directorul Teatrului Național din Cluj, apoi director general al teatrelor.

Prima plachetă de versuri *Poemele singurătății* a apărut în 1912, în 1957 publică antologia *Odă limbii române*, care cuprinde poezii scrise în perioada 1906-1956.

A scris literatură pentru copii: *Prichidel, Păunaşul codrilor,*

Scanned with OKEN Scanner

Poveștile lui Moș-Cocoș-Cocoloș, Iepurașul de turtă dulce (basme), *Cântecul mamei și al copilului* (poezii).

În întreaga sa creație dramatică scriitorul prelucrează subiecte din basme românești sau din mitologie creând simboluri filozofice.

Copilărie
fragment

1. Ce sentimente îl stăpânesc pe poet atunci când vede copiii zburdând, râzând sau țipând?

Când vede copiii pe maidan cum zburdă, râd, sar și țipă, poetul se revede la vârsta nevinovăției și este cuprins de tristețe și compasiune față de el, cel de odinioară. Neastâmpărul și veselia sunt evidențiate la nivel stilistic prin enumerație și comparație: „sărind", „zburdând", „țipând", „râzând ca nebunii".

2. Ce fel de copil a fost poetul?

Poetul a fost un copil „sfios", „visător", neîndemânatic la jocul de arșice și insuficient de puternic pentru a-și apăra zmeul, furat adesea de Culai.

3. Ce sentiment naște antiteza dintre poetul-copil și ceilalți băieți?

Antiteza dintre poetul-copil, delicat și timid, și tovarășii lui de joacă, veseli, zglobii și nestăpâniți, naște în sufletul omului matur regretul că nu s-a putut bucura din plin de vârsta de aur.

4. Cum se conturează în ultima strofă contrastul dintre poet și ceilalți copii?

Contrastul dintre poetul-copil și ceilalți băieți se subliniază prin personificarea soarelui și prin verbele „jucând", „zoresc", „strecurându-se". Sub razele soarelui vesel copiii se joacă, iar în mintea poetului apare „Fantoma pierdutei" sale copilării. În ultima strofă sentimentul de tristețe devine copleșitor și exprimă nostalgia după copilăria apusă și sentimentul apăsător al ireversibilității timpului.

5. Ce elemente de prozodie s-au folosit?

Poezia se caracterizează printr-o mare concentrare. Este alcătuită numai din trei strofe: prima și ultima sunt catrene, a doua cuprinde cinci versuri, măsura este de 12 silabe și rima este albă (nu rimează nici un vers).

Scanned with OKEN Scanner

Bibliografie

1. *Dicționar de literatură română,* Editura Univers, București, 1979.
2. *Dicționar explicativ al limbii române*, Editura Academiei, București, 1975.
3. *Manualele școlare pentru clasa a V-a:*

   a) Crișan, Alexandru, Dobra, Sofia Smihăianu, *Limba română, Manual pentru clasa a V-a,* Editura Humanitas, București, 1997.

   b) Goian Maria Emilia, Got Miorița, Manolache Doina, *Limba română, Manula pentru clasa a V-a,* Editura Teora, București, 1997.

   c) Iancu, Marin, Dumitru, Ion, Molan, Vasile, Chelaru Gabriel, *Limba română, Manual pentru clasa a V-a,* Editura Petrion, București 1997.

   d) Pădureanu, Victoria Cerkez, Matei, Lupu, Flori, *Limba română, Manual pentru clasa a V-a,* Editura All, București, 1997.
4. Andrău Ioan, *Elemente de teorie literară pentru elevi,* Editura Dacia, Cluj Napoca, 1986.
5. Balotă, Nicolae, *Prefață* la volumul *În văpaia lunii* de Fănuș Neagu, Editura Minerva, București, 1971.
6. Boldan, Emil, *Dicționar de terminologie literară*, Editura Științifică, București, 1994.
7. Călinescu, George, *Ion Creangă (viața și opera),* Editura pentru Literatură, București, 1964.
8. Călinescu, George, *Opera lui Mihai Eminescu, volum I-II,* Editura pentru Literatură, București, 1969.
9. Călinescu, George, *Estetica basmelor,* Editura pentru Literatură, București, 1968.
10. Caragiale, Ion, Luca, *Momente, schițe,* Editura Albatros, București, 1976.
11. Cioculescu, Șerban, *Viața lui I.L. Caragiale,* Editura Minerva, București, 1971.
12. Ciopraga, Constantin, *Literatura română între 1900 și 1918,* Editura Junimea, Iași, 1970.
13. Cornea, Paul, *Pastelurile în creația lui Vasile Alecsandri,* Editura Albatros, București, 1972.

Scanned with OKEN Scanner

14. Costea, Octavia, *Mihai Eminescu: O rămâi...* în *Limba şi literatura română, nr. 2, 1991.*
15. Crohmălniceanu, Ov., S., *Literatura română între cele două războaie mondiale, vol. I-II,* Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1967.
16. Covrig-Nonea, Ioan, *Noţiuni de compoziţie şi stil,* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1970.
17. Gană, George, *Prefaţă la Lucian Blaga, Opera poetică,* Editura Humanitas, Bucureşti, 1995.
18. Gheorghe, Fănică, *Mihai Eminescu, analize şi sinteze,* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1993.
19. Eliade, Mircea, *De la Zamolxis la Gingis-han,* Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1980.
20. Ibrăileanu, Garabet, *Spiritul critic în cultura românească. Note şi impresii,* Editura Minerva, Bucureşti, 1984.
21. Micu, Dumitru, *Început de secol,* Editura Minerva, Bucureşti, 1970.
22. Nicolescu, C, G, *Vasile Alecsandri,* în *Istoria literaturii române, vol. II,* Editura Academiei, Bucureşti, 1960.
23. Manolescu, Nicolaie, *Sadoveanu sau utopia cărţii,* Editura Eminescu, Bucureşti, 1976.
24. Parfene, Constantin, *Literatura în şcoală,* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1977.
25. Parfene, Constantin, *Teorie şi analiză literară, Ghid practic,* Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1993.
26. Romaniuc, Cecilia, *Modalităţi de interpretare a textului literar,* Editura Calende, Bucureşti, 1992.
27. Simion, Eugen, *Scriitori români de azi,* Editura Cartea românească, Bucureşti, 1972.
28. Tomoş, Mircea, *Prefaţă* la *Ion Pillat, Poezii I-II,* Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1967.
29. Vianu, Tudor, *Scriitori români,* Editura Minerva, Bucureşti, 1971.
30. Voiculescu, V,V, *Integrala poeziei literare,* Editura Anastasia, Bucureşti, 1998.
31. Zaharia-Filipaş, Elena, *Introducere în opera lui Vasile Voiculescu,* Editura Minerva, Bucureşti, 1980.

Scanned with OKEN Scanner

Cuprins

Cuvânt înainte / 4
Petre Ispirescu / 5
Basmul / 5
Prâslea cel Voinic şi merele de aur / 5
Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului / 6
Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului / 6
Plan de idei / 10
Rezumat / 11
Sugestii pentru caracterizarea personajelor / 12
Prâslea cel Voinic şi merele de aur este un basm / 14
Aleodor împărat / 15
Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului / 15
Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului / 16
Plan de idei / 18
Rezumat / 18
Schiţe de caracterizare a personajelor / 19
Elemente specifice basmului / 21
Motive în basmul *Aleodor împărat* / 21
Legenda / 22
Dragoş-Vodă / 22
Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului / 22
Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului / 22
Plan de idei / 23
Rezumat / 23
Dreptatea lui Ţepeş / 24
Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului / 24
Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului / 24
Personajele din legendă / 25
Plan de idei / 26
Rezumat / 26
Soarele şi luna / 27
Referiri asupra conţinutului legendei / 27
Rezumat / 27
Povestea ciocârliei / 28
Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului / 28
Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului / 28
Idei principale / 30

Scanned with OKEN Scanner

Legenda ciocârlei de Mihail Sadoveanu / 30
Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului / 30
Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului / 30
Snoava / 32
Boierul şi Păcală / 32
Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului / 32
Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului / 32
Idei principale / 33
Rezumat / 34
Sursele umorului / 34
Personajele / 35
Păcală avocat / 35
Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului / 35
Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului / 36
Proverbul / 37
Anton Pann / 37
Despre minciuni şi flecării / 38
Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului / 38
Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului / 38
Parabola / 39
Despre oaia pierdută / 39
Semnificaţii ale textului / 39
Pilda pomului bun şi a celui rău / 40
Interpretarea textului / 40
Parabola despre împărăţia cerului / 41
Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului / 41
Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului / 41
Explicarea pildei cu neghina / 42
Pilda samariteanului – interpretarea textului / 42
Floarea lacrimilor de Emil Gârleanu / 44
Rezumat / 44
Prin ce se distinge limbajul naraţiunii / 44
Mihai Eminescu / 45
Fiind băiet păduri cutreieram / 46
Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului / 47
Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului / 48
O, rămâi... / 50
Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului / 50
Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului / 51
Planul pentru răspunsurile posibile / 53

Scanned with OKEN Scanner

La mijloc de codru / **53**
Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului / **54**
Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului / **54**
Ce te legeni... / **55**
Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului / **56**
Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului / **57**
Ion Creangă / **59**
Amintiri din copilărie / **60**
Calul Bălan (fragment) / **61**
Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului / **61**
Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului / **61**
Plan de idei / **64**
Rezumat / **64**
La cireşe (fragment) / **65**
Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului / **66**
Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului / **66**
Plan de idei / **68**
Rezumat / **68**
Schiţe de caracterizare a personajelor din acest fragment / **68**
Cu uratul (fragment) / **72**
Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului / **72**
Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului / **72**
Nicolae Bălcescu / **74**
Mihai şi călăul / **75**
Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului / **76**
Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului / **76**
Ardealul / **78**
Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului / **78**
Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului / **79**
Mihail Sadoveanu / **81**
Domnu' Trandafir (fragment) / **82**
Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului / **83**
Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului / **84**
Descrierea / **88**
În pădurea Petrişorului / **88**
Întrebări, exerciţii şi soluţii pentru cunoaşterea textului / **89**
Barbu Ştefănescu Delavrancea / **91**
Bunica / **92**
Întrebări, exerciţii şi soluţii pentru cunoaşterea textului / **92**

Scanned with OKEN Scanner

Ionel Teodoreanu / 94
Hotarul nestatornic (fragment) / **95**
Conținutul și semnificația secvențelor / **95**
Rezumat / **98**
Mircea Eliade / 98
Cele dintâi lecturi / **99**
Întrebări, exerciții și soluții pentru cunoașterea textului / **99**
I. Alexandru Brătescu-Voinești / 102
Puiul / **102**
Întrebări, exerciții și soluții pentru cunoașterea textului / **103**
Vocea autorului și vocea personajelor / **108**
Caracterizarea prepeliței – simbolul mamei ideale / **111**
Emil Gârleanu / 116
Gândăcelul / **116**
Întrebări și exerciții pentru cunoașterea textului / **117**
Răspunsuri posibile la întrebările și exercițiile pentru cunoașterea textului / **117**
Când stăpânul nu-i acasă / **119**
Întrebări și exerciții pentru cunoașterea textului / **120**
Răspunsuri posibile la întrebările și exercițiile pentru cunoașterea textului / **120**
Căprioara / **123**
Întrebări și exerciții pentru cunoașterea textului / **123**
Răspunsuri posibile la întrebările și exercițiile pentru cunoașterea textului / **124**
Schița / **126**
I.L. Caragiale / 126
Vizită / **127**
Întrebări și exerciții pentru cunoașterea textului / **127**
Răspunsuri posibile la întrebările și exercițiile pentru cunoașterea textului / **127**
Rezumat / **130**
Sugestii pentru realizarea caracterizării personajului Ionel / **131**
Funcțiile dialogului în schița *Vizită* / **132**
Vorbirea directă și vorbirea indirectă / **137**
D-l Goe / **139**
Întrebări, exerciții și soluții pentru cunoașterea textului / **139**
Planul dezvoltat / **144**
Sugestii pentru realizarea caracterizării personajului Goe / **145**
Opera *D-l Goe* este o schiță / **147**
Fănuș Neagu / 148
Descoperind râul / **148**
Întrebări, exerciții și soluții pentru cunoașterea textului / **149**
Rezumat / **151**

Scanned with OKEN Scanner

Modalităţi de expunere folosite / 151
V.V. Voiculescu / 152
Ciobănilă / 152
Întrebări, exerciţii şi soluţii pentru cunoaşterea textului / 153
Alexe Mateevici / 155
Limba noastră / 156
Întrebări, exerciţii şi soluţii pentru cunoaşterea textului / 157
Vasile Alecsandri / 160
Sfârşit de toamnă / 161
Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului / 162
Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului / 163
Octavian Goga / 165
Toamna / 165
Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului / 166
Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului / 166
George Topîrceanu / 168
Balada unui greier mic / 169
Întrebări, exerciţii şi soluţii pentru cunoaşterea textului / 169
Tudor Arghezi / 171
Steaua-n iarbă / 172
Întrebări, exerciţii şi soluţii pentru cunoaşterea textului / 173
O furnică / 173
Întrebări, exerciţii şi soluţii pentru cunoaşterea textului / 174
Observaţii asupra lexicului folosit / 176
Elemente de prozodie / 176
Ion Pillat / 177
Cămara cu fructe / 177
Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului / 178
Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului / 178
Lucian Blaga / 180
Vara / 180
Întrebări, exerciţii şi soluţii pentru cunoaşterea textului / 181
Nicolaie Labiş / 183
Fulg / 184
Întrebări, exerciţii şi soluţii pentru cunoaşterea textului / 184
Mama / 186
Întrebări şi exerciţii pentru cunoaşterea textului / 186
Răspunsuri posibile la întrebările şi exerciţiile pentru cunoaşterea textului / 186
Victor Eftimiu / 187
Copilărie / 188
Bibliografie / 189

Scanned with OKEN Scanner

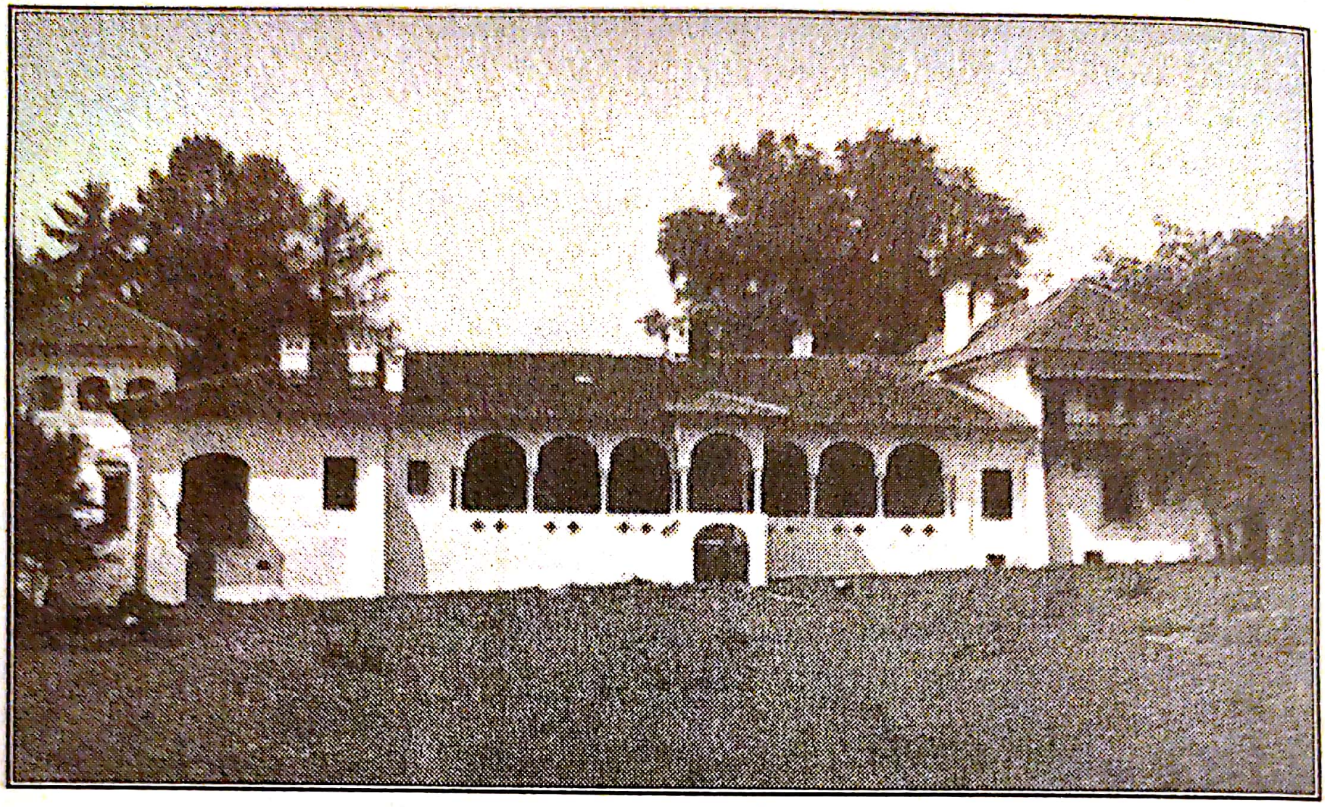

CASA EDITORIALĂ REGINA

Str. Carpaţi 16, bl. 914, ap. 34
Iaşi – 6600
Tel./fax.:(032) 259867
Mobil: 095.667755

Apărut: 2000
Tiparul executat la S.C. „Dosoftei“ S.A.
str. Sf. Lazăr nr. 49, Iaşi

ISBN 973-8023-12-2

Scanned with OKEN Scanner

Lucrarea este concepută ca instrument de lucru în procesul receptării textelor literare prevăzute în **programa şcolară pentru clasa a V-a, incluse în cele patru manuale alternative.**

Obiectul major urmărit este să învețe elevii cum să învețe, evitând carențele memorării mecanice.

CASA EDITORIALĂ REGINA – IAȘI

ISBN 973-8023-12-2

LEI 32.000

Scanned with OKEN Scanner